

Trøndelag Forskning og Utvikling

Trøndelag R & D Institute

Spørsmål til Barnehage-Norge 2016

**Linn Renée Naper
Margrete Haugum
Randi Dyblie Nilsen
Håkon Sivertsen
Morten Stene
Lisa Ekmann**

TFoU-rapport 2017:1

Tittel : Spørsmål til Barnehage-Norge 2016

Forfattere : Linn Renée Naper, Margrete Haugum, Randi Dyblie Nilsen, Håkon Sivertsen, Morten Stene, Lisa Ekmann

TFoU-rapport : 2017:1

ISBN : 978-82-7732-250-6

ISSN : 0809-9642

Prosjektnummer : 2538

Oppdragsgiver : Utdanningsdirektoratet

Kontaktperson : Maria Bakke Orvik

Oppdragets størrelse : 3 mill fordelt over 3 år

Prosjektleder : Margrete Haugum

Medarbeider(e) : Linn Renée Naper, Randi Dyblie Nilsen, Håkon Sivertsen, Lisa Ekmann, Morten Stene.

Foto forside : Mona Værdal Ferstad

Sammendrag : Spørsmål til Barnehage-Norge er resultat av undersøkelser til barnehagesektoren i Norge, utført på oppdrag fra Utdanningsdirektoratet. Målgruppene for undersøkelsen er barnehagestyrere, barnehageeiere og lokal barnehagemyndighet. Tema for undersøkelsen I 2016 er definisjon av når et barn regnes som treåring, rutiner for å sikre god hygiene, barnehageansattes kompetanse, rutiner for å forebygge og oppdage vold og seksuelle overgrep, BASIL, vurdering av Fylkesmannens arbeid, www.barnehagefakta.no/bruk av nasjonale senter og beredskap.

Emneord : Barnehage, barnehagestyrere, barnehageeiere, barnehagemyndighet

Dato : Januar 2017

Antall sider : 155 sider

Status : Offentlig

Utgiver : Trøndelag Forskning og Utvikling AS
Postboks 2501, 7729 STEINKJER
Telefon 74 13 46 60

FORORD

Trøndelag Forskning og Utvikling AS har sammen med Norsk senter for barneforskning (NOSEB) en treårig rammeavtale med Utdanningsdirektoratet for å utføre årlige spørreundersøkelser til barnehagesektoren. Spørsmål til Barnehage-Norge 2016 er det tredje og siste året med spøringer innenfor denne rammeavtalen. Utdanningsdirektoratet har valgt å samle opp behov for spørreundersøkelser i en større årlig undersøkelse som går til barnehagesektoren, nærmere bestemt til barnehagestyrere, barnehageeiere og barnehagemyndigheten. Årets rapport omhandler ni tema som har fått hvert sitt kapittel.

I dette arbeidet har vi vært et team bestående av Linn Renée Naper, Håkon Sivertsen og Margrete Haugum ved TFoU som har hatt hovedansvaret for å gjennomføre oppdraget. Randi Dyblie Nilsen fra NOSEB har deltatt i spørsmålsutforming og hatt ansvaret for analyse av åpne spørsmål i barnehagestyrerundersøkelsen. Linn Renée Naper har hatt ansvaret for analysene av kvantitative data og vært redaktør for rapporten. Morten Stene og Lisa Ekmann har deltatt i rapportskrivningen.

Vi ser det er utfordrende å oppnå gode svarprosjenter på spørreundersøkelser og har stor respekt for at barnehagesektoren prioriterer andre oppgaver. God deltakelse bidrar til å gi gode svar tilbake til Utdanningsdirektoratet og andre styrende organer. Vi vil derfor rette en stor takk til alle som har tatt seg tid til å besvare spørsmålene.

Steinkjer, januar 2017

Margrete Haugum

prosjektleder

INNHold

	side
FORORD	i
INNHold	ii
FIGURLISTE	v
TABELLER	vii
SAMMENDRAG	ix
1. Innledning	1
1.1 Om oppdraget	1
1.2 Årets tema og målgrupper	1
1.3 Oppbyggingen av rapporten	2
2. Datainnsamling og metode	3
2.1 Arbeidet med spørreskjemaet	3
2.2 Utvalget	4
2.3 Datainnsamlingen	5
2.4 Svrrater og respondenter	6
2.5 Samlet vurdering av datakvaliteten	6
2.6 Analyse	7
3. Definisjon av når et barn regnes som treåring	9
3.1 Endring i praksis fra 2014 til 2016	9
3.2 Forskjeller i praksis basert på barnehagestørrelse	11
3.3 Fylkesvise forskjeller på når barn regnes som 3 år	12
3.4 Oppsummering av når et barn regnes som 3-åring	13
4. Rutiner for å sikre god hygiene	15
4.1 Barnehagestyrere og rutiner for å sikre god hygiene	15
4.2 Barnehageeiere og rutiner for å sikre god hygiene	17
4.3 Oppsummering rutiner for hygiene	18
5. Kompetanse for ansatte i barnehagene	19
5.1 Kjennskap til og bruk av kompetansestrategien	19
5.1.1 Barnehagestyreres kjennskap og bruk av kompetansestrategien	19
5.1.2 Barnehageeierens kjennskap og bruk av kompetansestrategien	23
5.1.3 Barnehagemyndighetens kjennskap og bruk av kompetansestrategien	27
5.1.4 Oppsummering kjennskap til og bruk av kompetansestrategien	29
5.2 Kompetanseplan	30
5.2.1 Barnehagestyrere og kompetanseplan	30

5.2.2	Eierne og kompetanseplan	31
5.2.3	Lokal barnehagemyndighet og kompetanseplan	32
5.3	Barnehagebasert kompetanseutvikling	32
5.3.1	Barnehagestyrerne og barnehagebasert kompetanseutvikling	33
5.3.2	Barnehageeier og barnehagebasert kompetanseheving	37
5.3.3	Lokal barnehagemyndighet og barnehagebasert kompetanseutvikling	40
5.4	Oppsummering kompetanse	43
6.	Rutiner for å forebygge og oppdage vold og seksuelle overgrep	45
6.1	Seksuelle overgrep som tema i personalgruppen	45
6.2	Barnehagens arbeid med å forebygge overgrep	48
6.2.1	Utfordringer knyttet til forebygging av overgrep	50
6.3	Barnehagens arbeid for å oppdage overgrep, vold og omsorgssvikt i hjemmet	52
6.3.1	Utfordringer knyttet til oppdaging av overgrep	53
6.3.2	Barnehagenes behov for mer veiledningsmaterieil	53
6.4	Oppsummering vold og seksuelle overgrep	54
7.	BASIL	57
7.1	Barnehagestyrernes bruk av BASIL	57
7.2	Barnehagemyndighetens bruk av BASIL	60
7.3	Oppsummering BASIL	62
8.	Vurdering av Fylkesmannens arbeid	63
8.1	Vurdering av Fylkesmannen som medspiller	63
8.2	Vurdering av Fylkesmannens funksjoner	64
8.3	Oppsummering Fylkesmannens arbeid	66
9.	Barnehagefakta	69
9.1	Barnehagestyrers oppfatning av Barnehagefakta	69
9.2	Eiers oppfatning av Barnehagefakta	70
9.3	Barnehagemyndighetens oppfatning av barnehagefakta.no	71
9.4	Oppsummering barnehagefakta.no	72
10.	Nasjonale sentra	73
10.1	Kjennskap til og bruk av nasjonale sentra	73
10.2	Opplevd nytte av nasjonale sentra	75
10.3	Bruk av sentrenes nettsteder	76
10.4	Oppsummering nasjonale sentra	77
11.	Beredskap	79
11.1	Barnehagestyrere og beredskapsarbeid	79
11.2	Barnehagemyndighet og beredskapsarbeid	81
11.3	Oppsummering beredskap	82

LITTERATURLISTE

83

VEDLEGG 1: Spørreskjema til styrere

VEDLEGG 2: Spørreskjema til barnehageeiere

VEDLEGG 3: Spørreskjema til barnehagemyndigheten

VEDLEGG 4: Frafallsanalyse

VEDLEGG 5: Supplerende tabeller og figurer

VEDLEGG 6: Utdypende analyse av utfordringer med å forebygge og oppdage vold
og seksuelle overgrep

FIGURLISTE

Figur	side
3.1: Styernes svar på spørsmål om praksis for når barn født i 2013 regnes som 3 år i forhold til barnehagens størrelse målt som antall barn.	11
3.2: Fylkesvise forskjeller i styernes svar på barnehagens praksis for å regne barn født i 2013 som 3 år.	12
4.1: Nedskrevne rutiner om hygiene i kommunale barnehager.	16
4.2: Nedskrevne rutiner om hygiene i private barnehager.	16
5.1: Kommunale og private styreres kjennskap til satsingsområdene i Kompetanse for fremtidens barnehager.	20
5.2: Styernes kjennskap til satsingsområdene i Kompetanse for fremtidens barnehage fordelt på antall barn i barnehagene.	21
5.3: Kommunale og private styreres svar på i hvilken grad barnehagens kompetanseplan er i samsvar med den nasjonale strategien i Kompetanse for fremtidens barnehage.	31
5.4: Eierne svar på i hvilken grad eiernes kompetanseplan er i samsvar med den nasjonale strategien Kompetanse for fremtidens barnehage.	32
5.5: Om barnehagestyrerne har søkt og fått tildelt kompetansemidler. Fylkesvis fordeling i prosent.	34
5.6: Tema i utviklingsarbeidet som barnehagene bruker kompetansemidler til.	35
5.7: Barnehagestyrernes svar på hvem som har stått for det faglige innholdet i utviklingsarbeidet.	36
5.8: Kommunal og privat barnehageeiers involvering i utvikling av tiltakene i barnehagebasert kompetanseutvikling. Svar i prosent for hvert alternativ.	38
5.9: Hvordan forvalter kommunen som barnehagemyndighet kompetansemidler fra Fylkesmannen? (Antall kommuner som har besvart bak hvert fylkesnavn).	41
5.10: Barnehagemyndighetens svar på om kommunen gjør egne prioriteringer i tildelingen av kompetansemidler. Bak fylkesnavnene er det angitt antall kommuner som har besvart fra fylket.	42
6.1: Barnehagestyrernes svar på hvordan barnehagen arbeider for å forebygge overgrep i barnehagen.	49
7.1: Barnehagestyrerens vurdering av brukervennligheten i BASIL. I prosent.	58
7.2: I hvilken grad barnehagestyrerne er fornøyd med veiledningen de får av kommunen i forbindelse med innlevering av årsmeldingsskjema i BASIL.	59
7.3: Barnehagemyndighetens opplevelse av brukervennligheten i BASIL. I prosent.	61
8.1: Barnehagemyndighetens vurdering av egen tilfredshet med ulike virkemidler hos Fylkesmannen. Figuren sammenstiller resultater fra 2015 og 2016.	65
9.1: Barnehagestyrernes oppfatning av om informasjonen som publiseres på www.barnehagefakta.no er viktig når foreldre skal velge barnehage i sin kommune. I prosent.	69

- 9.2: Barnehageeierens oppfatning av om informasjonen som publiseres på www.barnehagefakta.no er viktig når foreldre skal velge barnehage i din kommune. I prosent. 70
- 11.1: Om kommunen har tatt høyde for alvorlige hendelser i barnehager i sin risiko- og sårbarhetsanalyse (ROS). I prosent. 81

TABELLER

Tabell	side
1.1: Oversikt over endelig antall spørsmål	2
2.1: Sammenligninger av populasjon og utvalg av barnehagestyrere over tid.	5
2.2: Oversikt over populasjon, utvalg og svar	6
3.1: Styrernes svar på spørsmål om praksis for når barn født i 2011 og 2013 ble regnet som 3 år. I prosent.	10
4.1: Barnehagestyrernes svar på omfanget av nedskrevne rutiner for hygiene. I prosent.	15
4.2: Eiernes svar på omfanget av nedskrevne rutiner for hygiene fordelt på kommunal og private barnehager. I prosent.	18
5.1: Styrernes kjennskap til satsingsområdene i Kompetanse for fremtidens barnehage 2014-2020. Svar i prosent. I prosent.	19
5.2: Styrernes kjennskap til kompetansehevingstiltak Kompetanse for fremtidens barnehage. I prosent.	22
5.3: Oversikt over bruk av ulike tiltak i Kompetanse for fremtidens barnehage. I prosent.	23
5.4: Barnehageeierens kjennskap til satsingsområdene i Kompetanse for fremtidens barnehage. I prosent.	24
5.5: Eiernes kjennskap til kompetansehevingstiltak i Kompetanse for fremtidens barnehage. I prosent.	25
5.6: Private og kommunale eiers kjennskap til og bruk av ulike kompetansehevingstiltak. I prosent.	26
5.7: Barnehageeierens svar på finansiering av kompetanseutviklingstiltak for ansatte. I prosent.	27
5.8: Barnehagemyndighetens kjennskap til satsingsområdene i Kompetanse for fremtidens barnehage. I prosent.	28
5.9: Barnehagemyndighetens kjennskap til følgende utvalgte tiltak i Kompetanse for fremtidens barnehage. I prosent.	29
5.10: Barnehagestyrernes svar på om de har en kompetanseplan. I prosent.	30
5.11: Om eierne har laget kompetanseplan for egen/egne barnehager. I prosent.	31
5.12: Eiernes svar på om de har søkt og fått tildelt kompetansemidler. I prosent.	37
5.13: Barnehageeierens svar på hvem som har stått for kompetanseutviklingens faglige innhold. I prosent.	39
5.14 : Eiernes svar på hvem som var målgruppe for det siste kompetanseutviklingstiltaket som er gjennomført. Svar i prosent.	39
6.1: Om seksuelle overgrep har blitt diskutert i personalgruppen i løpet av de siste 12 måneder. I prosent.	45
6.2: Barnehagestyrernes svar på hvordan de tar opp temaet seksuelle overgrep i personalgruppen fordelt på kommunale og private barnehager. I prosent.	46
6.3: Barnehagestyrernes svar på hvordan de tar opp temaet seksuelle overgrep i personalgruppen fordelt etter barnehagestørrelse. I prosent.	46

6.4:	Barnehagestyrernes svar på hvordan barnehagen behandler tematikken rundt at ansatte kan begå eller bli mistenkt for overgrep i barnehagen, fordelt på kommunale og private barnehager. I prosent.	47
6.5:	Barnehagestyrernes svar på hvordan barnehagen arbeider for å oppdage om barn er utsatt for vold/overgrep/omsorgssvikt, fordelt på kommunale og private barnehager. I prosent.	52
6.6:	Barnehagestyrernes ønske om mer veiledningsmateriell, fordelt på kommunale og private barnehager. I prosent.	54
7.1:	Barnehagestyrernes bruk av BASIL. I prosent.	57
7.2:	Om barnehagestyrerne selv har helt eller delvis ansvar for å levere eller kontrollere opplysninger i BASIL. I prosent.	57
7.3:	Barnehagemyndighetens bruk av BASIL. I prosent.	60
7.4:	Barnehagemyndighetens svar på om de selv har helt eller delvis ansvar for å levere og kontrollere opplysninger i BASIL. I prosent.	60
8.1:	Barnehagemyndighetens opplevelse av oppvekst- og utdanningsavdeling hos Fylkesmannen som en viktig medspiller for å sikre utvikling og god kvalitet på barnehageområdet. I prosent.	63
8.2:	Fylkesvis variasjon i gjennomsnittlig vurdering av hvor viktig Fylkesmannens oppvekst- og utdanningsavdelingens er for sikre utvikling og god kvalitet på barnehageområdet.	64
8.3:	Barnehagemyndighetenes tilfredshet med følgende funksjoner hos Fylkesmannens oppvekst- og utdanningsavdeling.	66
9.1:	Barnehagemyndighetens oppfatning av om informasjonen som publiseres på www.barnehagefakta.no er viktig når foreldre skal velge barnehage i din kommune. I prosent.	72
10.1:	Bruk av nasjonale senter i 2014 og 2016.	73
10.2:	Formålet med bruken av den nasjonale sentrene for de som har brukt dem de siste to år, for de sentrene hvor det er signifikant mer bruk blant kommunale barnehager. I prosent.	75
10.3:	De barnehagestyrernes som har bruk sentrene sin oppfatning av i hvilken grad leveransen og samarbeidet med ulike nasjonale sentre har vært nyttig.	76
10.4:	Barnehagestyrernes bruk av nettstedet til hver av de to nasjonale sentrene. Svar i prosent.	76
11.1:	Barnehagestyrernes opplysninger om når de gjennomførte en beredskapsøvelse i barnehagen sist. I prosent.	79
11.2:	Barnehagestyrernes opplysninger om ulike former for beredskapsarbeid knyttet til alvorlige hendelser. I prosent.	80
11.3:	Barnehagemyndighetens svar på om en eller flere barnehager har gjennomført øvelser for alvorlige hendelser siste tre år. I prosent.	82

SAMMENDRAG

Spørsmål til Barnehage-Norge 2016 er resultater fra en årlig spørring til barnehagestyrere, barnehageeiere og lokal barnehagemyndighet. Utdanningsdirektoratet er oppdragsgiver og bestemmer tema. Dette året er det stilt spørsmål innenfor 9 ulike tema.

Det er gjennomført nettbaserte spørreundersøkelser til et utvalg på en tredjedel av barnehagestyrere og barnehageeiere. Barnehagemyndigheten i kommunene og bydelene i Oslo har alle fått undersøkelsen. I tabellen under framgår størrelsen på utvalget og svarratene.

	Populasjon	Utvalg	Svar	Svarrate
Styrer	5325	1760	743	42%
Eier	1836	749	304	41%
Myndighet	441	441	247	56%

Eiere av private barnehager er noe underrepresentert og vi har valgt å presentere noe av svarfordelingen fordelt på private og kommunale eiere. I eierdataene er det overvekt av store barnehager. Utover dette finner vi ikke vesentlig skjevheter i materialet.

Under presenteres resultater fra de ni temaene som inngår i årets undersøkelse.

Definisjon av når et barn regnes som treåring

Hovedfunnet er at mer enn 50 prosent av barnehagestyrerne oppgir at barnehagen benytter august eller senere som tidspunkt for når barn regnes som 3 år. Vi finner ingen endring av praksis fra 2014 til 2016 samlet for barnehagene, men ser vi isolert på private barnehager så brukes august eller senere i større grad i 2016 enn i 2014. Litt over 20 prosent av barnehagene oppgir at alle barn blir regnet som 3-åringer fra januar.

Rutiner for å sikre god hygiene

Over 90 prosent av barnehagestyrerne og barnehageeierne opplyser å ha nedskrevne rutiner for rengjøring som følges – daglig og årlig. Når det gjelder nedskrevne rutiner for møbler er denne lavere.

Kompetanse for ansatte i barnehage

En stor andel barnehagene kjenner til og har tatt i bruk og arbeider med de ulike satsingsområdene i strategien Kompetanse for framtidens barnehage – Strategi for kompetanse og rekruttering 2014-2020. Satsingsområdet *Godt språkmiljø for alle barn* arbeides det med i størst grad. Både barnehagestyrer, eier og myndighet oppgir at de i størst grad har tatt i bruk kompetansehevingstiltaket Barnehagebasert kompetanseutvikling. I tillegg er det også stort omfang av veiledning av nyansattes nyutdannede barnehagelærere og lederutdanning for styrere.

70 prosent av barnehagestyrere, eiere og lokale barnehagemyndigheter oppgir at de har en kompetanseplan. Over halvparten av barnehagestyrerne oppgir at kompetanseplanen

i stor grad er i samsvar med den nasjonale kompetansestrategien. Denne andeler ligger på omkring 80 prosent hos eiere og myndigheter.

Når det gjelder midler til barnehagebasert kompetanseutvikling oppgir 77 prosent av styrerne at de har fått informasjon om disse midlene. Kun 40 prosent av styrerne har søkt og her er det store forskjeller fylkesvis og mellom private og kommunale barnehager. Temaene i søknadene er i stor grad knyttet til satsingsområdene i kompetansestrategien. Av de lokale barnehagemyndighetene oppgir 70 prosent at kompetansemidlene i sin helhet brukes til fellestiltak for alle barnehagene i kommunene etter søknad. Her er det store variasjoner mellom fylkene. 44 prosent av kommunene gjør egne prioriteringer.

Rutiner for å forebygge og oppdage vold og seksuelle overgrep

Barnehagene oppgir å ha høyt fokus i personalgruppen rundt temaet vold og seksuelle overgrep. 92 prosent opplyser å ha tatt opp temaet i personalgruppen siste 12 måneder.

Knappe 30 prosent av barnehagene opplyser å ha faste rutiner for å ta opp problematikk rundt vold og seksuelle overgrep mot barn, og 24 prosent opplyser å ha faste rutiner for å ta opp tematikken rundt at ansatte kan begå eller beskyldes for overgrep i barnehagen. Rutiner er mer utbredt blant private og blant de store barnehagene i undersøkelsen.

De fleste barnehagene har etablerte rutiner for forebygging av overgrep i barnehagen: 98 prosent av barnehagestyrerne opplyser at de krever politiattest fra alle ansatte og 41 prosent har rutine for bakgrunnssjekk ved rekruttering. Nærmere 70 prosent av barnehagestyrerne opplyser å ha utarbeidet handlingsplan ved mistanke om overgrep.

Det er store likhetstrekk mellom barnehager i hvordan de jobber med å oppdage overgrep mot barn. Samtidig viser responsen fra styrerne at private i mindre grad enn kommunale, og små barnehager i mindre grad enn de store, sender bekymringsmeldinger til barnevernet ved mistanke om overgrep.

Bruk av BASIL

96 prosent av barnehagestyrerne bruker BASIL til årsmeldingsrapportering, mens omkring 27 prosent bruker BASIL til å hente ut rapporter. Resultatrapportering er bare relevant for private barnehagestyrere og 53 prosent av de private barnehagestyrerne utfører resultatregnskapsrapportering. Styrerne er mest fornøyd med brukervennligheten i forbindelse med innrapportering og kontroll av opplysninger. Private styrere er mer fornøyd med brukervennligheten i BASIL enn kommunale styrere.

88 prosent av de lokale barnehagemyndighetene bruker BASIL til årsmeldingsrapportering, mens 64 prosent har brukt BASIL til å hente ut rapporter og 52 prosent har brukt BASIL i arbeidet med resultatregnskapsrapportering. Både styrere og barnehagemyndighet opplyser at de er fornøyd med den veiledningen de får fra kommunen i forbindelse med innlevering av årsmelding i BASIL.

Barnehagefakta.no

Verken styrere, eiere eller de lokale barnehagemyndighetene er av den oppfatning at informasjonen på barnehagefakta.no er viktig når foreldre skal velge barnehage. Portalen får kritikk for å ikke være oppdatert, og flere av respondenten i undersøkelsen peker på at portalen er lite kjent for foreldre.

Bruka av nasjonale sentre

Hovedinntrykket er at andelen barnehager som benytter seg av de ulike sentrene variere mye. Nasjonalt senter for leseopplæring og leseforskning, Nasjonalt senter for matematikk i opplæringen og Nasjonalt senter for mat, helse og fysisk aktivitet er de tre som benyttes mest av barnehagene i undersøkelsen. Videre er bruken av digitale tjenester som nettside, nyhetsbrev og Facebook den klart vanligste formen for bruk av sentrene.

Fylkesmannens arbeid

Fylkesmannens oppvekst- og utdanningsavdeling oppleves som en viktig medspiller for 70 prosent av barnehagemyndigheten i kommunene og dette er på samme nivå som i 2015. Det er fylkesvise forskjeller. I Troms, Oppland, Hedmark og Møre og Romsdal opplever barnehagemyndigheten i størst grad at Fylkesmannen er en medspiller.

Beredskap

Knappe 92 prosent av styrerne svarer bekreftende på spørsmål om barnehagen har utarbeidet eller forbedret sine beredskapsplaner siste tre år, og 90 prosent av barnehagestyrerne bekrefter at det er gjort risikovurderinger knyttet til alvorlige hendelser og for å forebygge ulykker i barnehagen siste to år.

I alt 44 prosent opplyser at barnehagen aldri har gjennomført en beredskapsøvelse. Av de som gjennomførte beredskapsøvelse oppgir 84 prosent av barnehagene at både ledelse og ansatte deltok i øvelsen. Dette tallet er høyere i private enn i kommunal barnehager.

46 prosent av de lokale barnehagemyndighetene opplyser at de har tatt høyde for alvorlige hendelser i barnehager i sin risiko- og sårbarhetsanalyse, og ytterligere 27 prosent oppgir at det har tatt høyde for slike hendelser uten at de er en del av ROS-analysen (20 prosent i 2015).

1. INNLEDNING

Denne rapporten presenterer resultater fra spørreundersøkelsen Spørsmål til Barnehage-Norge 2016. I dette kapitlet beskrives oppdraget Trøndelag Forskning og Utvikling (TFoU) og Norsk senter for barneforskning (NOSEB) har fått og hvilke tema de ulike målgruppene barnehagestyrer, -eier og -myndighet har fått spørsmål om i årets undersøkelse.

1.1 Om oppdraget

Formålet med de årlige undersøkelsene er å koordinere datainnsamlingsbehovet i Utdanningsdirektoratet, og redusere belastningen på sektoren ved at spørsmål fra flere avdelinger i Utdanningsdirektoratet og Kunnskapsdepartementet samles i samme undersøkelse. Tema for undersøkelsene varierer fra år til år, og Utdanningsdirektoratet definerer tema og formulerer utkast til spørsmål.

Oppdraget omfatter:

- Vurdere hvordan og når planlagte spørreundersøkelser bør gjennomføres
- Planlegge og koordinere periodiske datainnsamlinger
- Vurdere undersøkelsens omfang, spørreskjemaets lengde osv.
- Avgjøre hva det skal/kan spørres om, og være påpasselige med at spørsmålene ikke overlapper hverandre.
- Kvalitetssikre spørreskjemaene og avklare metodisk opplegg

Arbeidet omfatter kvalitetssikring av den praktiske gjennomføringen slik at oppdragsgiver får mest mulig pålitelige og valide svar på sine spørsmål. Kvalitetssikringen omhandler hvordan vi velger ut utvalg fra den populasjonen som skal undersøkes og utforming og gjennomføring av selve spørreundersøkelsen. Resultatene av undersøkelsene skal presenteres på en enkel måte uten at det gjøres grundige analyser og diskusjoner av funn. Gjennomføringen av oppdraget har skjedd i nært samarbeid med oppdragsgiver og oppdragsgiver har hatt det siste ordet i diskusjoner om spørsmålsutforminger og utforming av svaralternativer.

1.2 Årets tema og målgrupper

Undersøkelsen til barnehagesektoren i Norge i 2016 har i alt ni tema, og de er i varierende grad rettet mot tre ulike målgrupper i barnehagesektoren: Barnehagestyrere, barnehageeiere og lokal barnehagemyndighet (kommunene). Utdanningsdirektoratet som oppdragsgiver lager første utkast til spørsmål og de danner utgangspunkt for arbeidet med kvalitetssikring og gjennomføring av datainnsamlingen.

Tabell 1.1 gir en oversikt over hvilke grupper som har fått spørsmål fra de ulike temaene, samt antall spørsmål.

Tabell 1.1: Oversikt over endelig antall spørsmål

	Styrer	Eier	Myndighet
Tema 1: Definisjon av når et barn regnes som treåring	2		
Tema 2: Rutiner for å sikre god hygiene	1	2	
Tema 3: Kompetanse for ansatte i barnehage	9	11	6
Tema 4: Rutiner for å forebygge og oppdager vold og seksuelle overgrep	8		
Tema 5: Bruk av BASIL	5		5
Tema 6: Barnehagefakta.no	2	2	2
Tema 7: Bruk av nasjonale sentre	21*		
Tema 8: Vurdering av Fylkesmannens arbeid			2
Tema 9: Beredskap	5		2
Sum	53	15	17

*Det store antallet spørsmål om nasjonale sentre er knyttet til at det i det nettbaserte spørreskjemaet var fornuftig å lage spørsmål knyttet til hver av de 10 sentrene og disse spørsmålene ble bare stilt til de som hadde brukt sentrene.

1.3 Oppbyggingen av rapporten

Foruten dette innledende kapitlet gir kapittel to innsikt i det arbeidet som er gjort med hensyn til både utvalg, kvalitetssikring av spørsmål, datainnsamling og vurdering av datakvalitet. De ni temaene i årets undersøkelse har fått hvert sitt kapittel (slik at det skal være enkelt å lese om hvert enkelt tema hver for seg). Rekkefølgen på temaene er den samme som i spørreskjemaene som er sendt ut. På tema som er rettet mot flere målgrupper presenteres barnehagestyrernes svar først, så eierne og til slutt barnehagemyndighetens svar (på de samme spørsmålene).

2. DATAINNSAMLING OG METODE

I dette kapitlet redegjør vi for hvordan oppdraget er gjennomført og hvilke tiltak vi har gjort for å redusere feilkilder. Oppdraget består i kvalitetssikring av spørsmål, trekking av utvalg, gjennomføring av tre nasjonale, representative spørreundersøkelser til henholdsvis barnehagestyrere, barnehageeiere og lokal barnehagemyndighet.

God datakvalitet i spørreundersøkelser, forstått som at datamaterialet som er samlet inn både gir svar på problemstillingene og er pålitelig/ generaliserbart, betyr at alle feilkilder er så små som mulig. I fortsettelsen er våre tiltak for å redusere de ulike feilkildene beskrevet. Noen av tiltakene er forebyggende slik at vi kan forsøke å minimere feilene før undersøkelsen gjennomføres. Andre tiltak er kontrollerende på den måten at vi kan gjøre vurderinger av om f.eks. manglende observasjoner er tilfeldig eller systematisk.

2.1 Arbeidet med spørreskjemaet

Behov og forslag til spørsmål fra ulike avdelinger i Utdanningsdirektoratet og Kunnskapsdepartementet ble samlet og overlevert til Trøndelag Forskning og Utvikling AS i begynnelsen av juni 2016. Like etterpå ble det avholdt et møte med en grundig gjennomgang av årets bestilling. I perioden juni-oktober 2016 ble utkastene til spørreskjema bearbeidet og kvalitetssikret.

Kvalitetssikringen av spørreskjemaet til barnehagestyrerne ble prioritert fordi det omfatter hele åtte av ni tema. Tema om Fylkesmannens arbeid ble bare stilt til barnehagemyndighet og ble kvalitetssikret etter at referansegruppa med barnehagestyrere hadde kommet med innspill til det første utkastet av styrerskjemaet. Barnehageeier- og barnehagemyndighetsskjemaene ble kvalitetssikret gjennom en dialog med utvalgte representanter for barnehageeiere og barnehagemyndighet.

Grundig forarbeid med selve spørreskjemaets kvalitet er essensielt for kvaliteten på datamaterialet undersøkelse gir. Barnehagefeltet i Norge er mangfoldig noe som byr på mange utfordringer når det gjelder å utvikle gode spørreskjema. Dette kan handle om at alle ikke kjenner seg igjen i spørsmålene eller at spørsmålene ikke oppleves som relevant. Tidligere undersøkelser viser at eierrepresentant og barnehagemyndigheten enten samme person eller underlagt samme avdeling/leder i mange kommuner (Rambøll, 2012). I andre kommuner kan man ha gjort et poeng ut av å skille disse rollene. Dimensjonen kommunale og privateide barnehager bidrar også til at det er krevende å formulere felles spørsmål. Spesielt krevende kan det være å stille gode spørsmål til private eiere, fordi deres rolle kan være perifer i forhold til hverdagen i barnehagen. Private eiere omfatter andelslag av foreldre, barnehager eid av bedrifter eller offentlige institusjoner eller aksjeselskap med mange eiere. I et bedriftsperspektiv er det slik at daglig leder ofte representerer eierne i det daglige, og i barnehagene er dette styrerne. I rapporten Spørsmål til Barnehage-Norge 2015 (Haugset et al., 2015) undersøkes det blant annet hvor mange barnehager ulike eiere har, samt antall private og kommunale barnehager i enkeltkommuner.

Feil som skyldes uklare og flertydige spørsmål er vanskelig å oppdage, og dessuten umulig å korrigere for i ettertid. De kan derfor være en betydelig trussel mot datamaterialets reliabilitet/pålitelighet og mot begrepsvaliditeten i dataene. Uklare og dårlig definerte mål, konsepter og variabler samt dårlig kvalitet på operasjonaliseringen fører til spesifikasjonsfeil, mens ledende spørsmål og lite hensiktsmessige svarkategorier bidrar til målefeil (Di Nascimento Silva, 2005). Det dreier seg altså om hvorvidt spørreskjemaet vårt faktisk måler det vi forsøker å utforske. For å få best mulig kvalitet på datamaterialet, ønsker vi 1) at spørsmålene i spørreskjemaet framstår som fornuftige operasjonaliseringer av de kunnskapsbehovene oppdragsgiver faktisk har (god begrepsvaliditet) og 2) at spørsmålene er godt tilpasset de som skal svare på undersøkelsen, slik at de blir forstått likt av alle, er mulige å svare på og har fornuftige svaralternativer.

Arbeidet med å kvalitetssikre spørreskjemaet har vært rettet mot å undersøke og komme med forslag til forbedringer med hensyn til begge disse dimensjonene. I arbeidet har vi vektlagt å ha en tett dialog med oppdragsgiver.

Kvalitetssikringsarbeid handlet det om å sikre at spørsmålene er enkle å forstå, er entydig formulert og vil være enkle for respondentene å gi svar. Både spørsmålsstillinger og svaralternativer ble vurdert. I noen tilfeller gjorde vi vurderinger om spørsmålenes relevans og hvilken verdi svarene ville ha for oppdragsgiver. I noen tilfeller foreslo vi også nye eller alternative spørsmålsstillinger og svaralternativer. I kvalitetssikringsprosessen har vi også gjennomgått spørsmålene sammen med en referansegruppe (tre barnehagestyrere). Informasjon fra referansegruppen ble benyttet til å finjustere spørsmål og svaralternativer, og til å gi tilbakemelding til oppdragsgiver om spørsmål som ikke syntes å fungere etter hensikten.

Alle tre spørreskjemaene er meldt til Norsk samfunnsvitenskapelige datatjeneste (NSD). Spørreskjema til styrere er lagt som vedlegg 1 i rapporten, spørreskjema til eier som vedlegg 2 og spørreskjema til barnehagemyndigheten som vedlegg 3.

2.2 Utvalget

Årets undersøkelse har barnehagestyrere, barnehageeiere og barnehagemyndigheten i kommunene som målgrupper og disse utgjør tre ulike populasjoner for undersøkelsen. Utdanningsdirektoratets database over barnehager – BASIL er benyttet for å få oversikt over alle barnehagestyrere og barnehageeiere. I undersøkelsen i 2014 (Sivertsen et al., 2015) ble det trukket et tilfeldig utvalg på 1/3 av respondentene i gruppen barnehagestyrere og barnehageeiere. En ny tredjedel utgjorde utvalget i 2015 og nå i 2016 er den siste tredjedelen av utvalget brukt. Utvalget er også supplert med en tredjedel av nye barnehager siden 2014, mens avviklede barnehager er tatt ut. Familiebarnehager inngår ikke i undersøkelsen.

Tabell 2.1: Sammenligninger av populasjon og utvalg av barnehagestyrere over tid.

	Populasjon 2014	Utvalg 1 2014	Populasjon 2015	Utvalg 2 2015	Populasjon 2016	Utvalg 3 2016
Antall	6099	2033	5395	1821	5325	1760
Andel familiebarnehager	11,5%	11,7%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Andel private barnehager	52,7%	53,3%	46,7%	44,4%	47,0%	48,8%
Antall barn	46,5	47,2	51,4	51,4	51,6	50,9
Årsverk styrer	0,83	0,82	0,86	0,89	0,86	0,89
Årsverk pedagogiske ledere	3,91	3,96	4,37	4,36	4,37	4,33
Årsverk assistenter	6,1	6,21	6,69	6,6	6,69	6,6
Årsverk totalt	11,4	11,5	12,5	12,5	12,5	12,4
Pedagogiske ledere pr barn	0,08	0,08	0,08	0,08	0,08	0,08
Assistenten pr barn	0,14	0,14	0,13	0,13	0,13	0,13
Årsverk pr barn	0,26	0,26	0,25	0,25	0,25	0,25

For spørreskjema til kommunene som barnehagemyndighet, er det de ansvarlige for barnehagesektoren i kommunene som er målgruppen for undersøkelsen. I 2016 ble alle kommunene samt alle bydelene i Oslo spurt, ettersom lokal barnehagemyndighet har en sentral forvaltningsrolle.

2.3 Datainnsamlingen

Spørreundersøkelsene ble gjennomført i perioden oktober – november 2016. Datainnsamlingsverktøyet Enalyzer ble benyttet til utsendingen slik at respondentene fikk en e-post med invitasjon og en personlig lenke til spørreskjemaet. I denne utsendingen var det også en lenke hvor det var mulig å melde seg av undersøkelsen for de som ikke vil delta. Påminnelser om å delta i undersøkelsen ble sendt til respondenter som ikke hadde svart.

De eksakte datoene for utsendelse og avslutning av undersøkelsen var:

- Styrer: 1. oktober – 29. oktober (3 purringer)
- Eier: 12. oktober – 11. november (3 purringer)
- Myndighet: 19. oktober – 11. november (3 purringer)

Utsendelsestidspunktet for invitasjonen var kl. 0800, og purringene ble sendt innenfor ordinær arbeidstid. I utsendelsen av epost med invitasjon fikk vi en del feilmeldinger på eposter som ikke kom frem. Mange av disse skyldtes skrivefeil i epostadressen. Vi gjennomgikk alle slike feilmeldinger og rettet dem i forhold til epostadresser i barnehagefakta.no. Det er en viss fare for at eposter med undersøkelser kan havne i søppelpost eller spamfilter hos mottaker. Dette har vi liten kontroll over. Det er stadig

flere mottakere som leser epost på mobil. Mange vil kanskje ikke starte en besvarelse av et slikt spørreskjema på telefonen, og at det da er en fare for at eposten blir lukket og glemt. Dette forklarer neppe den fallende responsrate i årets undersøkelse (se under) alene, men kan være et av flere forhold som har påvirket svarraten.

2.4 Svrrater og respondenter

En oversikt over populasjon, utvalg og svrrater for alle tre undersøkelsene er gitt i tabell 2.2. I fortsettelsen gis en nærmere beskrivelse av respondentene som har svart på undersøkelsen, herunder frafall og svrrater. Mer omfattende frafallsanalyser finnes for hver av gruppene i vedlegg 4.

Tabell 2.2: Oversikt over populasjon, utvalg og svar¹

	Populasjon	Utvalg	Svar	Svrrate
Styrer	5325	1760	743	42%
Eier	1836	749	304	41%
Myndighet	441	441	247	56%

Svarprosenten for barnehagestyrerne har gått ned fra 53 prosent i 2015 (Haugset et al., 2015) til 42 prosent i 2016. Det er kun en liten forskjell i svarprosent mellom kommunale og private barnehagestyrere, henholdsvis 44 prosent i kommunale barnehager og 41 prosent i private barnehager. Svrraten blant barnehagestyrerne i 2014 var 56 prosent (Sivertsen et al., 2015).

Blant barnehageeierne er svarprosenten 41 prosent i 2016, mot 47 prosent i 2015 (Haugset et al., 2015) og 43 prosent i 2014 (Sivertsen et al., 2015). Her har kommunale eiere svart i større grad enn private eiere, henholdsvis 56 prosent og 29 prosent.

Svrraten blant barnehagemyndigheten viser en nedgang fra 64 prosent i 2015 (Haugset et al., 2015) til 56 prosent i 2016, mens svarprosenten var 64 prosent i 2014 (Sivertsen et al., 2015). En oversikt over fylkesvise svrrater er presentert i vedlegg 5 tabell 1.

2.5 Samlet vurdering av datakvaliteten

Utdanningsdirektoratets database (BASIL) gir en relativt god oversikt både over antall barnehager og barnehageeiere og tilfeldig trekking av relativt store utvalg legger til rette for å minimere utvalgsfeil (tabell 2.1) i denne undersøkelsen. Undersøkelsen til barnehagemyndigheten i kommunene og bydelen i Oslo er en populasjonsundersøkelse hvor vi spør hele populasjonen og unngår dermed utvalgsfeil.

Digital innsamling av data reduserer faren for databehandlingsfeil betraktelig i forhold til manuell innlegging av data. I dette prosjektet er det et svært omfattende antall variabler, og manuell sammenstilling og oppsett av tabeller er hyppig benyttet for å gjøre

¹ Respondenter som har gitt melding om at de ikke ønsker å delta holdt utenfor beregningen av svarprosent, derav avvik mot svrrate i vedlegg 4.

presentasjonen av materialet mer tilgjengelig og lettere å lese. Det kontrolleres for eventuelle databehandlingsfeil (analysefeil, feiltabuleringer etc.) i denne prosessen gjennom TFoU sine interne kvalitetssikringsrutiner.

Manglende observasjoner i form av spesielt frafall (personer som har valgt å ikke delta) er en utfordring, når frafallet blir stort. Frafallet er problematisk for datakvaliteten (skaper skjevheter) dersom det henger systematisk sammen med svarene respondentene gir på spørsmålene i undersøkelsen. Det finnes ingen måte å «teste» dette på, siden vi ikke vet hva de som har falt fra ville svart. Vi kan derimot avdekke skjevheter mellom ulike målgrupper.

I 2016 finner vi den samme skjevheten i svarrate mellom private og kommunale eiere. Dette gjør at private eiere er underrepresentert og vi har valgt å presentere noen av svarfordelingene fordelt på private og kommunale eiere. Svarene fra eierne overrepresenterer store barnehager noe og det er forskjeller mellom fylkene i hvor stor grad eierne har svart². Der vi har funnet det relevant er svarene fra eierne presentert fylkesvis.

Det er noe frafall underveis i alle tre undersøkelsene. Tendensen er at de faller fra relativt tidlig i besvarelsen. I barnehagestyrerundersøkelsen er det et frafall før temaet om vold og seksuelle overgrep og tema om nasjonale sentre. I ingen av undersøkelsene er det spørsmål som utpeker seg med spesielt liten svarprosent.

Alt i alt mener vi at datamaterialet holder tilfredsstillende kvalitet. Svarratene viser en nedadgående trend og dette kan være utfordrende. Årsakene kan være alt fra at sektoren oversvømmes av spørreundersøkelser til at spørsmålene er uinteressante eller vanskelig å svar på og dermed velges bort.

2.6 Analyse

Vi har gjort systematiske analyser for alle spørsmålene hvor vi har sett etter forskjeller i svarene ut i fra størrelse (antall barn) og eierskap. For enkelte spørsmål, for eksempel de som handler om Fylkesmannens oppvekst- og utdanningsavdeling sitt arbeid opp mot barnehagene, har vi også sett etter fylkesvise forskjeller i svarene. Til analysene har vi benyttet statistiske metoder i henhold til målnivået for variablene³. Der vi har funnet signifikante forskjeller blir disse presentert.

I rapporten er resultatene presentert som uni- og bivariate sammenhenger i form av frekvensoversikter og krysstabeller. I rapporten er resultater presentert delvis som tabeller og delvis som figurer. Tabellene som ligger til grunn for de enkelte figurene er lagt i vedlegg 5.

² En oversikt over fylkesvise svarprosjenter for barnehagestyrere er lagt i tabell 1 i Vedlegg 5.

³ Krysstabeller når begge variablene er på nominelt nivå (Cramer's V som mål på styrken mellom variablene), Variansanalyser (ANOVA) når en variabel er på, nominelt nivå og den andre er kontinuerlig (Eta kvadrert som mål på sammenhengen) og korrelasjonsanalyser der begge variablene er kontinuerlige (Pearsons r som mål på styrken på sammenhengen).

3. DEFINISJON AV NÅR ET BARN REGNES SOM TREÅRING

I dette kapittelet presenteres funnene fra spørsmålene om hvordan treåringene håndteres i beregningen av pedagognormen. Utdanningsdirektoratet har behov for kunnskap om barnehagene definerer barna som tre år fra og med januar det året de fyller tre år, eller om det brukes andre definisjoner. Utdanningsdirektoratet ønsker også kunnskap om utviklingen de siste årene.

Tilsvarende undersøkelse ble gjennomført av Utdanningsdirektoratet i 2014, men da kun rettet mot kommunene som barnehagemyndighet. I årets undersøkelse kartlegger vi hvordan barnehagene har definert treåringer ved å stille spørsmål om praksis knyttet til barn født i 2011 og barn født i 2013. Dette gir grunnlag for å se om det har skjedd endringer i praksis fra året 2014 til 2016. Det er kun **barnehagestyrere** som har svart på disse spørsmålene.

Datamaterialet er benyttet til å se etter forskjeller mellom private og kommunale barnehager, samt forskjeller i styrers svar etter barnehagens størrelse målt i antall barn. Signifikante forskjeller er kommentert.

3.1 Endring i praksis fra 2014 til 2016

I tabellen nedenfor presenteres styernes svar på spørsmål følgende spørsmål:

- Når ble barn født i 2011 regnet som 3 år?
- Når ble barn født i 2013 regnet som 3 år?

I Tabell 3.1 presenterer vi andelen styrere som svarer ja på hvert svaralternativ, henholdsvis for kommunale og private barnehager, samt andelen samlet for alle barnehager. I spørsmålet og i tabellen er det brukt fødselsårene 2011 og 2013, men vi bruker i fortsettelsen 2014 og 2016, da dette er årene vurderingene om når barnet fyller tre år ble gjort.

Tabell 3.1: Styrernes svar på spørsmål om praksis for når barn født i 2011 og 2013 ble regnet som 3 år. I prosent.

	Kommunale (n=359)		Private (n=320)		Samlet (n=679)	
	2011	2013	2011	2013	2011	2013
<i>fødselsår</i>						
Fra den måneden det enkelte barn fylte 3 år	8.9	8.4	6.6	3.8	7.8	6.2
Fra det halvåret det enkelte barn fylte 3 år	12.8	13.4	11.6	12.5	12.2	13.0
Alle barn ble regnet som 3 år fra januar	17.5	18.7	25.9	21.6	21.5	20.0
Alle barn ble regnet som 3 år fra august eller senere	56.8	55.4	53.1	58.4	55.1	56.8
Annet	3.9	4.2	2.8	3.8	3.4	4.0
Total	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Resultatene viser at mer enn 50 prosent av barnehagestyrerne oppgir at barnehagen definerer treåringene som store fra og med august eller senere. Videre ser vi av tabellen at ca. 20 prosent benytter januar som tidspunkt. Resultatene samlet for alle barnehager indikerer at det i liten grad har vært endring i praksis fra 2014 til 2016.

En nærmere undersøkelse av praksisen viser noen systematiske forskjeller i hvordan styrere i private og kommunale barnehager beskriver dette.

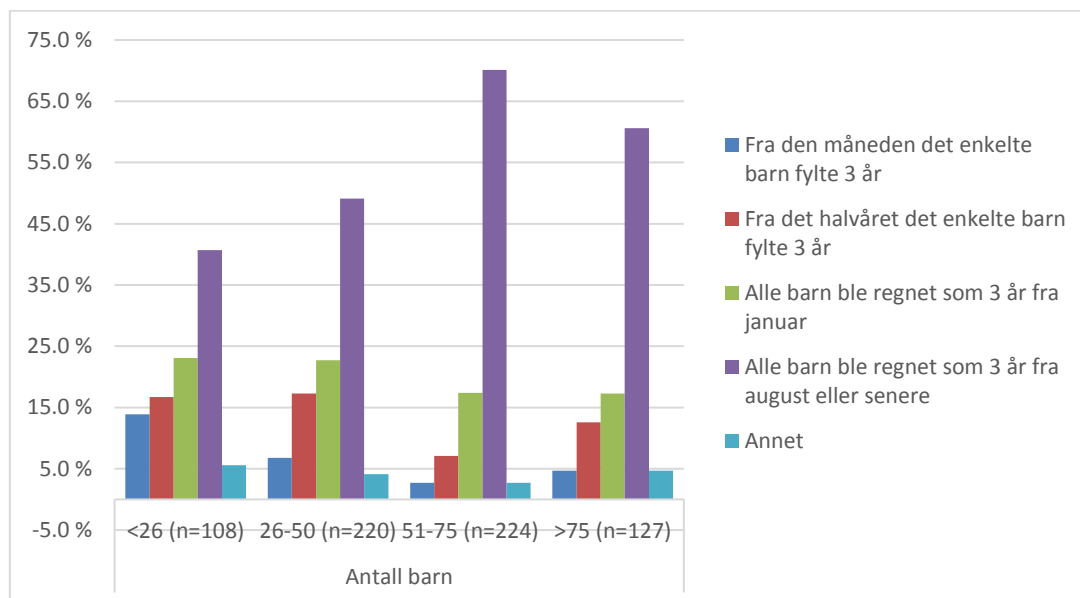
I 2014 er det en signifikant større andel private styrere som bruker januar som tidspunkt for når barnet regnes som tre år ($p < 0,01$) i forhold til kommunale styrere. Denne forskjellen finnes ikke i 2016.

I 2016 er det en signifikant lavere andel av private barnehagene i 2016 som bruker fødselsmåneden som tidspunkt for å regne barn som tre år sammenliknet med de kommunale barnehagene i utvalget. Denne forskjellen var ikke tilstede i 2014. Endringen blant de private barnehagene fra 2014 til 2016 (fra 7 prosent til 4 prosent) er kun marginalt signifikant ($p = 0.11$). Økningen fra 2014 til 2016 i andelen private som bruker august som tidspunkt er ikke statistisk signifikant.

I den grad at det har vært en endring i praksis for når barn regnes som 3 år, så har denne endringen skjedd i de private barnehagene. Endringen består i at de private barnehagene i økende grad bruker august eller senere som tidspunkt for når barn regnes som 3 år, og i mindre grad bruker barnets fødselsmåned.

3.2 Forskjeller i praksis basert på barnehagestørrelse

Vi har testet hvorvidt det er forskjeller i praksis for når barn regnes som 3 år basert på barnehagestørrelse⁴.

Figur 3.1: Styrernes svar på spørsmål om praksis for når barn født i 2013 regnes som 3 år i forhold til barnehagens størrelse målt som antall barn.

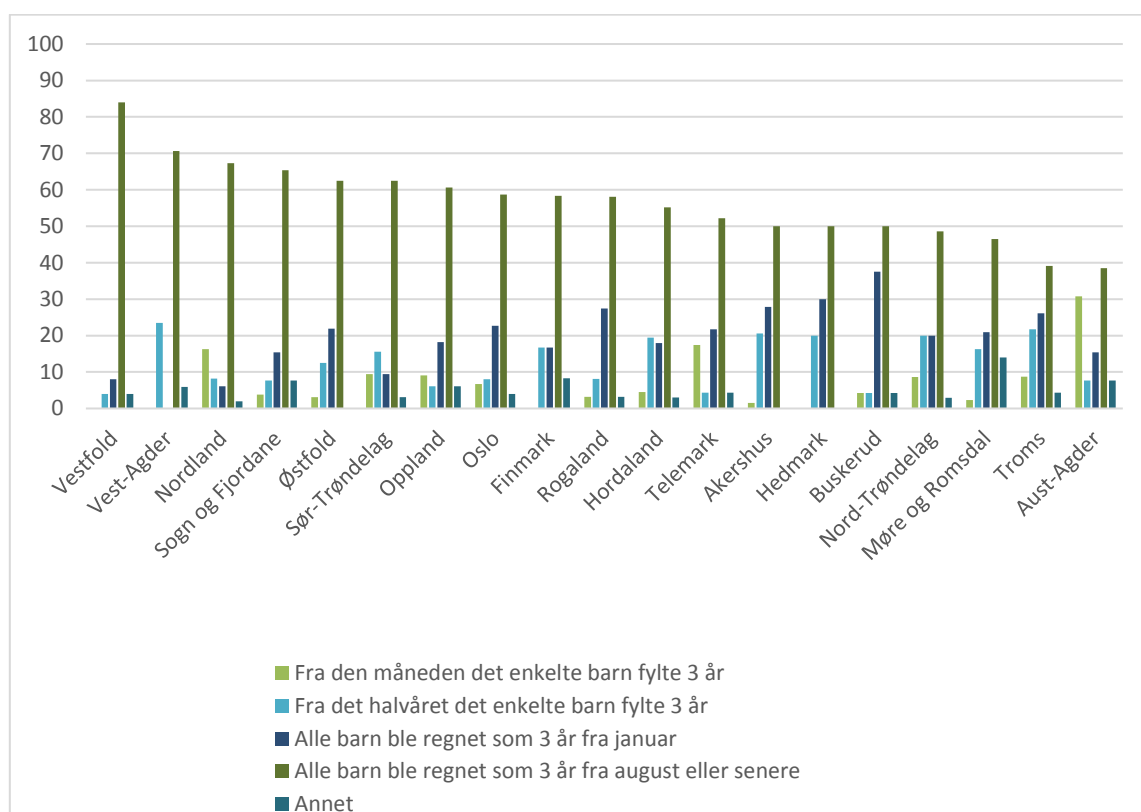
Gjennomsnittlig barnehagestørrelse blant de barnehagene som opplyser å bruke august eller senere som tidspunkt for når barn regnes som 3 år ligger på 58 barn mot 50 i øvrige barnehager. Denne forskjellen er statistisk signifikant ($p < 0.01$). Tallene er like for begge år, og i figuren presenterer vi kun tall for 2016. Gjennomsnittlig barnehagestørrelse er signifikant lavere - 42 barn mot 50 barn i øvrige barnehager, ($p < 0.05$) - for den gruppen som oppgir å bruke barnets fødselsmåned.

Basert på figuren kan vi slå fast at det er barnehager med over 50 barn som i størst grad benytter august som tidspunkt for når barn regnes som 3 år. Samtidig er det de minste barnehagene som i størst grad legger barnas fødselsmåned til grunn for når barnet regnes som 3 år. De største barnehagene definerer altså treåringene som store fra og med august i større grad enn det mindre barnehager gjør. Kun en liten andel av barnehagene svarer at de benytter barnets fødselsmåned, og andelen som bruker denne praksisen er størst i de minste barnehagene.

⁴ Barnehagestørrelse måles her som antall barn i barnehagen. I figurer som presenterer data fra spørreskjema etter barnehagenes størrelse benytter vi flere steder i denne rapporten en kategorisering av barnehagene etter følgende oppdeling: 1-25 barn, 26-50 barn, 51 til 75 barn og over 75 barn i barnehagen.

3.3 Fylkesvise forskjeller på når barn regnes som 3 år

Vi har også sett på om det er vesentlige variasjoner mellom fylker med tanke på praksis knyttet til 3-åringene. Figuren under presenterer tall for barn født i 2013 (praksis i 2016) på fylkesnivå. I mer enn halvparten av fylkene ligger andelen barnehager som benytter august eller senere som tidspunkt i området 50 til 70 prosent. Det er likevel enkelte fylker som skiller seg ut, deriblant Troms og Aust-Agder, hvor andelen ligger like under 40 prosent og Vestfold hvor andelen ligger på nærmere 85 prosent. Den fylkesvise fordelingen er tilsvarende når vi ser på tall for barn født i 2011 (praksis i 2014).

Figur 3.2: Fylkesvise forskjeller i styrernes svar på barnehagens praksis for å regne barn født i 2013 som 3 år.

De som har svart annet utdyper dette med metodiske utfordringer. En av styrerne sier følgende med henvisning til de faste svarkategoriene:

Det er vanskelig å markere rett her, siden det skjer en individuell / avdelingsbasert og praktisk vurdering gjennom opptaksperioden og også når det er mulig, gjennom året. Økonomisk og bemanningsnormmessig er jo denne fastsettelsen utenfor vår kontroll, og som en liten og økonomisk hardt belastet barnehage, kommer vi lett i skvis, men ideelt sett, vil vi heller ha treåringene hos de små litt for lenge enn litt for kort.

Andre svarer om hvordan praksisen er og hva som ligger til grunn for vurderingene. Styrernes kommentarer dreier seg stort sett om små varianter av praksis i relasjon til de

faste svarkategoriene. En del har kommentarer der det tas hensyn til om barna er født tidlig i det første halvåret av 2013: «Barn fødte før 1.mars vart rekna som 3-åringar frå 1.januar. Barn fødte etter 1.mars vart rekna som 3-åringar frå 1.august». Andre setter en slik grense ved mai-juni, eller august (som i en av de faste svarkategoriene).

Flere svar forteller om at det gjøres ulike vurderinger knyttet til enkeltbarn og/eller forhold i barnehagen når spørsmålet om barn skal regnes som 3 åring. For eksempel: barn født tidlig på året kan flytte over til stor-barn ved ledig plass der. Slik frigjøres også plass til nye 1 åringer. Noen nevner at bemanningen styrkes hvis storbarn-gruppa får relativt mange under 3 år. En del legger vekt på fleksibilitet og at flere faktorer vurderes, som i følgende kommentar: «Noe ut fra kjønn og alder, hvert barns utvikling og forutsetninger samt barnegruppa totalt. Dette kan da variere fra januar året barnet fyller tre år, ut fra individuelle ferdigheter, antall barn som er i aldersgruppen og til nytt barnehageår i august». Andre nevner vurderinger knyttet til løpende opptak, ventelister, areal og personalets kompetanse.

Noen sier klart at de hadde samme praksis for barn født i 2011 som barn født i 2016, mens enkelte svar kan tyde på at de har oversett tidsskillet i spørsmålet.

3.4 Oppsummering av når et barn regnes som 3-åring

Hovedfunnet er at mer enn 50 prosent av barnehagestyrerne oppgir at barnehagen benytter august eller senere som tidspunkt for når barn regnes som 3 år og vi finner ingen endring av praksis fra 2014 til 2016 for alle barnehagene samlet. Ser vi nærmere på private og kommunale barnehager de to årene, er det en signifikant lavere andel av private barnehagene i 2016 som bruker fødselsmånedens som tidspunkt for å regne barn som tre år sammenliknet med de kommunale barnehagene. Endringen består i at de private barnehagene i økende grad bruker august eller senere som tidspunkt for når barn regnes som 3 år, og i mindre grad bruker barnets fødselsmåned.

Det er barnehager med over 50 barn som i størst grad benytter august som tidspunkt for når barn regnes som 3 år, mens mindre barnehager i større grad legger barnas fødselsmåned til grunn for når barnet regnes som 3 år. Det er fylkesvise forskjeller og Troms og Aust-Agder skiller seg ut med relativt få barnehager som har august som tidspunkt for når barnet regnes som 3 år, mens Vestfold har en relativt høy andel av barnehagene som har august som tidspunkt for når barnet regnes som 3 år.

4. RUTINER FOR Å SIKRE GOD HYGIENE

De to store forskningsprosjektene GoBaN og Blikk for barn, viser at norske barnehager har utfordringer med rutiner for håndvask og hygiene (Bjørnstad og Os, 2015). Undersøkelsene viser også lave score på helse og at det er mye sykdom. Det er ønskelig med mer kunnskap på dette feltet, og i årets undersøkelse er det derfor stilt spørsmål om barnehagens hygienerutiner.

Spørsmålene er stilt til **barnehagestyrere** og **barnehageeiere**.

4.1 Barnehagestyrere og rutiner for å sikre god hygiene

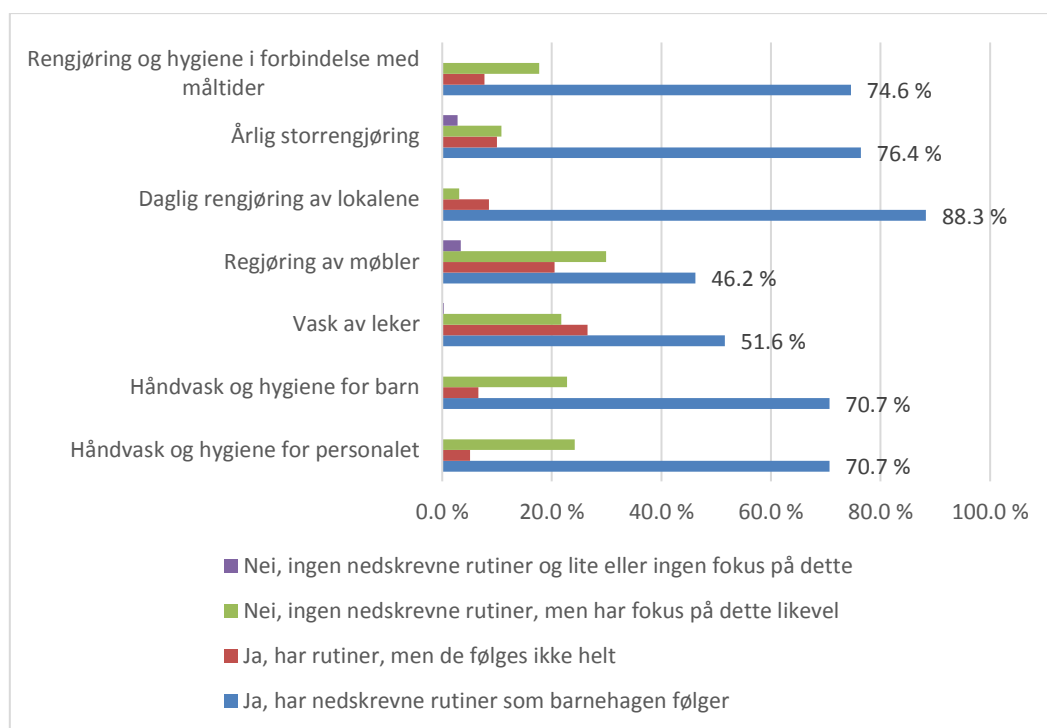
Barnehagestyrerne er spurt om ulike rutiner for god hygiene og resultatene framgår av tabell 4.1.

Tabell 4.1: Barnehagestyrernes svar på omfanget av nedskrevne rutiner for hygiene. I prosent.

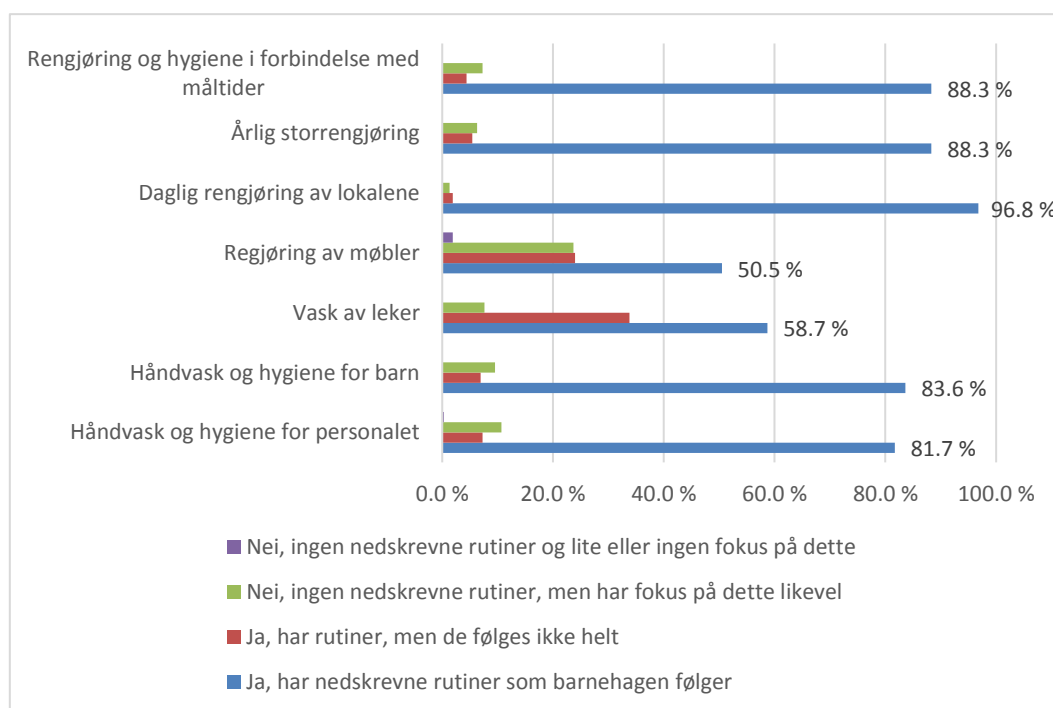
	Ja, har nedskrevne rutiner som barnehagen følger	Ja, har rutiner, men de følges ikke helt	Nei, ingen nedskrevne rutiner, men har fokus på dette	Nei, ingen nedskrevne rutiner og lite eller ingen fokus
Daglig rengjøring av lokalene	92.4	5.4	2.2	0.0
Årlig storrengjøring	82.0	7.8	8.7	1.5
Rengjøring og hygiene i forbindelse med måltider	81.1	6.1	12.7	0.0
Håndvask og hygiene for barn	76.8	6.7	16.5	0.0
Håndvask og hygiene for personalet	75.9	6.1	17.8	0.1
Vask av leker	54.9	29.9	15.0	0.1
Rengjøring av møbler	48.2	22.2	26.9	2.7
n=668				

Over 90 prosent av barnehagestyrerne opplyser å ha nedskrevne daglige rutiner som følges for rengjøring av lokaler. I overkant av 80 prosent opplyser også å ha nedskrevne rutiner som følges for hygiene i forbindelse med måltider, samt for årlig rengjøring av lokaler. Når det gjelder rutiner for håndvask av barn og personale er andelen med nedskrevne rutiner som følges på rundt 75 prosent. En relativt høy andel opplyser imidlertid på disse spørsmålene at de har fokus på dette internt på tross av mangelen på skriftlige rutiner. For de to områdene vask av leker og møbler er det kun rundt 50 prosent av styrerne som opplyser å ha nedskrevne rutiner som følges, samtidig opplyser i overkant av 20 prosent at barnehagen har nedskrevne rutine som ikke følges.

Vi har også sett på om det er forskjeller i omfanget av rutiner basert på barnehagens størrelse og eierform. Figur 4.1 og 4.2 viser resultatene for private og kommunale barnehager hver for seg.

Figur 4.1: Nedskrevne rutiner om hygiene i kommunale barnehager.

Figur 4.2: Nedskrevne rutiner om hygiene i private barnehager.

De statistiske analysene viser at det er signifikant forskjeller i hvordan styrerne i ulike barnehager svarer på dette spørsmålet. Private barnehager har signifikant større omfang

av nedskrevne rutiner som følges på 6 av de 7 områdene det spørres om (Det er kun på rutiner for rengjøring av møbler at vi ikke finner en signifikant forskjell).

4.2 Barnehageeiere og rutiner for å sikre god hygiene

Tabell 4.2 viser svarene fra barnehageeierne fordelt på private og kommunale barnehager. Vi ser at de private barnehagene større grad har nedskrevne rutiner enn de kommunale for de fleste punktene. Dette samsvarer godt med styrenes svar.

Barnehageeierne er spurt om de har noen kommentarer til hvordan de følger opp rutiner for hygiene i barnehagen. Her har 99 barnehageeiere benyttet muligheten til å svare og svarene spenner fra daglig oppfølging til helt overordnede planer og tilsyn.

I det daglige handler det om at rutiner innarbeides sammen med barn, foreldre og ansatte. Flere viser til oppslag og tiltak i barnehagen slik som såpedispensere, automatkraner, tilgang på tørkepapir, hansker til bleieskift og flater som er lette å rengjøre. Flere eiere har fokus på opplæring av personalet, men også opplæring av barn og foreldre i renholdsrutiner. Fokuset på renhold holdes også oppe gjennom at det er tema på ulike møter og årlige gjennomganger av rutiner. Noen viser til at de arbeider med forbedring av rutiner jevnlig. Noen eiere har delegert dette ansvaret til styrer i barnehagen.

Noen få har ikke skriftlige rutiner, men de fleste viser til rutiner i form av oppslag, sjekklister, kvittering på sjekklister, internkontrollsystem, kvalitetssikringssystem og HMS arbeid. Det varierer hvor tilgjengelig noen av disse rutinene er i det daglige, for eksempel når rutinene ligger i digitalisert form og er en del av kommunen sitt kvalitetssikringssystem.

Flere trekker fram tilsyn som en viktig del av oppfølgingen av rutiner. Flere henviser til miljørettet helsevern, men også mattilsynet. Mange eiere har satt bort deler av rengjøringen til andre, slik som renholdere i kommunen eller innleide firma. En eier oppgir at vedkommende ikke er fornøyd med eksterne renholdere. En annen krever at renholderne kvitterer på ei sjekkliste for utførte oppgaver.

Tabell 4.2: Eiernes svar på omfanget av nedskrevne rutiner for hygiene fordelt på kommunal og private barnehager. I prosent.

		Ja, har nedskrevne rutiner som barnehagen følger	Ja, har rutiner, men de følges ikke helt	Nei, ingen nedskrevne rutiner, men har fokus på dette likevel	Nei, ingen nedskrevne rutiner og lite eller ingen fokus på dette	Vet ikke
Håndvask og hygiene for personalet	Kommunal	69.2	7.5	19.2	0.8	3.3
	Privat	86.7	3.1	8.2	0	2
Håndvask og hygiene for barn	Kommunal	70	7.5	20.8		1.7
	Privat	85.7	4.1	9.2		1
Vask av leker	Kommunal	70	9.2	15	1.7	4.2
	Privat	64.3	26.5	8.2	0	1
Rengjøring av møbler	Kommunal	60.8	9.2	15.8	2.5	11.7
	Privat	59.2	22.4	15.3	2	1
Daglig rengjøring av lokalene	Kommunal	93.3	3.3	1.7		1.7
	Privat	98	1	0		1
Årlig storrengjøring	Kommunal	80	9.2	5.8		5
	Privat	89.8	4.1	5.1		1
Rengjøring og hygiene i forbindelse med måltider	Kommunal	74.2	3.3	16.7	0.8	5
	Privat	89.8	5.1	4.1	0	1

4.3 Oppsummering rutiner for hygiene

Over 90 prosent av barnehagestyrene opplyser å ha nedskrevne rutiner som følges for daglig rengjøring. Når det gjelder nedskrevne rutiner for møbler er denne lavere. Private barnehager har signifikant mer nedskrevne rutiner på 6 av de 7 undersøkte områdene. Undersøkelsen blant barnehageeierne viser at over 90 prosent oppgir at de har nedskrevne rutiner for daglig renhold og årsrengjøring.

5. KOMPETANSE FOR ANSATTE I BARNEHAGENE

I forbindelse med Stortingsmeldingen *Tid for lek og læring* og ny rammeplan for barnehagene skal kompetansestrategien - Kompetanse for framtidens barnehage revideres. I den forbindelse er det ønskelig å få mer kunnskap om hvor godt kjent kompetansestrategien er, hvordan ulike nivå i barnehagesektoren arbeider med kompetanseutvikling og oppfølging av kompetansestrategien.

Spørsmål er stilt til **barnehagestyrere**, **barnehageeiere** og kommunen som lokal **barnehagemyndighet**.

5.1 Kjennskap til og bruk av kompetansestrategien

Barnehagestyrere, eiere og barnehagemyndigheten i kommunene har fått de samme spørsmål knyttet til om de kjenner til satsingsområdene i kompetansestrategien og kompetansehevingstiltakene.

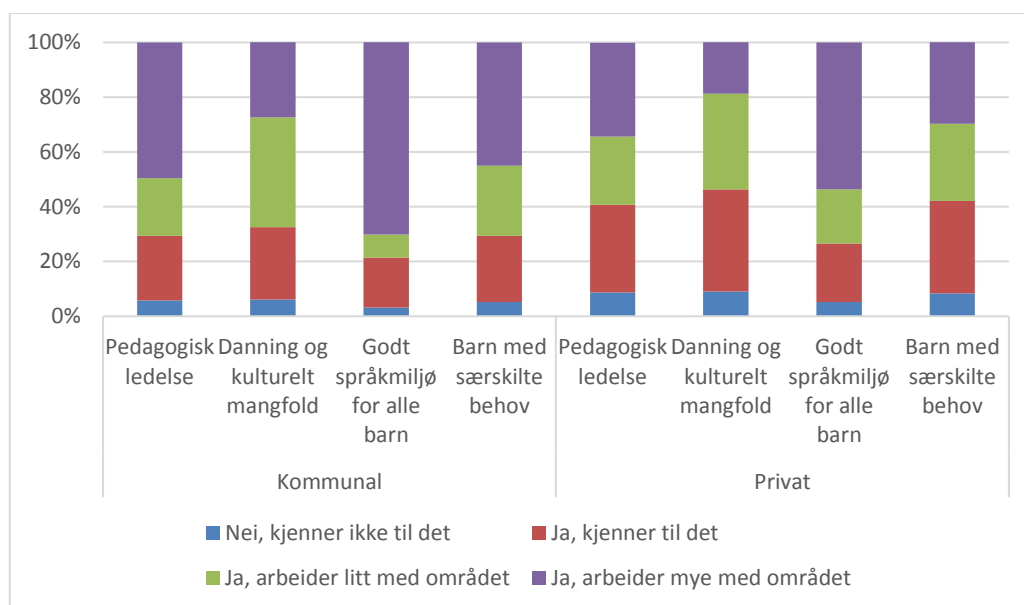
5.1.1 Barnehagestyreres kjennskap og bruk av kompetansestrategien

Barnehagestyrerne er spurt om deres kjennskap til ulike satsningsområder i den nasjonale strategien, jfr. tabell 5.1. Det er videre spurt om de kjenner til og har tatt i bruk utvalgte kompetanseutviklingstiltak i strategien. For de utviklingstiltak som er iverksatt er det også stilt spørsmål om hvordan barnehagen har finansiert dette arbeidet.

Tabell 5.1: Styrernes kjennskap til satsingsområdene i Kompetanse for fremtidens barnehage 2014-2020. Svar i prosent. I prosent.

	Pedagogisk ledelse	Danning og kulturelt mangfold	Godt språkmiljø for alle barn	Barn med særskilte behov
Nei, kjenner ikke til det	7.2	7.5	4.1	6.7
Ja, kjenner til det	27.6	31.6	19.7	28.7
Ja, arbeider litt med området	22.9	37.7	13.7	26.8
Ja, arbeider mye med området	42.4	23.3	62.5	37.8
Total	100.0	100.0	100.0	100.0
(n=656)				

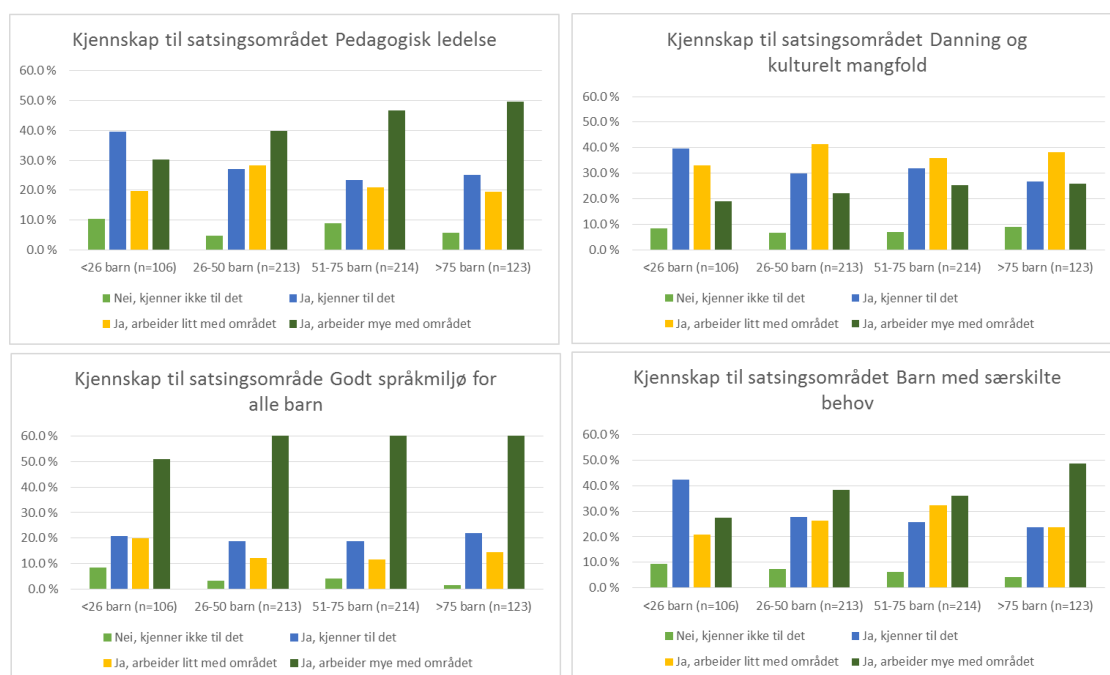
En stor andel barnehager kjenner til, har tatt i bruk og arbeider med de ulike satsingsområdene i strategien. Godt språkmiljø for alle barn og pedagogisk ledelse er de to satsingsområdene som det arbeides mest med i barnehagene. Analysene viser at det er signifikante og til dels store forskjeller i besvarelsene avgitt av kommunale og private styrer på dette spørsmålet. Andelen kommunale styrere som svarer å ha arbeidet mye med satsingsområdene i strategien er signifikant høyere innen samtlige av de fire områdene det spørres om ($p < 0.001$), se figur 5.1.

Figur 5.1: Kommunale og private styreres kjennskap til satsingsområdene i Kompetanse for fremtidens barnehager.

Dette bildet modereres noe dersom vi slår sammen de to kategoriene «Ja, arbeider litt med området» og «Ja, arbeider mye med området» og deretter sammenlikner kommunal og private barnehager. Resultatene viser at godt og vel 75 prosent av styrerne oppgir å jobbe enten litt eller mye med det satsingsområdet som barnehagene samlet sett oppgir å jobbe mest med: «Godt språkmiljø for alle barn». Det er her ingen signifikant forskjell mellom kommunale og private barnehager. For de tre øvrige satsingsområdene er det en signifikant større andel av de kommunale barnehagene som jobber litt eller mye med satsingsområdene i strategien i forhold til private barnehager.

Vi har undersøkt om barnehagestyrernes kjennskap til ulike satsingsområder varierer med antall barn i barnehagen. Stolpediagrammene i figur 5.2 presenterer styrernes svarprosent innen hvert satsingsområde, og viser svarfordelingen basert på barnehagestørrelse.

Figur 5.2: Styrernes kjennskap til satsingsområdene i Kompetanse for fremtidens barnehage fordelt på antall barn i barnehagene.

For de to områdene «Pedagogisk ledelse» og «Barn med særskilte behov» finner vi at gjennomsnittlig barnehagestørrelse er signifikant høyere ($p < 0.05$) for styrere som oppgir å både ha kjennskap til og jobber med temaene. For de to øvrige satsingsområdene er det ikke signifikante forskjeller i barnehagestørrelse.

Alt i alt viser resultatene at strategien «Kompetanse for fremtidens barnehager» er godt kjent både hos private og kommunale barnehagestyrere, men at det er de kommunale barnehagene som i størst grad har tatt strategien i bruk og arbeider med satsingsområdene i strategien. De største barnehagene oppgir at de i større grad enn de små arbeider med områdene «Pedagogisk ledelse» og «Barn med særskilte behov». Samlet sett ser vi at satsingsområdet «Godt språkmiljø for alle barn» er det området hvor barnehagene (både kommunale og private) har valgt å legge ned mest arbeid. Innen dette området er det ikke forskjeller på tvers av barnehagestørrelse.

Vi har videre stilt spørsmål til styrerne om de har kjennskap til ulike kompetanseutviklingstiltak. Dette er et omfattende spørsmål da styrerne både er bedt om å oppgi hvorvidt de kjenner tiltaket eller ikke, samt hvorvidt barnehagens ansatte deltar nå eller har deltatt på et eller flere tiltak siste to år eventuelt om de planlegger å delta. I presentasjonen i tabell 5.2 har vi valgt å slå sammen de tre kategoriene; om barnehagens ansatte deltar nå, eller har deltatt på et eller flere tiltak siste to år eventuelt om de planlegger å delta til kategorien: Ja, og skal benytte/benytter.

Tabell 5.2: *Styrernes kjennskap til kompetansehevingstiltak Kompetanse for fremtidens barnehage. I prosent.*

	Nei, kjenner ikke til det	Ja, kjenner til det	Ja, og skal benytte /benytter
Barnehagefaglig grunnkompetanse	24.7	58.6	16.7
Barnehagebaserte kompetanseutviklingstiltak	13.3	42.4	44.3
Kompetansehevingsstudier for assistenter og fagarbeidere	8.4	61.3	30.3
Barnehagebasert fagbrev	11.7	52.3	36.0
Fagskoleutdanning i oppvekstfag	52.1	42.4	5.4
Arbeidsplassbasert barnehagelærerutdanning (ABLU)	3.8	70.4	25.9
Tilleggsutdanning i barnehagepedagogikk (TIB)	13.2	75.8	11.0
Veiledning av nytilsatte nyutdannede barnehagelærere	2.0	57.1	41.0
Veilederutdanning	3.9	65.1	30.9
Videreutdanning for pedagoger og barnehagelærere (tidligere PUB)	7.2	75.8	16.9
Lederutdanning for styrere	1.3	61.5	37.2
Mastergrad	8.1	81.9	10.0
PhD	52.8	46.2	0.9
n=608			

Hovedinntrykket er at de fleste kompetansehevingstiltakene ser ut til å være godt kjent blant barnehagestyrerne. Oversikten viser at det tiltaket som flest barnehager kjenner og/eller har tatt i bruk er «Lederutdanning for styrere», her oppgir kun 1,3 prosent av de spurte at tiltaket ikke er kjent. Fagskoleutdanning i oppvekstfag er lite benyttet og dette kan ha sammenheng med at tilbudet er relativt nytt og lite utbredt. Mastergradsutdanning og PhD utdanning er så langt ikke satt i system som en del av kompetansestrategien og vil derfor være mer et uttrykk for enkeltes egeninteresse.

I tabell 5.3 er det sett nærmere på styrernes svar på hvordan bruken av de ulike kompetansehevingstiltakene er.

Tabell 5.3: Oversikt over bruk av ulike tiltak i Kompetanse for fremtidens barnehage. I prosent.

	Ja, ansatte i barnehagen deltar nå	Ja, ansatte har deltatt i løpet av siste to år	Ja, ansatte har planer om å delta
Barnehagefaglig grunnkompetanse	5.4	10.0	1.3
Barnehagebaserte kompetanseutviklingstiltak	22.9	18.8	2.6
Kompetansehevingssstudier for assistenter og fagarbeidere	11.0	16.0	3.3
Barnehagebasert fagbrev	16.1	16.8	3.1
Fagskoleutdanning i oppvekstfag	2.1	2.5	0.8
Arbeidsplassbasert barnehagelærerutdanning (ABLU)	13.7	10.2	2.0
Tilleggsutdanning i barnehagepedagogikk (TIB)	5.9	4.1	1.0
Veiledning av nytilsatte nyutdannede barnehagelærere	19.9	19.6	1.5
Veilederutdanning	12.2	13.8	4.9
Videreutdanning for pedagoger og barnehagelærere (tidligere PUB)	8.2	7.2	1.5
Lederutdanning for styrere	14.5	17.9	4.8
Mastergrad	4.4	3.5	2.1
PhD	0.3	0.3	0.3

I tabell 5.3 ser vi at Barnehagefaglig kompetanseutviklingstiltak er det tiltaket der flest styrere svarer å ha tatt i bruk eller planlegger å ta i bruk: 23 prosent har ansatte som deltar nå og videre 19 prosent har ansatte som har deltatt siste 2 år. En relativt høy andel har også deltatt på eller gjennomført Barnehagebasert Fagbrev, Veiledning av nytilsatte nyutdannede barnehagelærere og Lederutdanning for styrere.

Det er kun små forskjeller mellom private og kommunale barnehager på dette spørsmålet. Imidlertid er det for enkelte tiltak en signifikant sammenheng mellom størrelsen på barnehagen (antall barn) og andel styrere som opplyser at barnehagens ansatte enten deltar, har deltatt eller skal delta i kompetanseheving⁵.

5.1.2 Barnehageeierens kjennskap og bruk av kompetansestrategien

Barnehageeier er stilt de samme spørsmålene om kjennskap til ulike satsingsområder i kompetansestrategien som styrerne. I tillegg har vi spurt eier om de kjenner til utvalgte kompetanseutviklingstiltak og hvordan disse tiltakene i så fall har vært finansiert.

⁵ Dette gjelder følgende kompetansehevingstiltak: Tilleggsutdanning i barnehagepedagogikk (TIB), Videreutdanning for pedagoger og barnehagelærere (tidligere PUB), Veilederutdanning, Veiledning av nytilsatte nyutdannede barnehagelærere, Arbeidsplassbasert barnehagelærerutdanning (ABLU) og Barnehagebasert fagbrev.

Eiernes tilbakemelding på kjennskap til ulike satsingsområder er gjengitt i tabell 5.4. Satsingsområdene ser i stor grad ut til å være kjent blant eierne av barnehager. Vi observerer gjennomgående en høyere andel kommunale eierne som opplyser å arbeide med de ulike satsingsområdene. Basert på andelene som opplyser å jobbe mye med de ulike områdene kan det se ut til at både de private og de kommunale barnehagene har et høyere trykk på arbeidet med pedagogisk ledelse og språkmiljø. Under 5 prosent av eierne opplyser å ikke kjenne til minst ett av satsingsområdene.

Tabell 5.4: Barnehageeiernes kjennskap til satsingsområdene i Kompetanse for fremtidens barnehage. I prosent.

		Kjenner ikke til det	Kjenner til det	Ja, arbeider litt med området	Ja, arbeider mye med området
Pedagogisk ledelse	Kommunal	3.3	11.7	15.8	69.2
	Privat	4.3	28.3	26.1	41.3
Danning og kulturelt mangfold	Kommunal	4.2	13.3	36.7	45.8
	Privat	4.3	25	40.2	30.4
Godt språkmiljø for alle barn	Kommunal	3.3	9.2	7.5	80
	Privat	3.3	15.2	20.7	60.9
Barn med særskilt behov	Kommunal	4.2	12.5	24.2	59.2
	Privat	3.3	29.3	29.3	38

På samme måte som for styrerne har vi også stilt eierne spørsmål om hvorvidt de kjenner til et utvalg av de kompetansehevingstiltakene som ligger i kompetansestrategien. Resultatene er gjengitt i tabell 5.5 og tabell 5.6. I presentasjonen i tabell 5.5 er tre svarkategorier slått sammen; om barnehagens ansatte deltar nå eller har deltatt på et eller flere tiltak siste to år eventuelt om de planlegger å delta til kategorien, til en ny kategori Ja, og skal benytte/benyttter. Tabell 5.6 viser en nærmere fordeling av denne svarkategorien som igjen er splittet på kommunale og private eieres svar.

Tabell 5.5: Eiernes kjennskap til kompetansehevingstiltak i Kompetanse for fremtidens barnehage. I prosent.

	Kjenner ikke til det	Kjenner til det	Ja, og skal benytte/benyttet
Barnehagefaglig grunnkompetanse	12.9	52.1	35.1
Barnehagebaserte kompetanseutviklingstiltak	5.2	30.9	63.9
Kompetansehevingsstudier for assistenter og fagarbeidere	4.6	45.9	49.5
Barnehagebasert fagbrev	5.2	44.8	50.0
Fagskoleutdanning i oppvekstfag	35.6	56.2	8.2
Arbeidsplassbasert barnehagelærerutdanning (ABLU)	4.6	51.5	43.8
Tilleggsutdanning i barnehagepedagogikk (TIB)	11.3	60.8	27.8
Veiledning av nytilsatte nyutdannede barnehagelærere	4.6	49.5	45.9
Veilederutdanning	6.2	54.1	39.7
Videreutdanning for pedagoger og barnehagelærere (tidligere PUB)	6.2	60.8	33.0
Lederutdanning for styrere	3.6	44.3	52.1
Mastergrad	6.7	71.6	21.7
PhD	41.8	56.7	1.5

Eierne har i størst grad benyttet barnehagebasert kompetanseutvikling, lederutdanning for styrere og barnehagebasert fagbrev. Svar fra eier tyder på at de ulike kompetansehevingstiltakene er relativt godt kjent, med unntak av PhD og Fagskoleutdanning i oppvekstfag, og som tidligere påpekt er tilbudet om fagskole nytt og begrenset, mens PhD ikke er profilert som en del av kompetansestrategien så langt.

I tabell 5.6 er eiernes tilbakemeldinger presentert separat for kommunale og private barnehageeiere.

Tabell 5.6: *Private og kommunale eiers kjennskap til og bruk av ulike kompetansehevingstiltak. I prosent.*

		Ansatte har planer om å delta	Ansatte deltar nå	Ansatte deltatt siste to år
Barnehagefaglig grunnkompetanse	Kommunal	4.3	11.2	22.4
	Privat	6.4	6.4	17.9
Barnehagebaserte kompetanseutviklingstiltak	Kommunal	4.3	40.5	31
	Privat	0	24.4	21.8
Kompetansehevingssstudier for assistenter og fagarbeidere	Kommunal	7.8	15.5	33.6
	Privat	9	16.7	12.8
Barnehagebasert fagbrev	Kommunal	6	18.1	31
	Privat	6.4	25.6	10.3
Fagskoleutdanning i oppvekstfag	Kommunal	0.9	5.2	5.2
	Privat	1.3	0	2.6
Arbeidsplassbasert barnehagelærerutdanning (ABLU)	Kommunal	1.7	30.2	22.4
	Privat	2.6	14.1	11.5
Tilleggsutdanning i barnehagepedagogikk (TIB)	Kommunal	3.4	13.8	15.5
	Privat	6.4	7.7	6.4
Veiledning av nytilsatte nyutdannede barnehagelærere	Kommunal	1.7	14.7	31.9
	Privat	3.8	15.4	23.1
Veilederutdanning	Kommunal	6.9	12.1	25
	Privat	9	12.8	11.5
Videreutdanning for pedagoger og barnehagelærere (tidligere PUB)	Kommunal	6	18.1	17.2
	Privat	5.1	7.7	7.7
Lederutdanning for styrere	Kommunal	5.2	29.3	31.9
	Privat	5.1	9	16.7
Mastergrad	Kommunal	1.7	11.2	13.8
	Privat	2.6	9	2.6
PhD	Kommunal	0.9	0	1.7
	Privat	0	0	0

Tabell 5.6 viser at det er noen forskjeller i omfang av deltagelse blant ansatte når vi sammenlikner private og kommunale eiere sine svar. Det er et gjennomgående mønster at kommunale eiere i større grad opplyser at tiltakene er i bruk i deres barnehage(r). Det kan være ulike forklaringer på forskjellen mellom private og kommunale eiere. En mulig forklaring er at kommunale eiere kjenner mer til begrepsbruken på tiltakene enn hva private eiere gjør og har innsikt i.

Eierne er også spurt om hvordan eventuelle kompetansehevingstiltak er finansiert. Resultatene er vist i tabell 5.7. Her er det en tydelig forskjell mellom kommunale og private barnehager. 42 prosent av de private eierne opplyser å ha brukt barnehagens egne midler. Til sammenlikning svarer kun 17 prosent av de kommunale eierne det samme.

Blant kommunale eiere er det en langt høyere andel som opplyse å benytte midler fra Fylkesmannen (Kompetansemidler).

Tabell 5.7: Barnehageeiernes svar på finansiering av kompetanseutviklingstiltak for ansatte. I prosent.

	Kommunal	Privat	Totalt
Barnehageeierens midler	17.0	42.4	26.1
Barnehagemyndighetens (kommunale) midler	20.8	16.9	19.4
Fylkesmannens midler	42.5	20.3	34.5
Statlige midler	17.9	8.5	14.5
Vet ikke	1.9	11.9	5.5
Total	100	100	100
	(n=106)	(n=59)	(n=165)

Barnehageeierne har i tillegg hatt muligheten til å ytterligere utdype hvordan kompetansehevingstiltakene er finansiert. Svarene fra eierne henviser til ulike tiltak og at noen tiltak har faste finansieringskilder, mens barnehagen eller eieren blir sittende igjen med regninga for innleie av vikar og den ansatte som deltar på tilbudet også bærer noen av kostandene. Her påpekes det at det er spesielt utfordrende for de som bor i distriktene og må reise langt og overnatte for å delta på kompetanseheving. Barnehageeierne opplever derfor at finansieringen av kompetansehevingstiltakene er et spleiselag med mange.

Tilbakemeldingene spenner fra at eierne er takknemlig for at det finnes midler til kompetanseheving, til at mange opplever at barnehagene har mye dårligere finansiering av kompetanseheving enn hva skolene har. Mange er tydelig på at vikarmidlene er forskjellig mellom skole og barnehage. For barnehagen har det også en praktisk side når det kommer vikarer inn, fordi det kommer nye personer inn i barnegruppa som ikke kjenner barna like godt. I tillegg kan det være vanskelig å få vikarer.

Noen synes at kompetansehevingstiltakene og ordningene som følger med strategien er for uforutsigbar både når det gjelder tiltak og midler. En eier peker på at det er krevende å planlegge store kompetanseprosjekter som skal vare over tid, spesielt når finansieringen er uforutsigbar.

Flere eiere oppgir at det brukes egne midler til kompetanseheving. En eier forteller at de er opptatt av å heve kompetansen til alle likt og mener at hvis man skal løfte barnehagen må alle være med og det tar tid.

5.1.3 Barnehagemyndighetens kjennskap og bruk av kompetansestrategien

Barnehagemyndighetens kjennskap til ulike satsningsområder er gjengitt i tabell 5.8. Alle satsingsområdene ser også ut til å være godt kjent blant barnehagemyndighetene, og for de to satsingsområdene «Pedagogisk ledelse» og «Godt språkmiljø for alle barn» svarer om lag 60 prosent av respondentene at kommunens barnehager jobber mye med området, mens dette kun er tilfelle for 30 prosent av barnehagemyndigheten for

satsingsområdet «Danning og kulturelt mangfold». Resultatene er sammenfallende med styernes svar på samme spørsmål.

Tabell 5.8: Barnehagemyndighetens kjennskap til satsingsområdene i Kompetanse for fremtidens barnehage. I prosent.

	Nei, kjenner ikke til det	Ja, kjenner til det	Ja, arbeider litt med området	Ja, arbeider mye med området	Total
Pedagogisk ledelse	0.0	17.7	21.4	60.9	100
Danning og kulturelt mangfold	1.4	27.0	41.9	29.8	100
Godt språkmiljø for alle barn	0.0	12.6	28.4	59.1	100
Barn med særskilte behov	0.0	16.7	37.2	46.0	100
(n=215)					

Antall innbyggere i de kommunene som opplyser at barnehagene jobber mye med tema er gjennomgående høyere enn i de kommunene som enten opplyser å ikke jobbe eller å jobbe litt med de enkelte satsingsområdene ($p < 0,1$). Andelen private barnehager er også signifikant høyere blant kommunene som opplyser å arbeider litt eller mye med de ulike satsingsområdene ($p < 0,001$).

Vi observerer enkelte fylkesvise forskjeller. I Nordland og Troms er det lavest andel av barnehagemyndigheten som oppgir at de jobber med satsingsområdene, mens Buskerud og Akershus er blant de fylkene som opplyser å arbeide mest med de ulike satsingsområdene.

Vi har også spurt kommunen som barnehagemyndighet om deres kjennskap til ulike kompetansehevingstiltak i kompetansestrategien. Resultatene er gjengitt i tabell 5.9.

Tabell 5.9: Barnehagemyndighetens kjennskap til følgende utvalgte tiltak i Kompetanse for fremtidens barnehage. I prosent.

	Kjenner ikke til	Kjenner til	Ja, i bruk i en eller flere barnehager
Barnehagefaglig grunnkompetanse	12.8	61.2	26.0
Barnehagebaserte kompetanseutviklingstiltak	0.5	26.5	73.0
Kompetansehevingssstudier for assistenter og fagarbeidere	5.1	52.6	42.3
Barnehagebasert fagbrev	6.1	54.6	39.3
Fagskoleutdanning i oppvekstfag	35.2	54.1	10.7
Arbeidsplassbasert barnehagelærerutdanning (ABLU)	6.6	43.9	49.5
Tilleggsutdanning i barnehagepedagogikk (TIB)	7.1	63.3	29.6
Veiledning av nytilsatte nyutdannede barnehagelærere	2.0	42.9	55.1
Veilederutdanning	3.6	59.2	37.2
Videreutdanning for pedagoger og barnehagelærere (tidligere PUB)	3.1	66.8	30.1
Lederutdanning for styrere	1.0	38.8	60.2
Mastergrad	6.6	74.5	18.9
PhD	35.2	63.3	1.5
(n=196)			

Kompetansetiltakene Barnehagebasert kompetanseutvikling, lederutdanning for styrere og veiledning av nyutdannede barnehagelærere er i størst grad i bruk i kommunens barnehager. På samme måte som for både styrere og eiere finner vi at fagskoleutdanning og PhD er lite kjent.

5.1.4 Oppsummering kjennskap til og bruk av kompetansestrategien

Både private og kommunale barnehagestyrere kjenner til satsingsområdene i kompetansestrategien, men det er de kommunale barnehagestyrerne som i størst grad oppgir å ha tatt i bruk og arbeider med satsingsområdene i strategien. Flest oppgir å kjenne til lederutdanning for styrere og veiledning for nytilsatte nyutdannede barnehagelærere. Det er små forskjeller mellom private og kommunale styrere sin kjennskap til tiltakene i strategien.

Både private og kommunale eiere ser ut til å ha relativt god kjennskap til satsingsområdene i strategien, mens en gjennomgående høyere andel kommunale eiere oppgir å arbeide med satsingsområdene. Vi finner litt det samme mønsteret når det gjelder de ulike kompetansehevingstiltakene i strategien. Både private og kommunale eiere kjenner til tiltakene, men de kommunale eierne å bruke tiltakene i størst grad.

Vi finner også at barnehagemyndigheten i stor grad kjenner til satsingsområdene og kompetansehevingstiltakene i strategien.

5.2 Kompetanseplan

5.2.1 Barnehagestyrere og kompetanseplan

Av barnehagestyrerne oppgir 70 prosent at barnehagen har en kompetanseplan. Her er det signifikant forskjell mellom private og kommunale barnehager. Kommunale barnehager opplyser i større grad å ha utarbeidet kompetanseplan for sine barnehager. Mens 75 prosent av alle styrere i kommunale barnehager svarer at de har en slik plan, er det knapt 35 prosent av de private som svarer det samme.

Tabell 5.10: Barnehagestyrernes svar på om de har en kompetanseplan. I prosent.

	Nei	Ja	Totalt
Kommunale barnehager	25.0	75.0	100
Private barnehager	65.4	34.6	100
Samlet	29,4	70,6	100
n	179	429	608

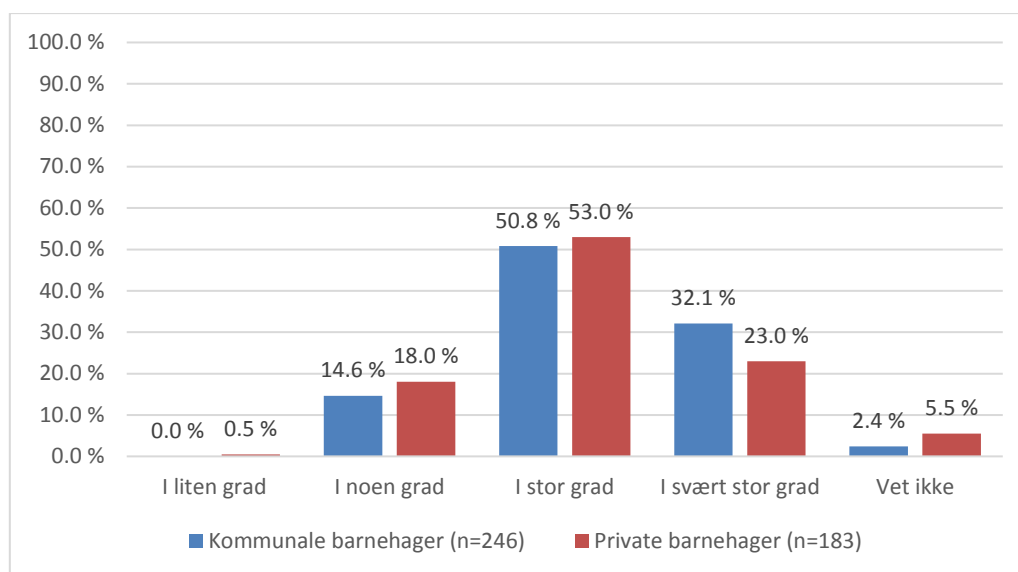
Test på sammenheng mellom variablene i tabellen gir Cramer's V lik 0,1055 ($p < 0.01$).

Det er også store forskjeller mellom store og små barnehager på dette punktet. Store barnehager oppgir i større grad enn små ($p < 0.001$) å ha kompetanseplan (i snitt 59 barn for barnehager som har kompetanseplan og 46 barn for de uten kompetanseplan).

90 prosent av de 429 barnehagene som opplyser å ha en kompetanseplan svarer også at kompetanseplanen er en del av barnehageeiers plan. Andelen som svarer ja på dette spørsmålet er signifikant høyere for kommunale barnehager ($p < 0.05$)⁶. Det er også systematiske forskjeller i gjennomsnittlig barnehagestørrelse på dette punktet. Det er styrerne i de minste barnehagene som i størst grad opplyser at deres kompetanseplan ikke er en del av barnehageeierens plan ($p < 0.01$).

Vi har også stilt styrerne spørsmål knyttet til i hvilken grad barnehagens kompetanseplan er i samsvar med den nasjonale strategien «Kompetanse for fremtidens barnehage 2014-2020». Over halvparten av barnehagestyrerne oppgir at kompetanseplanen i stor grad er i samsvar med den nasjonale kompetansestrategien. På dette punktet er det stor forskjell på hvordan styrerne i kommunale og private barnehager svarer. Resultatene er presentert i Figur 5.3 nedenfor. Om lag 2 prosent av styrerne i kommunale og 6 prosent av styrerne i de private barnehagene som svarer at de ikke vet hvorvidt kompetanseplanen er i samsvar med nasjonal strategi. For de øvrige styrerne viser en enkel test av gjennomsnitt i de to gruppene (private og kommunale) at de kommunale styrerne i større grad enn de private svarer at deres kompetanseplan er i samsvar med nasjonal strategi (p -verdi < 0.05).

⁶ 93 prosent av de kommunale og 85 prosent av de private barnehagestyrerne opplyser at deres kompetanseplan er en del av barnehageeierens plan.

Figur 5.3: Kommunale og private styreres svar på i hvilken grad barnehagens kompetanseplan er i samsvar med den nasjonale strategien i Kompetanse for fremtidens barnehage.

5.2.2 Eierne og kompetanseplan

Blant eierne har 72 prosent laget en kompetanseplan for barnehagene sine. Blant de kommunale eierne har 83 prosent laget en plan og 56 prosent av de private opplyser å ha utarbeidet en kompetanseplan for sin(e) barnehage(r).

Tabell 5.11: Om eierne har laget kompetanseplan for egen/egne barnehager. I prosent.

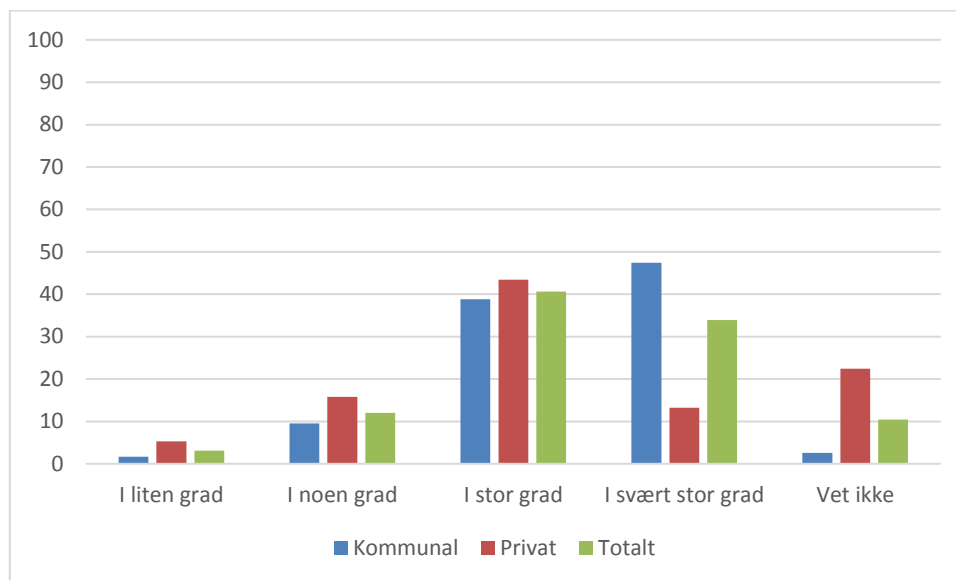
	Kommunal	Privat	Totalt
Ja	82,8	56,4	72,2
Nei	6,0	29,5	15,5
Annet	11,2	14,1	12,4
	(n=116)	(n=78)	(n=194)

Eierne har i tillegg hatt mulighet til å utdype kategorien «Annet». Mange barnehageeierne oppgir at det er en felles kompetanseplan i kommunen. Noen eiere oppgir at de har regional kompetanseplan. I noen kommuner er det en felles kompetanseplan som ligger i bunn og som suppleres med egne tiltak i tillegg. En eier oppgir at tiltakene i den felles kompetanseplanen er laget for fire år framover.

Noen eiere bruker ikke begrepet kompetanseplan, men henviser til andre kommunale planer hvor kompetanseheving inngår. I tillegg meldes det om medarbeidersamtaler, kompetansesamtaler og utviklingsarbeid med formål om å utarbeide en kompetanseplan.

Når det gjelder spørsmålet om kompetanseplanen er i samsvar med den nasjonale strategien ser vi at en langt større andel blant de kommunale eierne opplyser at dette

stemmer «I svært stor grad». Om lag 85 prosent av de kommunale svarer i stor eller svært stor grad, mens dette tallet ligger i underkant av 60 prosent for de private. Private barnehageeiere svarer dessuten i større grad «Vet ikke» på dette spørsmålet.

Figur 5.4: Eierne svar på i hvilken grad eiernes kompetanseplan er i samsvar med den nasjonale strategien *Kompetanse for fremtidens barnehage*.

5.2.3 Lokal barnehagemyndighet og kompetanseplan

På spørsmål om kommunen som barnehagemyndighet har laget kompetanseplan til sine barnehager svarer 70 prosent av kommunene bekreftende på dette. 11 prosent svarer at de kun har utarbeidet dette for de kommunale barnehagene.

Barnehagemyndigheten har hatt mulighet til å utdype kategorien annet⁷. Her kommer det fram at flere har en kompetanseplan som er felles for flere kommuner eller en region. Det finnes også eksempler på at barnehagens kompetanseplan er innarbeidet i en mer overordnet kommunal plan, for eksempel sammen med skole. Noen oppgir at de holder på å utarbeide planen.

Godt og vel 80 prosent av respondentene opplyser at kompetanseplanen er i samsvar med den nasjonale strategien «Kompetanse for fremtidens barnehage 2014-2020». 9 prosent av kommunene svarer her «Vet ikke».

5.3 Barnehagebasert kompetanseutvikling

Barnehagebasert kompetanseutviklingstiltak er et av tiltakene i kompetansestrategien. Dette er utviklingsarbeid som involverer hele personalet, og som foregår i den enkelte

⁷ 21 kommuner (10 prosent) har benyttet denne anledningen til å gi en kommentar på dette spørsmålet.

barnehage. Barnehageeier har ansvar for tiltakene som utvikles lokalt, i samarbeid med relevante kompetansemiljøer, kommunen som myndighet eller andre barnehager. Midler til barnehagebasert kompetanseutvikling søkes til Fylkesmannen via barnehagemyndigheten i kommunene.

5.3.1 Barnehagestyrerne og barnehagebasert kompetanseutvikling

Blant barnehagestyrerne svarer 77 prosent (463 av i alt 605) at de har fått informasjon om midler til barnehagebasert kompetanseheving. Det er ikke systematiske forskjeller i svarene fra private og kommunale barnehager på dette spørsmålet.

Under svarkategorien annet svarer enkelte at de har søkt om midler og ikke fått svar enda, andre forteller om sin kompetanseplan og tiltak de har på gang, at de har søkt opp informasjon selv eller fått informasjon fra offentlige instanser. Over halvparten uttrykker usikkerhet om de har fått informasjon om midlene eller hva slags midler det spørres etter. Videre synes en stor del av styrerne å være usikre på hvilke veier midler til kompetansetiltak går i søknads- og fordelingsprosessen, og hvem som råder over midlene.

Godt mulig det har blitt søkt felles fra bydelen. Litt usikker på om det var dette Oppvekstsjefen sa ho hadde fått midler til eller om det var noko anna.

Flere knytter midlene til at de (kanskje) brukes av kommunen/bydelen og ikke den enkelte barnehage. Det kommer fram varierende involvering og holdninger til dette.

Ja, men forstått det slik at fylkesmann fordelar desse på andre måtar enn før - at kommunen får dei. Tidlegare har me søkt for vår barnehage.

Vi er en liten kommune med tre barnehager og har valgt å bruke midlene til felles skoloring for alle ansatte i alle barnehagene. Denne skoloringen finnes det en felles plan på og denne planene har vi fulgt og videreutviklet i mange år.

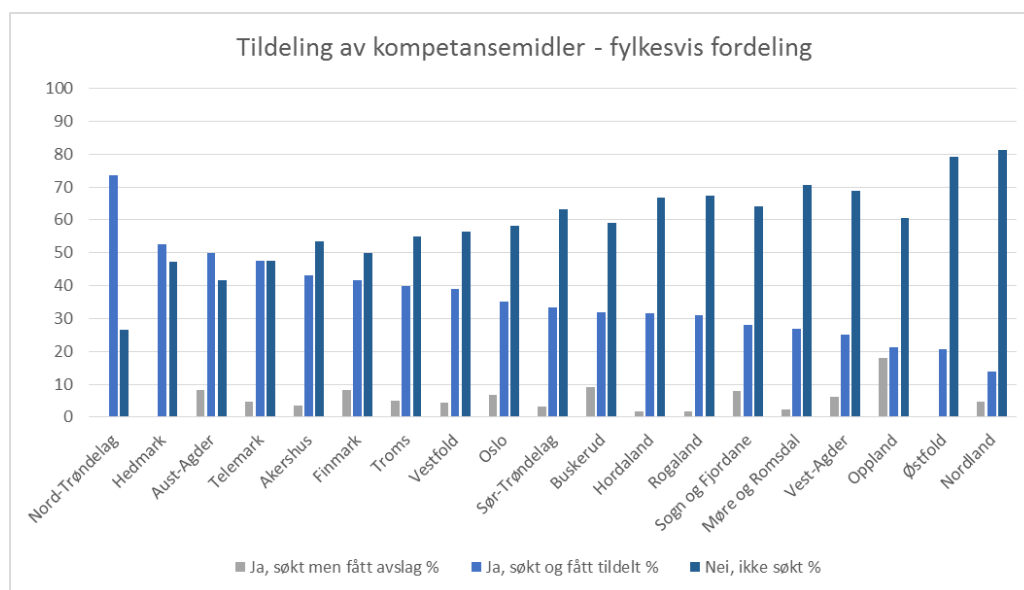
Kommunen legger ikke opp til å kunne søke, men bruker midlene og setter inn kompetansetiltak for hele barnehagesektor, dette er uheldig, fordi vår barnehage har sin egen kompetanseplan som ikke alltid er helt identisk med kommunens satsning.

På spørsmål om barnehagen har søkt kompetansemidler er det systematisk forskjell i svarene mellom de kommunale og de private barnehagene⁸ Totalt svarer 60 prosent av styrerne at de ikke har søkt midler. Blant de kommunale barnehagene er det nærmere 42 prosent av barnehagene som har søkt og fått tildelt kompetansemidler, mens denne

⁸ Cramer's V = 0,1726 (p< 0,000).

andelen er knappe 27 prosent blant de private. Resultatene viser videre at det er noen flere private enn kommunale barnehager som har søkt og faktisk fått avslag⁹.

Det er relativt store forskjeller mellom fylker på dette spørsmålet. En oversikt over andelen barnehager i fylket som har henholdsvis søkt og fått avslag, søkt og fått tildelt midler og ikke søkt er gjengitt i figur 5.5. I Nord-Trøndelag har mer enn 73 prosent av barnehagene søkt og fått kompetansemidler, mens i fylkene Nordland, Østfold, Oppland, Vest-Agder, Møre og Romsdal og Sogn og Fjordane ligger andelen på under 30 prosent.¹⁰

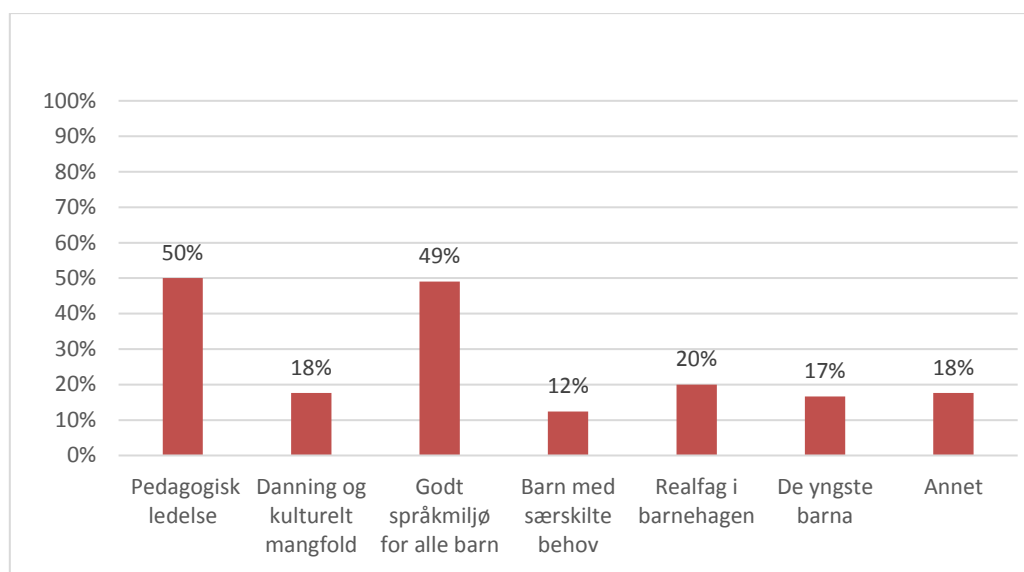

Figur 5.5: Om barnehagestyrerne har søkt og fått tildelt kompetansemidler. Fylkesvis fordeling i prosent.

Barnehagestyrerne som oppgir å ha fått tildelt kompetansemidler er videre spurt om hva som har vært fokus for utviklingsarbeidet som midlene har finansiert, og videre hvem som har stått for det faglige innholdet i kompetansehevingstiltaket.

⁹ Det er ikke systematiske forskjeller i barnehagestørrelse blant dem som har søkt og dem som ikke har søkt kompetansemidler.

¹⁰ Analyserer man kun de barnehagene som faktisk har søkt kompetansehevingsmidler og holder de som ikke har søkt utenfor, viser data at andelen som får tildelt midler variere fra 55 prosent i Oppland til 100 prosent (for Nord-Trøndelag, Hedmark og Østfold). 12 av 20 fylker ligger på over 85 prosent tilslag ved søknad.

Figur 5.6: Tema i utviklingsarbeidet som barnehagene bruker kompetansemidler til.

211 barnehager opplyser å ha søkt og fått tildelt kompetansemidler¹¹. Av disse har 210 besvart spørsmålet om hva som har vært tema/fokus for utviklingsarbeidet. Resultatene er presentert i figur 5.6. Det var mulig å krysse av for flere svaralternativer og figuren ovenfor viser hvordan svarene fordeler seg for de 210 barnehagene. 50 prosent opplyser å ha fokusert på «Pedagogisk ledelse» og «Godt språkmiljø for alle barn».

Det er ikke systematiske forskjeller mellom private og kommunale barnehager knyttet til hvordan barnehagene velger å bruke kompetansemidlene. Det er imidlertid noen små forskjeller basert på barnehagestørrelse. Det tydeligste mønsteret i data knytter seg til svaralternativene «Danning og kulturelt mangfold», der vi ser at de største barnehagene i liten grad velger dette temaet i sitt utviklingsarbeid. Videre ser vi at mellomstore barnehager i mindre grad enn andre har valgt «Godt språkmiljø for alle barn» som fokus i sitt utviklingsarbeid. Tabell med disse dataene finnes i vedlegg 5.

Barnehagestyrerne har fått muligheten til å utdype om det har vært annet fokus i utviklingsarbeidet enn de temaene som er gjengitt i figur 5.6. Det er størst vektlegging av utviklingsarbeid som har et fokus på relasjoner. På den ene siden favner dette tema som fokuserer på barn – barns relasjoner, inklusive lek og vennskap, på den andre siden er det et fokus på voksnes samspill med barna og voksenrollen.

Læring, språk og inkludering kan også inngå i dette utviklingsarbeidet, som eksempelvis i følgende kommentar om fokus/tema for arbeidet:

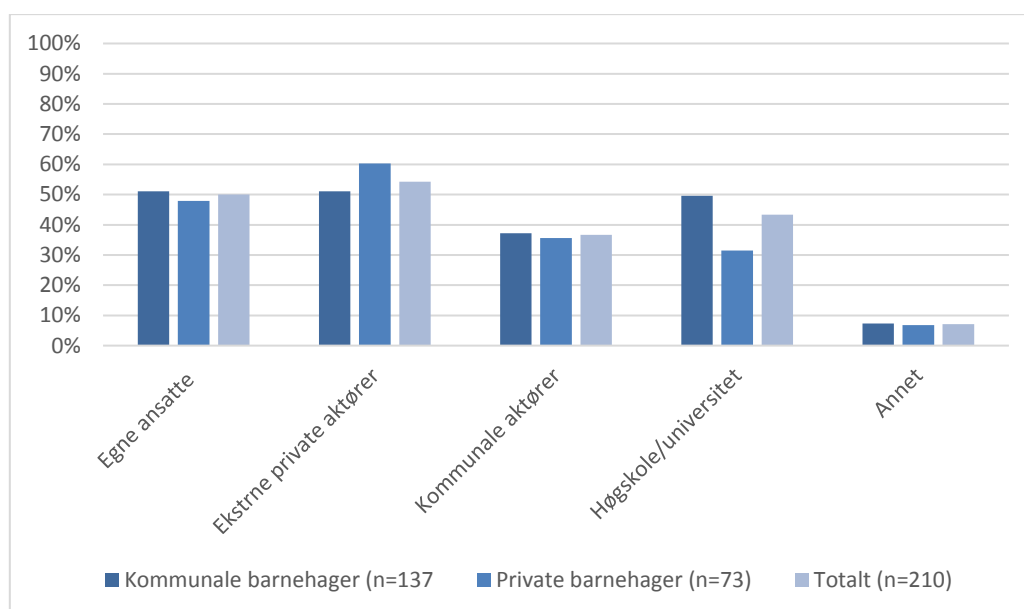
¹¹ Respondentene fordeler seg med 73 private og 137 kommunale.

... vennskap og deltaking. Ved å styrke språket (ord og begrep) i små grupper, i lek og aktivitetar såg vi at vennskap og leikekompetansen auka hos alle barna, særleg dei minoritetsspråklege barna.

Noen lister opp flere ulike tema som er fokus i utviklingsarbeidet:

Likestillingsarbeid for pedagoger, utviklingsarbeid og workshops for assistenter med fokus på omsorgs-begrepet, arbeidsdeling, flat struktur og musikk som fagområde.

Det siste spørsmålet til styrerne om kompetanse belyser hvem som har stått for det faglige innholdet i utviklingsarbeid etter tildeling av kompetansemidler. Resultatene er vist i figur 5.8.

Figur 5.7: Barnehagestyrernes svar på hvem som har stått for det faglige innholdet i utviklingsarbeidet.

Det er relativt små forskjeller mellom barnehagene knyttet til hvilke faglige ressurser som benyttes i utviklingsarbeidet. Den største forskjellen mellom private og kommunale barnehager knytter seg til andelen barnehager som oppgir å bruke høgskole/ universitetsressurser i utviklingsarbeidet. Kun 32 prosent av styrerne i de private barnehagene oppgir å ha benyttet slike fagressurser, mot 50 prosent blant de kommunale. Forskjellen er statistisk signifikant ($p < 0.05$).

De fleste som har valgt å legge inn en kommentar under svarkategorien «annet» har notert det samme som avkryssingskategoriene, men da spesifisert hvem disse er. Styrere fra private barnehagekjeder oppgir ressurser fra eier eller firma knyttet til denne. Utover disse nevner to Utdanningsdirektoratet og én fylkesmann.

5.3.2 Barnehageeier og barnehagebasert kompetanseheving

Barnehageeierne er spurt hvorvidt de som eier har søkt om og fått tildelt kompetansemidler, og i tabell 5.13 er svarene fordelt på private og kommunale eiere.

Tabell 5.12: Eiernes svar på om de har søkt og fått tildelt kompetansemidler. I prosent.

	Kommunal		Privat		Totalt	
	Søkt	Tildelt	Søkt	Tildelt	Søkt	Tildelt
Ja, fullfinansiering	19	12.1	4	1.4	13.1	7.9
Ja, delfinansiering	57.8	66.4	28	24.3	46.1	50
Nei	19.8	13.8	62.7	64.9	36.6	33.7
Vet ikke	3.4	7.8	5.3	9.5	4.2	8.4
Sum	100	100	100	100	100	100
	(n=116)		(n=75)		(n=191)	

Blant kommunale eiere opplyser i underkant av 80 prosent at de har søkt og fått tildelt enten fullfinansiering eller delfinansiering i form av kompetansemidler (Tabell 5.12). Tilsvarende tall for de private eierne er 32 prosent som har søkt og knappe 26 prosent som har fått tildelt midler. Det er med andre ord en vesentlig forskjell på private og kommunale eiere på dette området. Vi ser at en større andel har fått tildelt midler enn som har søkt midler til delfinansiering. Dette kan skyldes at noen av de som søkte fullfinansiering har fått delfinansiering.

Barnehageeierne er spurt nærmere om hvordan disse kompetansemidlene er benyttet. Det kommer fram at kompetansemidlene brukes til ulike kompetansehevende tiltak i den enkelte barnehagen eller sammen med andre barnehager i kommunen eller på tvers av kommuner. Noen barnehager formidler at de bruker kompetansemidler til barnehagebasert kompetanseutvikling, eks

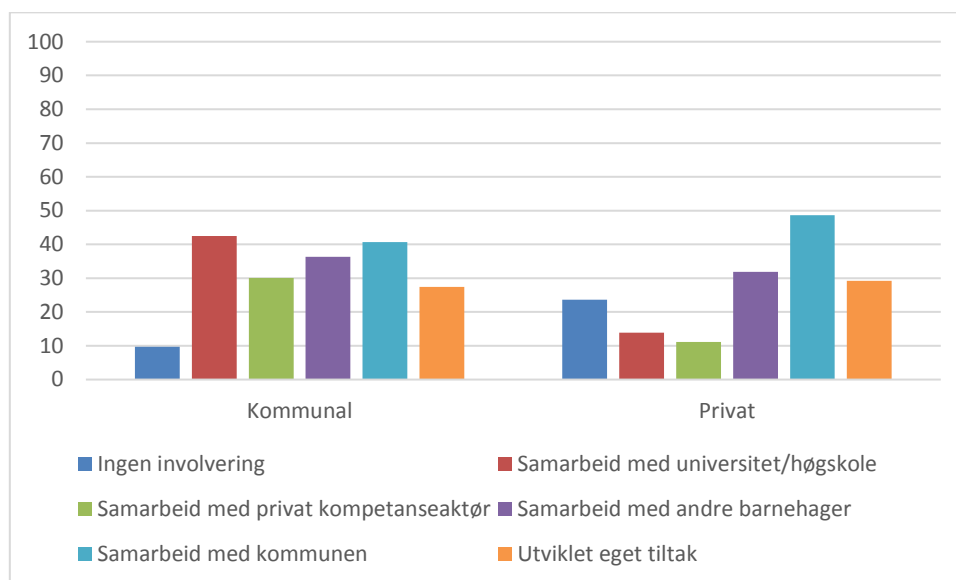
... barnehagebasert kompetanseutvikling til alle ansatte.

Fellesdager med kompetanseheving for alle med videre arbeid i prosjekt i barnehagene for implementering.

Videre trekkes det fram at midlene brukes til ulike kompetansehevingstiltak i strategien Kompetanse for framtidens barnehage. Noen av fellestiltakene gjennomføres for grupper av ansatte slik som pedagoger og styrere. Midlene brukes også til nettverksarbeid. I begrenset grad oppgir eierne at midlene brukes til samarbeid med andre fagressurser slik som universitets- og høyskolemiljøer. En eier forteller at kommunen som barnehagemyndighet har lagt til rette for store kompetanseutviklingsprosjekt som inkluderer samtlige eiere, ansatte og tillitsvalgte – i samarbeid med høyskole for barnehagelærerutdanning. Her har barnehagemyndigheten tatt styring med sektoren for å sikre forutsigbarhet og gode arenaer for barna.

Eierne oppgir at kompetansemidler også er brukt til vikarmidler, faglitteratur, studietur, konferanser, kurs, innleie av foredragsholdere, leie av lokaler og studieavgift.

Eierne er stilt spørsmål om hvordan de som eier har vært involvert i utvikling/tilpasning av barnehagebasert kompetansetiltak. Resultatene er presentert i figur 5.8.

Figur 5.8: Kommunal og privat barnehageeiers involvering i utvikling av tiltakene i barnehagebasert kompetanseutvikling. Svar i prosent for hvert alternativ.

En større andel av de private eierne opplyser at de ikke har vært involvert i arbeidet med kompetansehevingstiltak (24 prosent mot 10 prosent av de kommunale). For begge grupper er «samarbeid med kommunen» en vanlig form for involvering fra eiers side. Videre ser det ut til at samarbeid med andre barnehager er en vanlig form for involvering både i private og kommunale barnehager. For de kommunale er det også mer utbredt å samarbeide med eksterne aktører som universitet, høgskole og private kompetanseaktører – dette er mindre vanlig hos private eiere. I underkant 30 prosent av eierne opplyser i tillegg at de har utviklet egne tiltak.

Noen av de kommunale eierne presiserer at det er kommunen som barnehagemyndighet som er involvert i utvikling og tilpasning av tiltakene i barnehagebasert kompetanseheving. Mange av eierne oppgir at de er med i et regionalt samarbeid eller samarbeid med nabokommuner. Mange oppgir at både kommunale og private barnehager deltar. Det er få eiere som oppgir at de som eiere har en aktiv rolle i utviklingen av tiltakene i barnehagebasert kompetanseutviklingsarbeid, men henviser til andre slik som barnehagemyndigheten, regionansvarlige, styre med spesiell kompetanse, universitet og høgskoler.

Eierne har fått oppfølgingsspørsmål om hvem som har stått for det faglige innholdet i kompetanseutviklingen. Her ser vi store forskjeller mellom privat og kommunale barnehager (tabell 5.13).

Tabell 5.13: Barnehageeierenes svar på hvem som har stått for kompetanseutviklingens faglige innhold. I prosent.

	Kommunal	Privat	Totalt
Høgskole/Universitet	65.5	36.1	54.1
Eksterne private aktører	51.3	31.9	43.8
Egne ansatte	40.7	43.1	41.6
Kommunale aktører	34.5	48.6	40
Andre offentlige aktører	24.8	19.4	22.7
Annet	6.2	6.9	6.5
	(n=113)	(n=72)	(=185)

Samlet sett (private og kommunale eiere) er det høgskole/universitet som har stått for det faglige innholdet i 54 prosent av tilfellene. For de private eierne er kommunale aktørene involvert i nærmere 50 prosent av tiltakene som gjennomføres, mens det for de kommunale eierne opplyses at 66 prosent av tiltakene involverer aktører fra høgskole/universitet.

På spørsmålet om hvem som har stått for kompetanseutviklingens faglige innhold har eierne hatt mulighet til å utdype svarkategorien annet. De som nevnes her er egne ressurspersoner, eksterne aktører, Kommunenes Sentralforbund, PPT og spesialpedagogiske sentre.

Eierne er avslutningsvis spurt om hvem som var målgruppen for det siste kompetanseutviklingstiltaket i barnehagen. Resultatene i tabell 5.15 viser tydelig at det i hovedsak er alle ansatte som involveres, både samlet sett og for kommunal og private hver for seg. Blant kommunale eiere er andelen som opplyser at barnehagelærerne er målgruppen noe høyere enn blant private, motsatt er andelen assistenter som målgruppe høyere blant de private,

Tabell 5.14 : Eiernes svar på hvem som var målgruppe for det siste kompetanseutviklingstiltaket som er gjennomført. Svar i prosent.

	Kommunal	Privat	Totalt
Alle ansatte	64.3	68.1	65.8
Barnehagelærere	36.6	20.8	30.4
Assistenter	14.3	20.8	16.8
Barne- og ungdomsarbeidere/fagarbeidere	12.5	9.7	11.4
Styrere	23.2	18.1	21.2
Annet	3.6	0	2.2
Antall	(n=112)	(n=72)	(n=184)

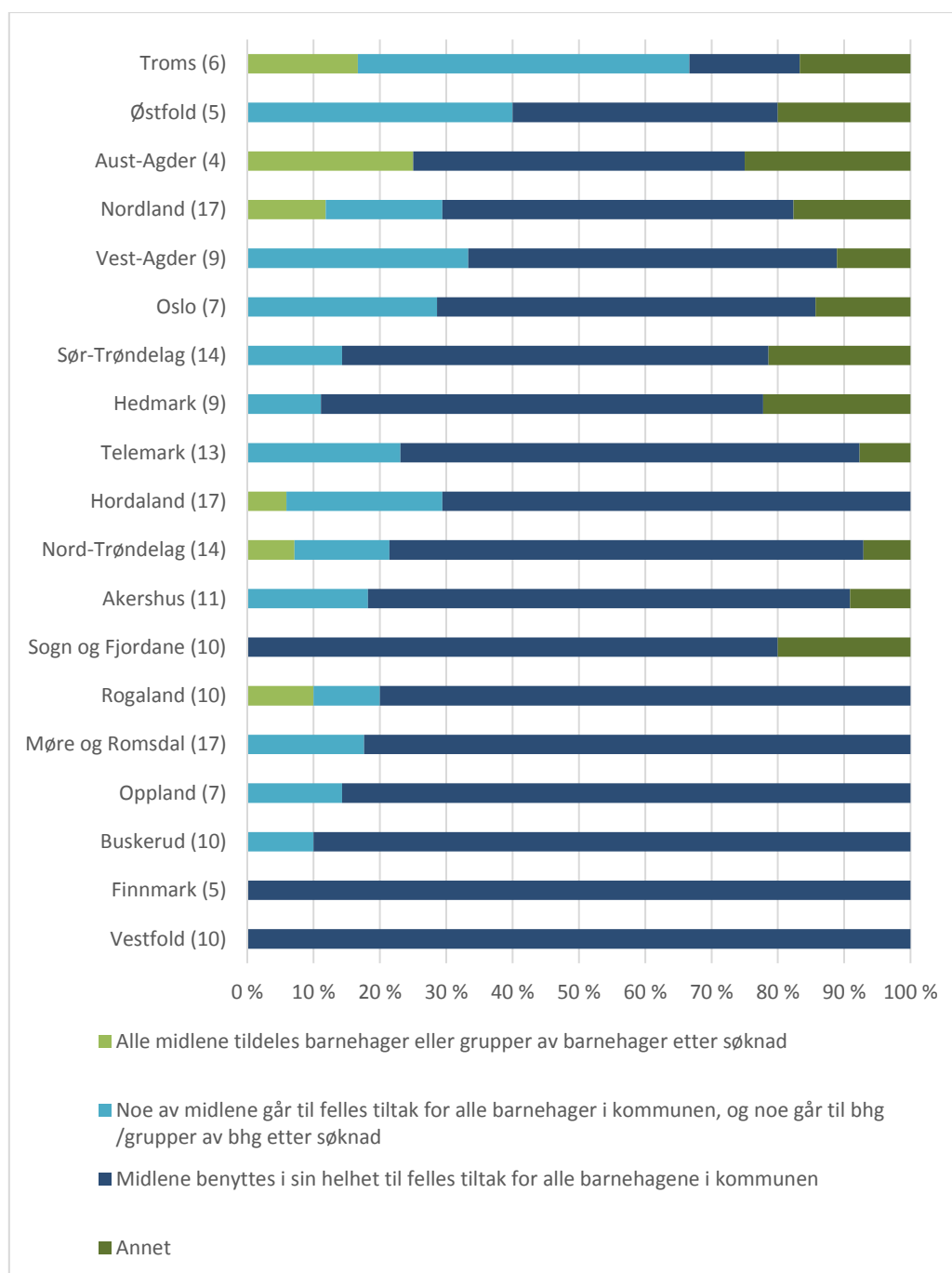
En stor andel av eierne har krysset av for flere grupper under dette spørsmålet. Det kan tyde på at flere kompetansehevingstiltak varer over tid og dermed overlapper hverandre. Har eierne både deltakere på ABLU og barnehagebasert kompetanseutvikling, er det vanskelig å svare på hvem som var målgruppe for det siste kompetansehevingstiltaket.

For de som har avgitt svar under kategorien «annet» på dette spørsmålet fortelles det at hele personalet er målgruppe for det siste gjennomførte kompetansehevingstiltaket i barnehagen.

5.3.3 Lokal barnehagemyndighet og barnehagebasert kompetanseutvikling

Barnehagemyndigheten er spurt om forvaltningen av kompetansemidler fra Fylkesmannen. 70 prosent av kommunene opplyser at kompetansemidlene i sin helhet benyttes til felles tiltak for alle barnehager i kommunene, mens i underkant av 20 prosent opplyser at noen av midlene går til felles tiltak for alle barnehager, og noe går til barnehager/grupper av barnehager etter søknad. Kriteriene for barnehagebasert kompetanseutvikling innebærer at barnehagen, med ledelsen og alle ansatte, deltar i en utviklingsprosess på egen arbeidsplass. Hensikten er å utvikle barnehagens samlede kunnskaper, holdninger og ferdigheter. Her kan det tyde på at det er noe begrepsforvirring knyttet til forholdet mellom kompetansemidler og barnehagebasert kompetanseutvikling.

Det er store fylkesvariasjoner i disse svarene (figur 5.9).

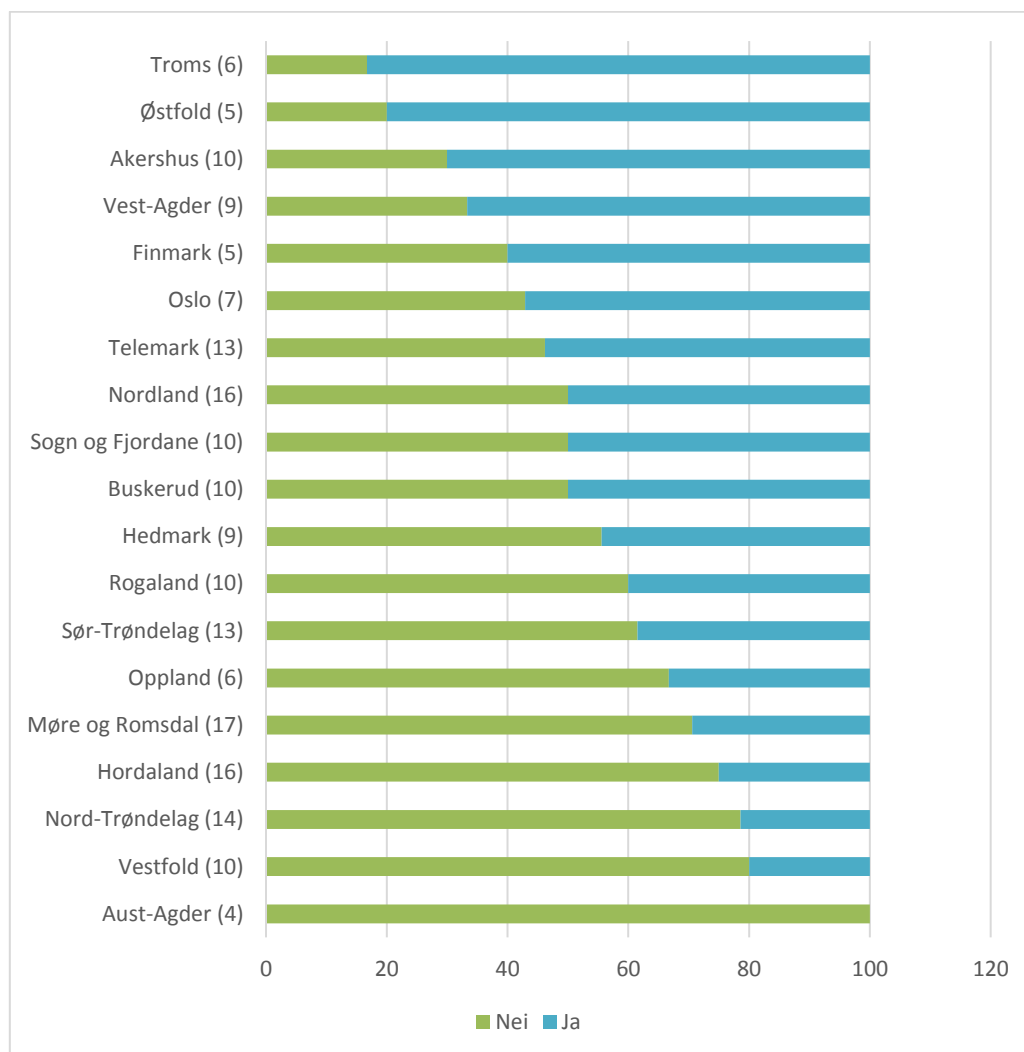
Figur 5.9: *Hvordan forvalter kommunen som barnehagemyndighet kompetansemidler fra Fylkesmannen? (Antall kommuner som har besvart bak hvert fylkesnavn).*

De fylkesvise forskjellene kan relateres til at ulike fylker har ulike behov og ulike tradisjoner for bruk av kompetansemidler.

Barnehagemyndigheten har hatt mulighet til å utdype svarkategorien annet i spørsmålet om hvordan kommunen forvalter kompetansemidler fra Fylkesmannen. De fleste kommentarene handler om at kommunen som barnehagemyndighet deltar i et regionalt

samarbeid eller et interkommunalt samarbeid. Noen få henviser til at barnehageeier forvalter kompetansemidlene og noen andre viser til at midlene brukes i en kombinasjon av fellestiltak for alle barnehager og enkelttiltak.

44 prosent av barnehagemyndigheten gjør egne prioriteringer i tildelingen av kompetansemidler til barnehager/grupper av barnehager. Disse har gjennomsnittlig noe høyere andel private barnehager og noe høyere antall innbyggere enn de som svarer nei. På fylkesnivå er det store variasjoner, noe som illustreres tydelig i figur 5.10.

Figur 5.10: Barnehagemyndighetens svar på om kommunen gjør egne prioriteringer i tildelingen av kompetansemidler. Bak fylkesnavnene er det angitt antall kommuner som har besvart fra fylket.

De som svarer bekreftende på at barnehagemyndigheten gjør egne prioriterer er bedt om å spesifisere sin praksis nærmere. Her kommer det signaler på at noen barnehagemyndigheter gjør egne prioriteringer, mens andre gjør det i samarbeid med barnehagene. Noen formidler at de prioriterer ulike tema og her er det ledelse og språk som er de største gjengangerne. Ellers preges mange av tilbakemeldingene av en

presisering av at tiltakene prioriteres i forhold til nasjonale og kommunale føringer samt i et fellesskap med andre kommuner og mellom private og offentlige barnehager.

5.4 Oppsummering kompetanse

Både styrere, eiere og barnehagemyndighet uttrykker at en stor andel barnehagene kjenner til og har tatt i bruk og arbeider med de ulike satsingsområdene i kompetansestrategien. Styrerne i de kommunale barnehagene oppgir i størst grad å ha tatt strategien i bruk og arbeider med satsingsområdene i strategien. Satsingsområdet Godt språkmiljø for alle barn nevnes hyppigst.

På spørsmål om bruk og kjennskap til ulike kompetansehevingstiltak tyder svare fra både barnehagestyrer, eier og myndighet at det er Barnehagebasert kompetanseutvikling som hyppigst tatt i bruk. I tillegg er det også stort omfang av *veiledning av nyansattes nyutdannede barnehagelærer og lederutdanning for styrere*. Over halvparten av styrerne kjenner verken til PhD eller fagskoleutdanning i oppvekstfag. Disse to tilbudene skiller seg også ut hos eierne og myndigheten, men litt flere kjenner til tilbudene. Her må det nevnes at fagskoleutdanning i oppvekstfag er et relativt nytt tilbud av begrenset omfang.

70 prosent av barnehagestyrerne, eiere og barnehagemyndigheter som oppgir at de har en kompetanseplan. Over halvparten av barnehagestyrerne oppgir at kompetanseplanen i stor grad er i samsvar med den nasjonale kompetansestrategien. Denne andeler ligger på omkring 80 prosent hos eiere og myndigheter.

Av styrerne oppgir 77 prosent at de har fått informasjon om midler til barnehagebasert kompetanseutvikling. 40 prosent av styrerne har søkt slike midler. Her er det store fylkesvise forskjeller, og forskjeller mellom private og kommunale barnehager. Temaene i søknadene er i stor grad knyttet til satsingsområdene i kompetansestrategien. Kompetansemidler er vanligvis en delfinansiering av tiltak. Høgskoler/universitet, private aktører og egne ansatte er de som oftest bidrar med det faglige innholdet i kompetanseutviklingen.

Blant barnehageeierne opplyser 80 prosent av de kommunale og 30 prosent av de private at de har søkt kompetansemidler. Vi observerer at en større andel av de private har fått avslag på sin søknad om midler.

Av barnehagemyndighetene oppgir 70 prosent at kompetansemidlene i sin helhet brukes til fellestiltak for alle barnehagene i kommunene etter søknad. Her er det store variasjoner mellom fylkene.

6. RUTINER FOR Å FOREBYGGE OG OPPDAGE VOLD OG SEKSUELLE OVERGREP

I Stortingsmelding nr. 19 (2015–2016) Tid for lek og læring. Bedre innhold i barnehagen står det at: «Regjeringen vil vurdere om regelverket som gjelder barnehagens ansvar for å oppdage og hjelpe barn som er utsatt for omsorgssvikt, vold og seksuelle overgrep, er godt nok.» I oppfølgingen av dette forslaget vil det være nyttig med informasjon fra barnehagene om hvordan det i dag arbeides med denne tematikken.

Barn skal være trygge i barnehagene. Vold og seksuelle overgrep mot barn er svært alvorlig. I årets undersøkelse spørres **barnehagestyrerne** om forebygging og oppdaging av overgrep mot barn. En del av spørsmålene under dette temaet er åpne spørsmål. I rapporten gjengis hovedtrekkene av svarene på de åpne spørsmålene

6.1 Seksuelle overgrep som tema i personalgruppen

92 prosent av barnehagene oppgir at seksuelle overgrep har blitt diskutert i personalgruppa i løpet av de siste 12 måneder. Det er ikke nevneverdige forskjeller knyttet til eierforhold eller barnehagestørrelse mellom de som svarer ja og de som svarer nei på dette spørsmålet.

Tabell 6.1: Om seksuelle overgrep har blitt diskutert i personalgruppen i løpet av de siste 12 måneder. I prosent.

	Nei	Ja	Antall
Alle barnehager	8.3	91.7	603

Vi finner signifikante¹² forskjeller mellom styrere i privat og kommunal barnehager i hvordan styrerne oppgir at de behandler temaet seksuelle overgrep i personalgruppen. Resultatene er vist i tabell 6.2.

¹² Cramer's V = 0,1311 (p<0.01). Respondenter som svarer annet er ikke inkludert.

Tabell 6.2: Barnehagestyrernes svar på hvordan de tar opp temaet seksuelle overgrep i personalgruppen fordelt på kommunale og private barnehager. I prosent.

	Kommunale barnehager	Private barnehager	Samlet
Vi har faste rutiner for å ta opp temaet i personalgruppen	24.2	35.7	29.5
Vi tar opp temaet fra tid til annen	71.8	61.4	67.0
Vi har aldri tatt opp temaet i personalgruppen	0.6	1.4	1.0
Annet ¹³	3.4	1.4	2.5
Antall	(n=326)	(n=277)	(n=603)

De store barnehagene opplyser i større grad enn de små at de har etablert faste rutiner (forskjellen i størrelse er signifikant). Mindre barnehagene opplyser i større grad at de tar opp temaet fra tid til annen, se tabell 6.3

Tabell 6.3: Barnehagestyrernes svar på hvordan de tar opp temaet seksuelle overgrep i personalgruppen fordelt etter barnehagestørrelse. I prosent.

	<26 barn	26-50 barn	51-75 barn	>75 barn	Totalt
Vi har faste rutiner for å ta opp temaet i personalgruppen	18.3	24.6	36.0	36.0	29.5
Vi tar opp temaet fra tid til annen	74.2	71.9	61.4	62.3	67.0
Vi har aldri tatt opp temaet i personalgruppen	1.1	1.0	1.5	0.0	1.0
Annet	6.5	2.5	1.0	1.8	2.5
Antall	(n=93)	(n=199)	(n=197)	(n=114)	603

Tabell 6.4 viser styrernes svar på hvordan tematikk rundt det at ansatte kan begå overgrep eller bli mistenkt for overgrep behandles i barnehagen.

¹³ Det er i alt 15 styrere som har svart annet.

Tabell 6.4: Barnehagestyrernes svar på hvordan barnehagen behandler tematikken rundt at ansatte kan begå eller bli mistenkt for overgrep i barnehagen, fordelt på kommunale og private barnehager. I prosent.

	Kommunal barnehager	Private barnehager	Samlet
Vi har faste rutiner for å ta opp temaet i personalgruppen	18.7	29.6	23.7
Vi tar opp temaet fra tid til annen	66.9	59.2	63.3
Vi har aldri tatt opp temaet i personalgruppen	9.5	7.9	8.8
Annet	4.9	3.2	4.1
Antall	326	277	603

I underkant av 24 prosent av barnehagestyrerne opplyser at de har faste rutiner for å ta opp tematikken rundt at ansatte kan begå eller bli mistenkt for overgrep i barnehagen. En signifikant større andel private barnehager enn kommunale barnehager har en faste rutiner.¹⁴ På samme måte som spørsmålet om rutiner for å ta opp tematikken seksuelle overgrep, finner vi også at større barnehager i størst grad har faste rutiner. De mindre opplyser i større grad at de kun tar opp temaet fra tid til annen¹⁵

Barnehagestyrerne har hatt muligheten til å utdype kategorien annet i tabell 6.4 hovedsakelig er kommentarene en utdyping av de faste svarkategoriene. Det rapporteres at temaet tas opp i personalgruppa, pedagoggruppa og/eller på ledernivå i mer eller mindre rutinepregede sammenhenger. I tillegg er temaet overgrep en mer integrert del av det løpende personalsamarbeidet. Bevisstgjøring av personalets ansvar for meldeplikt blir også nevnt som en del av dette.

Et annet moment som flere beskriver her er rutiner rundt hvordan oppmerksomheten rettes mot barna:

Føler vi har god oversikt og følger godt med på barna og om de ev. skulle endre adferd. Vi har fast punkt på ledermøte (med pedagogene og styrer) der vi snakker om barn vi føler trenger noe ekstra, har endret adferd o.l. Føler vi har god rutine på dette.

Rutiner rundt dette handler også om observasjon av barns adferd for å oppdage eventuelle overgrep, eller forebyggende via pedagogisk tenkning og opplegg med barna. Videre finner vi kommentarer som beskriver rutiner som avgrenser personalets alenetid med barna. Det fysiske miljø er også en faktor styrene tar fram.

Vindu i alle dører slik at ingen skal vere åleine med barna. Dette er ei trygghet for både barn og tilsette.

¹⁴ Cramer's V = 0,127 (p<0.05). Respondenter som svarer annet er ikke inkludert.

¹⁵ Cramer's V =0,110 (p<0,05).

Noen styrere trekker også fram at temaet belyses i planer (tiltaksplan, handlingsplan, beredskapsplan). Kursing og lignende kompetansehevingstiltak er en annen måte overgrepstematikken behandles i forhold til ansatte. Barnevernet, Krisesenter og Redd Barna er nevnt som ressurser her.

Andre trekker inn media sin rolle i forhold til å aktualisere tematikken rundt at ansatte kan begå eller bli mistenkt for overgrep:

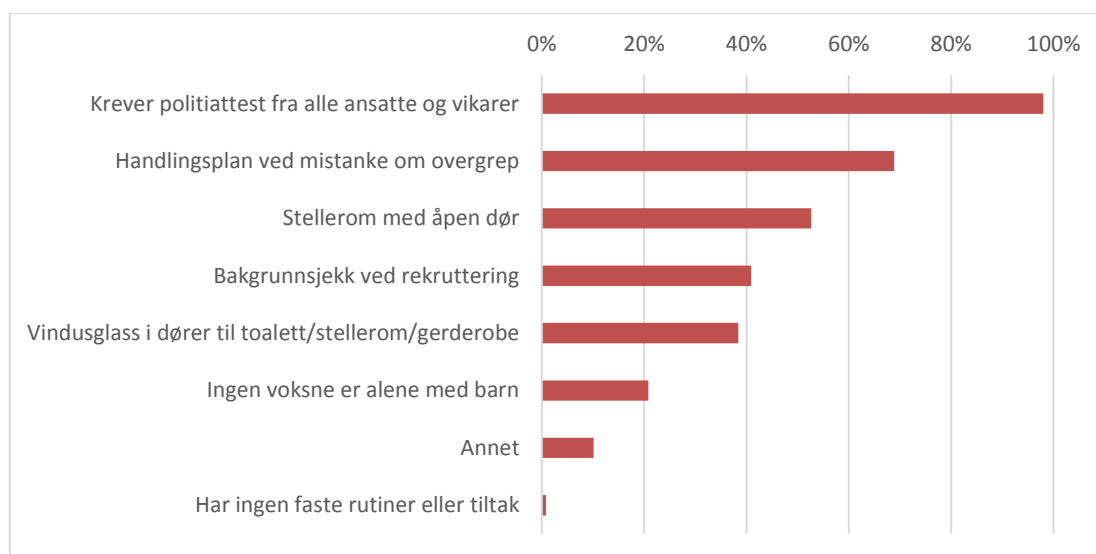
Blir nok mest indirekte når vi hører om slike saker i media.

6.2 Barnehagens arbeid med å forebygge overgrep

Vi har stilt styrerne spørsmål om hvordan barnehagen arbeider for å forebygge overgrep som skjer i barnehagen. I spørsmålet er det listet en rekke tiltak knyttet til å begrense eventuelle overgriperes mulighet til å utføre overgrep mot barn i barnehage. Disse er kun eksempler på ulike tiltak som kan iverksettes, og litt av formålet med spørsmålet var også å få frem andre tiltak som barnehagen har iverksatt.

Resultatene er gjengitt i figur 6.1. Så mye som 98 prosent av barnehagestyrerne opplyser at de krever politiattest fra alle ansatte. Nærmere 70 prosent av barnehagestyrerne opplyser å ha utarbeidet handlingsplan ved mistanke om overgrep, 53 prosent opplyser at stellerom alltid har åpen dør. 41 prosent har rutine for bakgrunnssjekk ved rekruttering, og i underkant av 40 prosent opplyser å ha montert vindusglass i alle dører i tilknytning til toalett/stellerom/garderober. Et fåtall av styrerne (21 prosent) opplyser å ha rutine for at ingen voksne er alene med barn. Under en prosent av barnehagestyrerne opplyse at de ikke har faste rutiner.

Vi finner ingen systematisk forskjell i svarene avgitt av styrere i private og kommunale barnehager. Imidlertid er det noen tydelige forskjeller i utbredelse av tiltak basert på barnehagestørrelse: Gjennomsnittlig barnehagestørrelse er signifikant høyere for de barnehagene som opplyser å ha rutiner for at ingen voksne er alene med barn, de som har utarbeidet handlingsplan ved mistanke om overgrep og de som har vindusglass til toalett og stellerom ($p < 0.01$).

Figur 6.1: Barnehagestyrernes svar på hvordan barnehagen arbeider for å forebygge overgrep i barnehagen.

Barnehagestyrerne har hatt mulighet til å kommentere fritt under svarkategorien annet i figur 6.1 på spørsmålet om tiltak for å forebygge overgrep. De fleste har benyttet kommentarfeltet til å utdype de faste svarkategoriene.

Flere styrere utdype regler og praksiser som regulerer personalets samvær alene med barn ut fra en intensjon om å forebygge overgrep i barnehagen. Spesielle situasjoner med ugunstige rammebetingelser for dette trekkes fram av flere. Turer utenfor barnehagens område er en slik situasjon.

Flere styrere trekker fram reguleringer av alenetid med barn særlig for nyansatte, vikarer og studenter eller praksiselever. Noen få styrere trekker inn overrasking som et kontrollmoment: *Er ansatte alene med barn vet de aldri når det kommer andre voksne. Styrer går runder når det arbeides i små grupper.* Bemanningssituasjonen kan være et hinder for å unngå og være alene når personalet teller tre og åpningstiden er på over ni timer. Også tidlig og sent på dagen samt i ferier kan dette være en utfordring i praksis. For å unngå at mobiltelefoner brukes til å ta bilder av barna, har flere barnehager regler som begrenser bruk av private mobiltelefoner, eksempelvis: *Ingen får ha egen mobil med inn på avdeling uten avtale (unngå å ta bilder).*

Flere barnehagestyrere utdype utformingen av det fysiske miljøet som et ledd i det forebyggende arbeidet - løsninger med innstallering av glassfelt i dører eller vegger, regler for åpne/låste dører og plassering av toaletter og stellerom.

En rekke av styrerne beskriver forebyggingstenkning som setter barna i fokus. Pedagogiske opplegg i samlinger eller samtaler/intervjuer med barna som omhandler kropp og grenser og om gode og vonde hemmeligheter går igjen.

Har utarbeidet et samtaleopplegg for barn der vi lærer de om kropp, grenser og hva som er lov.

I tillegg nevnes det å etablere samtalesituasjoner med barn for å skape anledninger der de kan åpne seg om vonde opplevelser som overgrep. Videre nevnes viktigheten av oppmerksomhet mot barn som ikke ser ut til å ha det godt. Foreldresamtaler og andre former for foreldresamarbeid er også et element som trekkes inn som en del av arbeidet med forebygging.

6.2.1 **Utfordringer knyttet til forebygging av overgrep**

Barnehagestyrerne har besvart et åpent spørsmål om hva som er de største utfordringene i barnehagens arbeid med å forebygge vold og seksuelle overgrep. Det er samlet inn et omfattende tekstmateriale på dette punktet, og vi har valgt å presentere en noe mer utfyllende og konkretisert analyse av innholdet fra spørreundersøkelsen i vedlegg 6.

Hovedtendensen i barnehagestyrernes svar på hva som er de største utfordringene kan illustreres med sitatet: *Eit personale med nok kompetanse om vold og seksuelle overgrep.*

Noe av det som nevnes oftest som et viktig forebyggende tiltak er å øke ansattes kompetanse om hvordan en kan forebygge vold og seksuelle overgrep gjennom barnerettet, foreldrerettet og personalrettet arbeid. Videre pekes det på behov for kontinuerlig faglig påfyll som omfatter alle i personalgruppen, som preges av et varierende utdanningsnivå.

Behovet for kompetanse handler mye om hvordan ansatte kan jobbe mot å bygge gode relasjoner internt og eksternt, og hvordan en kan kommunisere med foreldre og barn om forhold som berører vold og overgrep. Mange barnehagestyrere synes dette er et svært krevende tema å arbeide med, og at det bør settes på dagsorden. Flere gir uttrykk for at temaet virker utenkelig og at slikt skjer ikke - for eksempel i en liten barnehage med tett kontakt med foreldrene. Selv om barnehagen har hatt temaet på dagsorden kan det virke fjernt og uvirkelig, når en ikke står midt oppi en sak. Temaet er tabubelagt og vanskelig, følsomt og sårt å snakke om. Noen få gir uttrykk for at det ikke er vanskelig å arbeide med dette temaet i barnehagen og henviser til at det er etablert rutiner og strukturer for arbeidet og at en har en stabil arbeidsstokk.

Flere barnehagestyrere uttrykker en redsel for å skape frykt hos foreldre og personale, med påfølgende fare for å svekke foreldrenes tillit og for å mistenkeliggjøre medarbeidere. Det er også en usikkerhet knyttet til hvordan mistanke om overgrep bør håndteres. Flere tilbakemeldinger går på at arbeidet med forebygging av vold og seksuelle overgrep krever mot til å være åpen og å se det som skjer nært deg, og at en må tørre å stå i vanskelige situasjoner som innebærer en psykisk påkjenning. Mange styrere gir uttrykk for behovet for en trygg arbeidssituasjon som åpner for refleksjon. En styrer påpeker at personalet bør kjenne og stole på hverandre, slik at temaet vold og overgrep kan være et tema på lik linje med andre tema i barnehagen. Styrerne i undersøkelsen uttrykker at det er en utfordring å jobbe med temaet blant ansatte, uten at noen føler seg mistenkt. Dette er en problemstilling som gjerne trekkes frem i kombinasjon med det å følge opp konkrete handlingsveiledere/-planer en har blitt enige om. Det å faktisk følge opp planer påpekes som et poeng i seg selv av flere, selv om en ikke kan ... *lage handlingsplaner som avdekker alt.*

Vold og overgrep har en tendens til å aktualiseres når det dukker opp konkrete saker i media, mener noen. Å etablere rutiner og systematisk arbeid framstår som svært viktig. Styrerne gir tilbakemelding på viktigheten av at arbeidet må inn som en gjennomgående del av arbeidsformen i barnehagen. Det uttrykkes behov for rutiner knyttet til hurtig behandling av politiattester, at vikarer og praksiselever ikke får være alene sammen med barna og at en alltid har to ansatte til stede. Viktigheten av fysisk utforming av lokaler, glassfelt og åpne dører til stellerom poengteres av mange.

Et annet forebyggende tiltak som trekkes fram er å ha rutiner for samtaler med barna gjennom året, samt det å utvikle et språk for å ta opp tema med hensyn til å forebygge overgrep. Ansatte bør snakke med barna på en måte som gjør at de ikke føler seg utrygge, men som gjør det til et naturlig tema. Noen etterlyser verktøy for denne typen kommunikasjon.

Et tema som nevnes av flere er behovet for mer fokus på systematikk og kompetanse i arbeidet med å se og observere, og det å skjønne hvilke signaler barna sender ut - det er ikke alltid slik at en forstår det en ser på en riktig måte. Store barnegrupper gjør det vanskeligere å få innsikt i enkeltbarns situasjon, og det er særlig vanskelig for små barn å sette grenser for seg selv. Det viktigste er da å ha gode og nære relasjoner til barna slik at de tør å fortelle om det de opplever.

Mange styrere er skeptiske til å bevege seg for langt i retning av overvåking av personal og barn, og mener det går ut over etiske aspekter. *Barn må ha rett til å bli skiftet bleie på i fred.* Mange poengterer behovet for å skape et arbeidsmiljø basert på tillit, at en må stole på personalet. *Vi må stole på at tiltakene vi gjør er gode samtidig som vi opplever at vi ikke kan være fullstendig trygge.* En stabil personalgruppe synes å styrke opplevd tillit og trygghet i personalgruppa.

Tett samarbeid og kommunikasjon med foreldre framstår som avgjørende. Flere styrere peker på at det kan være utfordrende å nå ut til alle foreldre. Blant annet er det mange som ikke møter opp til foreldremøtene, og noen ganger er det både språklige og kulturelle barrierer som gjør at kontakten med foreldrene ikke er like god som styrerne kunne ønske. Det er svært begrenset hvilken informasjon ansatte har om forholdene i hjemmet. Samtidig er det en avveining hvor mye ansatte skal gå inn på foreldres privatliv. Flere mener at det kan virke forebyggende å vise at temaet er i fokus i barnehagen.

Mange viser til at barnehagens oppgave er å bygge trygge barn som stoler på ansatte og som tør å fortelle om overgrep. Noen påpeker at de jobber med å styrke barn og gjøre dem rustet til å stole på egne følelser og å sette grenser i forhold til andre. Barnehagestyrerne forteller om arbeidet med å gjøre barna trygge på seg selv og egen kropp, og å kunne si nei til uønsket atferd av andre.

Mangel på tid og ressurser er et tema som svært mange styrere berører. Ansatte trenger tid til å snakke med foreldre, barn, oppdatere seg faglig, diskutere på personalmøter og til pedagogisk planlegging. En uttaler at, *...vi skraper litt i overflaten før vi hopper*

videre. Vold og overgrep konkurrerer med andre viktige tema i barnehagen. Det trekkes blant annet frem at barnehagene har fått mange flere arbeidsoppgaver og utfordringer i dagens barnegrupper enn tidligere, noe som fører til at ansatte ikke har tid nok til alle arbeidsoppgaver. Ansatte trenger særlig tid og ressurser til følge opp barn og foreldre som trenger ekstra støtte og veiledning.

6.3 Barnehagens arbeid for å oppdage overgrep, vold og omsorgssvikt i hjemmet

I tillegg til å sikre at det ikke foregår overgrep mot barn mens de oppholder seg i barnehagen spiller barnehagen en viktig rolle også med tanke på å oppdage om barn er utsatt for vold og overgrep utenfor barnehagen. Vi har stilt barnehagestyrerne spørsmål om hvordan barnehagen arbeider for å oppdage om barn er utsatt for vold, overgrep og/eller omsorgssvikt.

Det er listet opp en rekke ulike tiltak som styrerne skal ta stilling til under dette spørsmålet, i tillegg kunne man legge inn egne kommentarer under kategorien «annet». Resultatene er presentert i tabell 6.5.

Med unntak av at de kommunale barnehagestyrere opplyser å sende inn bekymringsmeldinger til barnevernet i større grad enn de private ($p < 0.05$) er det ikke signifikante forskjeller i hvordan styrerne opplyser at barnehagen arbeider med denne tematikken.

Forskjeller i tilbøyeligheten til å sende bekymringsmelding til barnevernet finner vi også når vi ser på forskjeller i barnehagestørrelse. I større barnehager oppgir styrerne oftere at de sender bekymringsmelding. Det samme mønsteret ser vi når det gjelder bruk av foreldresamtaler om omsorgssvikt.

Tabell 6.5: Barnehagestyrernes svar på hvordan barnehagen arbeider for å oppdage om barn er utsatt for vold/overgrep/omsorgssvikt, fordelt på kommunale og private barnehager. I prosent.

	Kommunal barnehager	Private barnehager	Samlet
Observerer	90.2	92.4	91.2
Sender bekymringsmelding til barnevernet ved mistanke	93.2	88.4	91.0
Holder oss faglig oppdatert	73.8	78.0	75.7
Barnesamtaler	40.0	41.9	40.9
Foreldresamtale om temaet	21.5	26.4	23.8
Annet	7.1	6.1	6.6
Ingen faste rutiner eller rutiner	3.4	2.5	3.0
Antall	325	277	602

18 barnehager (3 prosent) opplyser å ikke ha faste rutiner – disse barnehagene er gjennomgående små barnehager. De styrerne som har benyttet anledningen til å gi

kommentarer under svaralternativet Annet har gjennomgående utdypet de faste svarkategoriene knyttet til spesifikke løsninger i enkeltbarnehager. Et eksempel er:

Vi drøfter saker i tverrfaglig team før samtaler med foreldre og melding til barneverntjenesten. Hastesaker drøftes pr telefon samtidig som det skrives bekymringsmelding.

Som under utdypningen av spørsmålet om forebygging, forteller også her flere av styrerne om pedagogiske opplegg med barna som omhandler kropp, grenser og om gode og vonde hemmeligheter. Forebyggende arbeid kan også bidra til å oppdage om barn er utsatt for vold/overgrep/ omsorgssvikt.

6.3.1 Utfordringer knyttet til oppdaging av overgrep

På det åpne spørsmålet om hva som er de største utfordringene i barnehagens arbeid med å oppdage vold og seksuelle overgrep finner vi igjen mange av de samme utfordringene som er knyttet til å forebygge, jf. 6.2.1, men med en litt annen vinkling. Også for dette spørsmålet finnes en mer utdypende analyse av innholdet og tilbakemeldingene på spørreskjemaet (vedlegg 6).

Det er spesielt to forhold som går igjen. Det ene er mangel på kunnskap og kompetanse. Tilbakemeldingene går på at dette kan relateres til at personalet ikke vet hva de skal se etter, at det er vanskelig å tolke barnas signal, at det er utfordrende å snakke med barna om forhold som berører overgrep, samt at for lav bemanning og en travel hverdag gjør at de savner tid til å gi alle barna tilstrekkelig oppmerksomhet. I tillegg trekkes det fram at symptomer på vold og seksuelle overgrep kan være vanskelig å skille fra andre årsaker. Det andre forholdet relaterer seg til at ansatte må tro at det er mulighet for å se det, eller som en sier:

Vanskelig å tenke tanken da det er så grusomt at det er vanskelig å tenke at det kan skje her.

Andre utfordringer som trekkes fram er at de minste barna har begrenset verbalt språk, noe som gjør det nødvendig og utfordrende å tolke andre signaler. Det er tydelig stor usikkerheten i forhold til det å oppdage vold og seksuelle overgrep. Ansatte er redde for å ta feil fordi det kan gi store konsekvenser for tillitsforholdet til barn og foreldre, og familiens liv. I tillegg oppgir flere styrere at vold og seksuelle overgrep fortsatt er et tabubelagt område. Noen trekker fram barnevern og politi som ressurser i arbeidet, og det er eksempler på at forholdet til barnevernet er vanskelig, noe som også ble avdekket i Spørsmål til Barnehage-Norge i 2015 (Haugset et al., 2015).

6.3.2 Barnehagenes behov for mer veiledningsmateriell

Styrerne ble avslutningsvis bedt om å indikere hvorvidt de hadde behov for mer eller bedre veiledningsmateriell innen et eller flere tema. Resultatene er gjengitt i tabell 6.6.

Tabell 6.6: Barnehagestyrernes ønske om mer veiledningsmateriell, fordelt på kommunale og private barnehager. I prosent.

	Kommunale barnehager	Private barnehager	Samlet
Foreldresamtaler om omsorgssvikt mm.	76.7	74.5	75.7
Barnesamtaler	72.3	71.7	72.1
Rutiner for å forebygge overgrep i barnehagen	67.0	60.2	63.9
Observasjon av barns adferd	48.0	54.2	50.8
Fysisk innredning av barnehage	28.0	29.1	28.5
Annet	1.7	2.8	2.2
Antall	300	251	551

Resultatene viser at det kun er på ett tema «Rutiner for å forebygge overgrep i barnehagen» at det er vesentlig forskjell på hva de private og kommunale styrerne svarer. Andelen styrere som oppgir å ønske mer informasjon på dette området er høyere blant de kommunale barnehagene ($p < 0.1$). Vi finner også at gjennomsnittlig barnehagestørrelse er vesentlig lavere (52 barn mot 58 i øvrige) blant de som ønsker mer informasjon på dette området ($p < 0.01$). Selv om disse forskjellene er marginalt signifikante velger vi å nevne det siden det er kun på dette punktet at svarene skiller seg. En større andel private ønsker informasjon om observasjon av barns adferd, men forskjellen her er ikke signifikant.

De som har utdypet kategorien annet i tabell 6.6 nevner spesielt behov for veiledningsmateriell på Utemiljøet og hygiene og Barn av psykisk syke og rusmisbrukere.

6.4 Oppsummering vold og seksuelle overgrep

Barnehagene oppgir å ha høyt fokus i personalgruppen rundt tematikken vold og seksuelle overgrep. 92 prosent opplyser å ha tatt opp tematikken i personalgruppen siste 12 måneder. Knappe 30 prosent av barnehagene opplyser å ha faste rutiner for å ta opp problematikk rundt vold og seksuelle overgrep mot barn, og 24 prosent opplyser å ha faste rutiner knyttet til å ta opp tematikken rundt at ansatte kan begå eller beskyldes for overgrep i barnehagen. Rutiner er mer utbredt blant private og blant de store barnehagene i undersøkelsen. Bare 1 prosent av barnehagestyrerne opplyser å aldri ha tatt opp temaet vold og seksuelle overgrep i personalgruppen.

De fleste barnehagene har etablerte rutiner for forebygging av overgrep i barnehagen: 98 prosent av barnehagestyrerne opplyser at de krever politiattest fra alle ansatte og 41 prosent har rutine for bakgrunnsjekk ved rekruttering. Nærmere 70 prosent av barnehagestyrerne opplyser å ha utarbeidet handlingsplan ved mistanke om overgrep, 53 prosent opplyser at stellerom alltid har åpen dør, og i underkant av 40 prosent opplyser å ha montert vindusglass i alle dører i tilknytning til toalett/stellerom/garderober. 21 prosent av styrerne opplyser å ha rutine for at ingen voksne er alene med barn. Under en prosent av barnehagestyrerne opplyse å ikke ha faste rutiner for å forebygge overgrep.

Ifølge barnehagestyrerne er en hovedutfordring i arbeidet med å forebygge vold og seksuelle overgrep de ansattes kompetanse om temaet, og det å sette det på dagsordenen. Dette synet utdypes blant annet med at det krever mot og vilje til åpenhet og fordrer et arbeidsmiljø basert på tillit. Videre må ansatte bygge barn som er trygge på seg selv og egen kropp, og som har tillit til å fortelle om vold og overgrep til ansatte. God kommunikasjon og samarbeid med foreldre fremheves som avgjørende, og videre at arbeidet krever både tid og ressurser til å jobbe systematisk over tid.

Det ser ut til å være store likhetstrekk mellom barnehager i hvordan de jobber med å oppdage overgrep mot barn. Samtidig viser responsen fra styrerne at private i mindre grad enn kommunale, og små barnehager i mindre grad enn de store, sender bekymringsmeldinger til barnevernet ved mistanke om overgrep.

Styrerne mener at manglende kompetanse og det å faktiske tørre og se, lytte og tro at det kan være seksuelle overgrep er de største utfordringene med å oppdage vold og seksuelle overgrep.

7. BASIL

BASIL er barnehagenes innsamlings- og rapportportal for årsmeldinger og resultatregnskap. Utdanningsdirektoratet ønsker å få tilbakemeldinger fra brukerne på hvordan innsamlingen av barnehagestatistikk fungerer. Målet er å forbedre årsmeldingsskjema og veiledninger. Spørsmål er stilt til **barnehagestyrere** og kommunen som lokal **barnehagemyndighet**.

7.1 Barnehagestyrernes bruk av BASIL

Årsmeldingsrapporteringen er brukt av 96 prosent av barnehagestyrerne, mens 27 prosent bruker BASIL til å hente ut rapporter og til resultatregnskapsrapportering. På spørsmålet om hvilke funksjoner respondentene har brukt i BASIL er det kun 15 styrere som svarer at de aldri har brukt BASIL. Resultatregnskapsrapporteringen i BASIL er det bare private barnehager som skal levere og derfor er det forskjell på svarene fra kommunale og private barnehagestyrere. I tabell 7.1 er kommunale og private styreres bruk av BASIL presentert.

Tabell 7.1: Barnehagestyrernes bruk av BASIL. I prosent.

	Kommunale barnehager	Private barnehager	Alle barnehager
Årsmeldingsrapportering	96.5	95.2	95.9
Hentet ut rapporter	23.7	30.9	27.0
Resultatregnskapsrapportering	4.7	52.6	26.9
Har aldri brukt BASIL	2.8	2.2	2.6
Antall	316	272	588

Årsmeldingsrapporteringen er den modulen i BASIL som brukes av de fleste kommunale og private styrere. Nesten 30 prosent bruker BASIL til å hente ut rapporter.

Tabell 7.2 viser om styrerne har ansvar for levere og kontrollere opplysninger i BASIL.

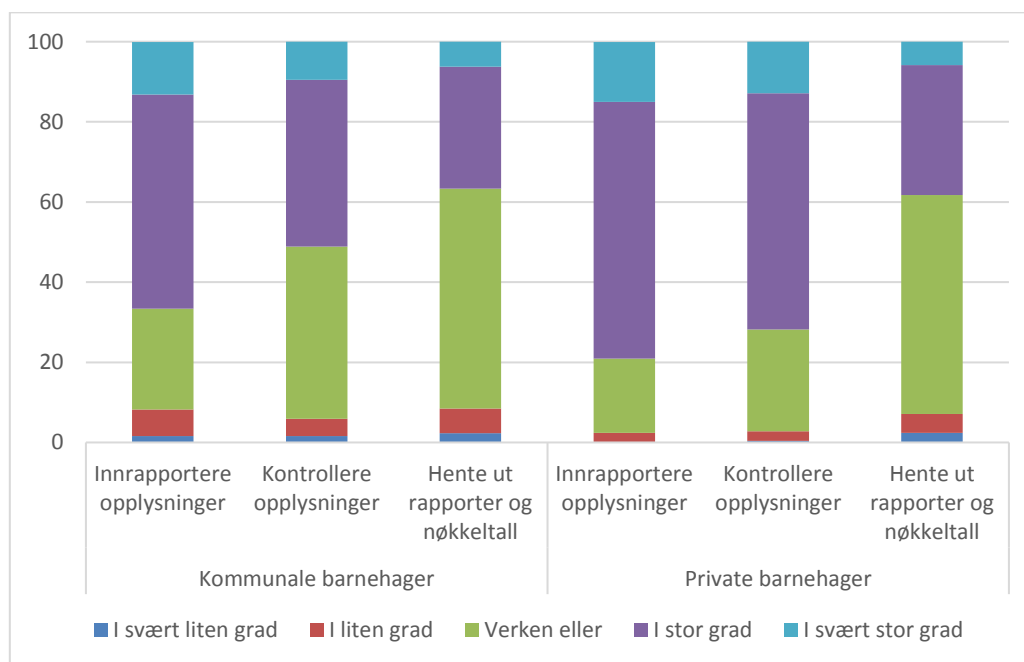
Tabell 7.2: Om barnehagestyrerne selv har helt eller delvis ansvar for å levere eller kontrollere opplysninger i BASIL. I prosent.

	Kommunale barnehager	Private barnehager	Alle barnehager
Ja, ansvar for å innrapportere	91.5	77.2	84.9
Ja, ansvar for å kontrollere	13.9	35.3	23.8
Nei	3.5	8.5	5.8
Antall	316	272	588

85 prosent av barnehagestyrerne har ansvar for å innrapportere til BASIL, og 24 prosent har ansvar for å kontrollere. Svarfordelingen mellom kommunale og private barnehagestyrere er ulik. Det er signifikant flere kommunalt ansatte styrere som har ansvar for å innrapportere opplysninger, mens de private i større grad svarer å ha ansvar

for å kontrollere opplysninger. Det er også signifikant flere private styrere som svarer nei på dette spørsmålet.

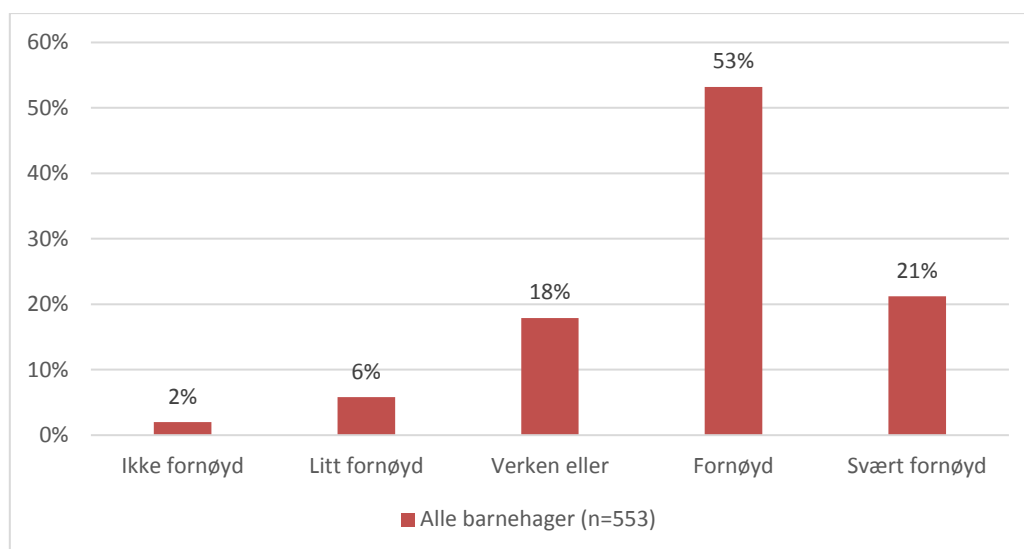
Vi har stilt spørsmål om barnehagestyrernes opplevelse av brukervennlighet i BASIL. Resultatene er presentert i figur 7.1 fordelt på eierforhold.

Figur 7.1: Barnehagestyrerens vurdering av brukervennligheten i BASIL. I prosent.

Styrere i private barnehager oppgir å være mer fornøyd med funksjonene for å innrapportere og kontrollere opplysninger enn de kommunalt ansatte barnehagestyrerne ($p < 0.000$). Det er imidlertid ingen forskjell på hvordan styrerne i private og kommunale svarer på spørsmål om opplevd brukervennlighet når det gjelder å hente ut rapporter og nøkkeltall. Det er mulig at private barnehagestyrere i større grad enn kommunale styrere bruker BASIL mer og derfor opplever at BASIL er mer brukervennlig.

Videre opplyser 74 prosent av barnehagestyrerne at de er fornøyd/svært fornøyd med den veiledningen de får fra kommunen i forbindelse med innlevering av årsmelding i BASIL (Figur 7.2). Det ikke er signifikante forskjeller i hvordan private og kommunale barnehagestyrere svarer på dette spørsmålet.

Figur 7.2: I hvilken grad barnehagestyrerne er fornøyd med veiledningen de får av kommunen i forbindelse med innlevering av årsmeldingsskjema i BASIL.

En rekke av kommentarene under det åpne spørsmålet forteller om vansker med korrekt rapportering knyttet til bemanning. Både i de herværende kommentarene til BASIL og om Barnehagefakta uttrykkes bekymring for feilkilder og hvordan dette innvirker på statistikk over pedagog-/voksentettheten. Både i kommentarer til BASIL og Barnehagefakta er det anført at når antall barn rapporteres kun fra 15. desember er det en fare for misvisende utslag av informasjon om pedagog-/voksentetthet

I BASIL oppgir en del å ha problemer med å få synliggjort hvilken fagkompetanse personalet har annet en barnehagepedagogikk. En styrer har følgende forslag som også omfatter assistentene:

Kanskje kunne det være mer differensiering på andre faggrupper/yrkesgrupper, slik at vi fikk se mer bakgrunn for barnehagepersonalet? Slik det er nå, blir det for lite oversikt over bakgrunn til assistenter spesielt.

Når det gjelder brukervennlighet og tekniske forhold vanker det både ros og ris. Noen opplever BASIL som et «tungrodd system», andre at «det er oversiktlig og bra, går bedre når man har gjort det flere ganger og finner gode metoder, blitt bedre de siste åra».

Det nevnes både gode og dårlige erfaringer med kurs og veiledning og noen etterlyser opplæring. Flere forbedringsforslag for innrapportering i BASIL nevnes: bedre rapportering av antall ansatte, tydeligere spørsmål og definisjoner av begrepen og mer fleksibilitet i registreringer.

En av styrerne henvender seg til Utdanningsdirektoratet i en kritisk kommentar til økt rapportering:

Udir må sørge for at vi ikke bruker mer tid enn nødvendig på byråkrati. Vi skal rapportere, men dere må sørge for at vi kun rapporterer på det som er nødvendig. Vi skal sørge for kvalitet i tjenestene og må ha fokus på drift. Jeg ønsker ikke å bli tatt vekk i fra de jeg er til for, mer enn hva som er helt nødvendig. Vær klar over at vi har flere tilsyn i fra Fylkesmannen som skal følges opp, gjerne på samme tid som dere ber oss rapportere, alt dette oppleves som litt på siden" av det som er vår kjerneoppgave. Så min oppfordring blir: spør etter det som er nødvendig å rapportere på, men ikke gjør det mer komplisert og tidkrevende enn nødvendig. Skal dere være med å gjøre oss bedre, må dere ikke drukne oss i byråkrati.

7.2 Barnehagemyndighetens bruk av BASIL

Undersøkelsen blant kommunene som lokal barnehagemyndighet viser at årsmeldingsrapporteringen i BASIL er brukt av 88 prosent av barnehagemyndigheten, mens 64 prosent har brukt BASIL til å hente ut rapporter. 52 prosent har brukt BASIL til resultatregnskapsrapportering. Resultatene er oppsummert i tabell 7.3.

Tabell 7.3: Barnehagemyndighetens bruk av BASIL. I prosent.

	Prosent
Årsmeldingsrapportering	87.9
Resultatregnskapsrapportering	52.1
Hentet ut rapporter	64.2
Har aldri brukt BASIL	4.2
	(n=190)

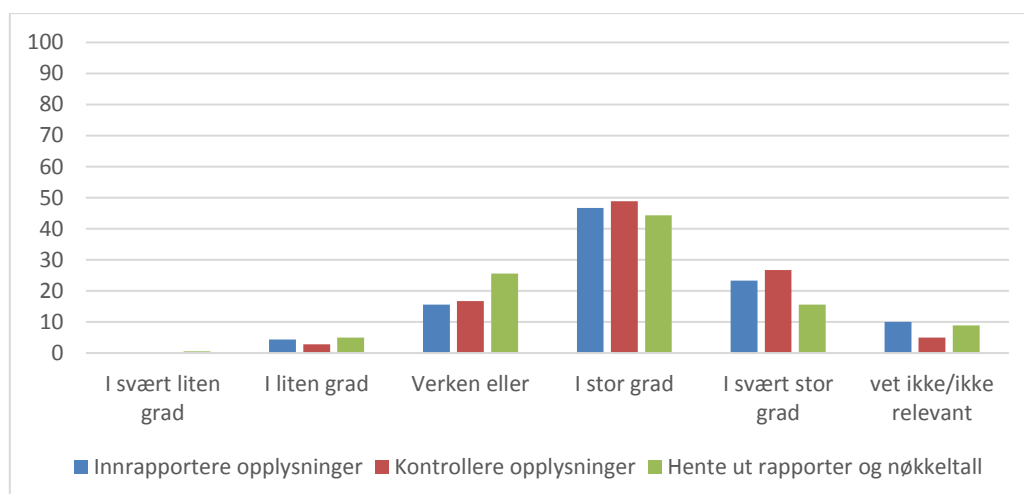
Barnehagemyndighetene er også bedt om å oppgi hvilket ansvar vedkommende har knyttet til BASIL.

Her oppgir 84 prosent at de sitter med ansvar for å kontrollere, mens 47 prosent har ansvar for å levere opplysninger til BASIL. Resultatene på dette spørsmålet er presentert i tabell 7.4.

Tabell 7.4: Barnehagemyndighetens svar på om de selv har helt eller delvis ansvar for å levere og kontrollere opplysninger i BASIL. I prosent.

	Prosent
Ja, ansvar for å innrapportere	47
Ja, ansvar for å kontrollere	84
Nei	6.1

Barnehagemyndigheten er på samme måte som styrerne bedt om å oppgi i hvilken grad de opplever at BASIL er brukervennlig. Resultater er gjengitt i figur 7.3.

Figur 7.3: Barnehagemyndighetens opplevelse av brukervennligheten i BASIL. I prosent.

Resultatene viser at barnehagemyndigheten samlet er godt fornøyd med brukervennligheten i BASIL. Godt og vel 70 prosent er i stor eller svært stor grad fornøyd med funksjon for å innrapportere opplysninger, mer enn 75 prosent er i stor eller svært stor grad fornøyd med funksjon for å kontrollere opplysninger og 60 prosent er i stor eller svært stor grad fornøyd med funksjon for å hente ut rapporter og nøkkeltall.

70 prosent svarer at der er fornøyd eller svært fornøyd med veiledning fra Fylkesmannen i forbindelse med innlevering av årsmeldingsskjema i BASIL.

Barnehagemyndigheten er spurt om de har kommentarer eller forbedringsforslag til BASIL. Her kommer det fram at det er problematisk å rapportere inn rett på stillinger og at man ønsker at det er tydelig hvor spesialstillinger skal rapporteres, eks, spesialpedagoger, vernepleiere. Flere opplever problemer og at tallene ikke stemmer. Noen har et ønske om at det kan legges inn kommentarer til regnskap. En kommenterer at det bare er fakta som legges inn og at det burde vært mer på kvalitet på innholdet i barnehagen. Det er også kommentarer på at rapporteringstidspunktet burde vært flyttet til årsskiftet slik at man rapporterte på 01.01. Det er også ønskelig at endringer i rapporteringen presenteres på et tidlig tidspunkt slik at de i barnehagene har mulighet til å forberede innsamling av de rette opplysningene.

Noen er fornøyd med brukervennligheten av BASIL etter siste oppdatering, mens andre synes den er tungvint å bruke. Blant annet er det ønskelig at man kan legge inn valg i rapporteringsmodulen av opplysninger selv i stedet for de forhåndsdefinerte. Noen savner opplæring og andre forteller at de skal på kurs i bruk av BASIL.

7.3 Oppsummering BASIL

Årsmeldingsrapporteringen er brukt av 96 prosent av barnehagestyrene, mens i underkant av 30 prosent bruker BASIL til å hente ut rapporter. Resultatregnskapsrapportering er det bare private barnehager som skal utføre. I alt 143 (53 prosent) av de private styrene benytter funksjonene for resultatregnskapsrapportering. Private styre har i størst grad et ansvar for å kontrollere opplysninger, mens kommunale styre oftere har ansvar for å innrapportere opplysninger til BASIL.

Styre i private barnehager oppgir å være mer fornøyd med funksjonene for å innrapportere og kontrollere opplysninger enn de kommunalt ansatte barnehagestyrene.

Årsmeldingsrapporteringen er brukt av 88 prosent av barnehagemyndigheten, mens 64, prosent har brukt BASIL til å hente ut rapporter og 52 prosent har brukt BASIL til resultatregnskapsrapportering.

Også barnehagemyndigheten opplyser å være godt fornøyd med brukervennligheten i BASIL. Godt og vel 70 prosent er fornøyd med funksjonen for å innrapportere opplysninger, mer enn 75 prosent er fornøyd med funksjonen for å kontrollere opplysninger og 60 prosent er fornøyd med funksjon for å hente ut rapporter og nøkkeltall.

Både styre og barnehagemyndighet opplyser at de er de er fornøyd med den veiledningen de får fra kommunen i forbindelse med innlevering av årsmelding i BASIL.

8. VURDERING AV FYLKESMANNENS ARBEID

I dette kapitlet presenteres vurderinger av arbeidet Fylkesmannens oppvekst- og utdanningsavdeling gjør overfor barnehagene. Spørsmålene omfatter klagesaksbehandling, veilednings- og støtterolle i forhold til kompetanseutvikling og regelverk, tilsyn og økonomiske tilskudd. Dette tema ble også belyst i Spørsmål til Barnehage-Norge i 2015 (Haugset et al., 2015). Da ble både barnehageeiere og barnehagemyndigheten spurt. I år er spørsmålene stilt til **barnehagemyndighet**.

Fylkesmannens virkemidler skal samlet sett være med å øke kvaliteten, kompetansen og regelverksetterlevelsen i barnehagene. Utdanningsdirektoratet har ansvar for styringen av Fylkesmannen på barnehageområdet. Utdanningsdirektoratet har behov for kunnskap om lokale barnehagemyndigheters tilfredshet med og opplevelse av fylkesmennenes arbeid. Her har vi sett spesielt etter fylkesvise forskjeller i svarene.

8.1 Vurdering av Fylkesmannen som medspiller

På spørsmål om kommunen opplever at oppvekst- og utdanningsavdelingen hos Fylkesmannen er en viktig medspiller for kommunen for å sikre utvikling og god kvalitet på barnehageområdet svarer 70 prosent av kommunene i stor eller svært stor grad. I tabell 8.1 er kommunenes tilbakemeldinger fra fjorårets undersøkelse sammenstilt med svarene som kom inn i årets undersøkelse.

Tabell 8.1: Barnehagemyndighetens opplevelse av oppvekst- og utdanningsavdeling hos Fylkesmannen som en viktig medspiller for å sikre utvikling og god kvalitet på barnehageområdet. I prosent.

	I svært liten grad	I liten grad	Verken eller	I stor grad	I svært stor grad	Totalt
2015	2.4	9.1	16.5	56.7	15.4	(n=254)
2016	1.6	5.9	22.9	51.6	18.1	(n=188)

Viktigheten som medspiller er vurdert langs en skala fra 1 (I svært liten grad) til 5 (i svært stor grad).

Det er få svar i enkelte fylker. Kombinert med relativt stor variasjon internt i enkelte fylker, er ikke gjennomsnittvurderingene av Fylkesmannen å regne som særlig presise estimat. For å lettere kunne sammenlikne de fylkesvise resultatene presenterer vi nedenfor fylkesvise gjennomsnitt, samt et mål på variasjonen innen hvert fylket gitt ved hvert fylkes variasjonskoeffisient (standardavvik i prosent av gjennomsnitt) i tillegg til minimums- og maksimumsverdier. Barnehagemyndigheten har avgitt svar langs en skala fra 1(svært lite fornøyd) til 5 (svært fornøyd).

Tabell 8.2: *Fylkesvis variasjon i gjennomsnittlig vurdering av hvor viktig Fylkesmannens oppvekst- og utdanningsavdelingens er for sikre utvikling og god kvalitet på barnehageområdet.*

	Antall	Gjennomsnitt	VK	Min	Maks
Troms	6	4.2	18.0 %	3	5
Oppland	6	4.2	23.6 %	3	5
Hedmark	8	4.1	8.6 %	4	5
Møre og Romsdal	17	4.1	14.6 %	3	5
Oslo	7	4.0	25.0 %	3	5
Hordaland	16	4.0	18.3 %	3	5
Nord-Trøndelag	13	4.0	28.8 %	1	5
Sør-Trøndelag	13	3.9	16.3 %	3	5
Vestfold	10	3.9	18.9 %	2	5
Rogaland	10	3.9	18.9 %	3	5
Sogn og Fjordane	10	3.8	27.2 %	1	5
Buskerud	10	3.7	18.2 %	3	5
Østfold	5	3.6	24.8 %	2	4
Vest-Agder	9	3.6	20.4 %	3	5
Aust-Agder	4	3.5	16.5 %	3	4
Nordland	16	3.5	25.4 %	2	5
Telemark	13	3.4	33.1 %	1	5
Akershus	10	3.3	28.8 %	2	4
Finnmark	5	2.8	38.9 %	2	4

Viktigheten som medspiller er vurdert langs en skala fra 1 (i svært liten grad) til 5 (i svært stor grad)

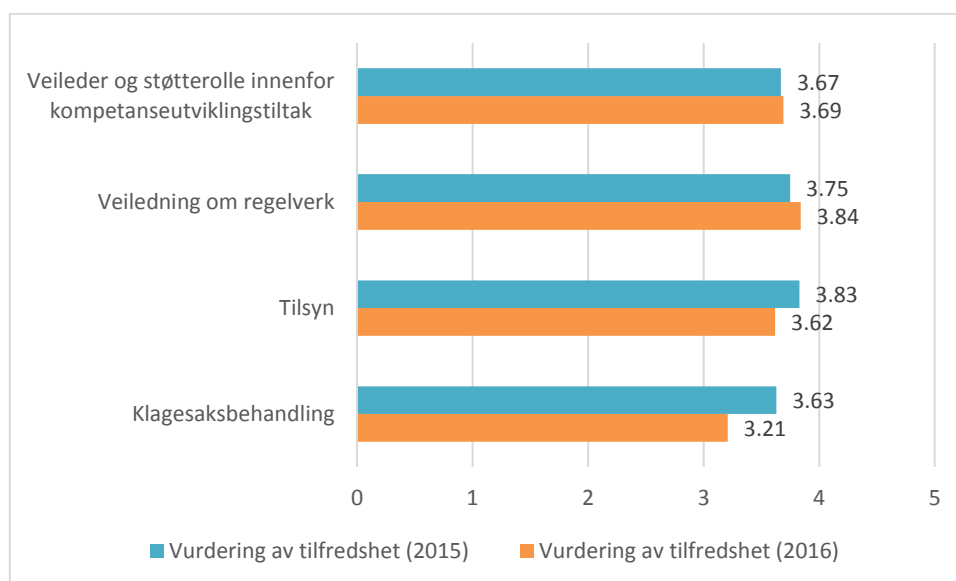
Vurderingen av hvor viktig Fylkesmannens arbeid er ligger høyest i fylkene Troms, Oppland, Hedmark og Møre og Romsdal. Hedmark er det fylket som har minst variasjon i tilbakemeldingene (variasjonskoeffisient på 9 prosent), men har til gjengjeld kun 8 kommuner som har besvart skjemaet. Av de tre andre fylkene med høyest gjennomsnittlig viktighet har Oppland relativt høy variasjon mens de to øvrige har lavere enn gjennomsnittlig variasjon blant alle fylker (målt ved variasjonskoeffisienten er gjennomsnittlig variasjon for alle fylker 22 prosent).

Finnmark er det fylket hvor barnehagemyndigheten opplever lavest gjennomsnittlig viktighet av Fylkesmannens oppvekst og utdanningsavdeling som medspiller i arbeidet med å sikre utvikling og god kvalitet, og har samtidig den høyeste variasjonen. Nordland, Telemark og Akershus ligger også lavt i målt viktighet, og har samtidig relativt høy variasjon.

8.2 Vurdering av Fylkesmannens funksjoner

Kommunen som barnehagemyndighet er bedt om å vurdere hvor tilfreds de er med arbeidet Fylkesmannens oppvekst- og utdanningsavdeling gjør overfor barnehagene.

Spørsmålene omfatter klagesaksbehandling, veilednings- og støtterolle i forhold til kompetanseutvikling, veileder i forhold til regelverk og tilsynsfunksjonen.

Figur 8.1: Barnehagemyndighetens vurdering av egen tilfredshet med ulike virkemidler hos Fylkesmannen. Figuren sammenstiller resultater fra 2015 og 2016.

Figur 8.1 gir en oversikt over gjennomsnittlig tilfredshet med de ulike funksjonene hos Fylkesmannen de siste to årene. Sammenlikner vi årene finner vi at det er små forskjeller i gjennomsnittlig vurdering for de to områdene veileder og støtterolle innenfor kompetansetiltak og veiledning om regelverk. På begge disse områdene er tilfredsheten marginalt høyere i 2016. Omvendt ser vi at gjennomsnittlig tilfredshet med områdene tilsyn og klagesaksbehandling er vurdert som lavere i 2016 enn i 2015.

Vi har undersøkt om det er forskjeller i vurderingene av tilfredshet etter hvor mange barnehager den lokale barnehagemyndigheten har ansvar for (kommunestørrelse) og andelen private barnehager i kommunene. For veilederfunksjonen knyttet til regelverk finner vi en moderat forskjell i vurdering basert på andelen private barnehager: barnehagemyndigheter med en lav andel private barnehager opplyser å være mer tilfreds med denne tjenesten enn andre ($p < 0.1$). Utover dette er det ikke systematiske forskjeller.

Tabell 8.3 viser en oversikt over fylkesvise forskjeller i hvor tilfreds barnehagemyndigheten i de ulike fylkene er med funksjonene hos Fylkesmannen. En tilsvarende tabell er lagt i vedlegg 5 tabell 19, der også fylkesvise korrelasjonskoeffisienter er tatt inn som et mål på spredningene internt i hvert enkelt fylke. Det er få observasjoner som ligger bak gjennomsnittene som er presentert i tabellen, og det er samtidig relativt store forskjeller i spredningen internt i hvert fylke. Dette gir samlet sett noe upresise estimater.

Tabell 8.3: Barnehagemyndighetenes tilfredshet med følgende funksjoner hos Fylkesmannens oppvekst- og utdanningsavdeling.

	Klagesak	Tilsyn	Veiledning om regelverk	Veileder/ støtte kompetanse-utvikling	n
Østfold	3.00	3.20	3.60	3.60	5
Akershus	3.20	3.60	3.50	3.10	10
Oslo	3.43	3.86	4.14	3.57	7
Hedmark	3.38	3.63	3.88	4.00	8
Oppland	3.00	4.00	4.50	4.33	6
Buskerud	3.30	3.80	4.10	3.20	10
Vestfold	3.50	4.20	4.20	4.00	10
Telemark	3.23	3.31	3.62	3.62	13
Aust-Agder	3.25	3.25	3.50	3.75	4
Vest-Agder	3.11	3.67	3.56	3.44	9
Rogaland	3.20	3.70	3.60	4.00	10
Hordaland	3.50	3.50	4.06	3.94	16
Sogn og Fjordane	3.30	3.90	3.70	3.60	10
Møre og Romsdal	3.00	3.65	3.76	4.00	17
Sør-Trøndelag	3.31	3.69	3.92	3.54	13
Nord-Trøndelag	3.08	3.62	3.85	3.92	13
Nordland	3.19	3.19	3.75	3.31	16
Troms	3.17	3.83	4.33	4.00	6
Finnmark	2.40	3.20	3.40	3.00	5

Svar rapportert som gjennomsnittlig vurdering av området fra 1 (I svært liten grad) til 5 (I svært stor grad).

For klagesakfunksjonen variere den gjennomsnittlige vurderingen fra 2.4 i Finnmark til 3.5 i fylkene Hordaland og Vestfold. Spredningen er samtidig langt større i Finnmark enn i de to øvrige. Forskjellen mellom fylkene er statistisk signifikant. Når det gjelder Fylkesmannen sitt arbeid med tilsyn opplyser barnehagemyndighetene i Vestfold samlet å være mest fornøyd, mens Nordland har lavest tilfredshet på dette området. For klagesaksbehandling er barnehagemyndighetene i Vestfold og Hordaland mest fornøyd. Oppland fylke har høyest tilfredshet både i vurderingen av Fylkesmannens rollen som veileder og støttenderolle innenfor kompetanseutvikling og innen veiledning om regelverk. Spredningen er også relativt lav for Oppland på disse områdene.

8.3 Oppsummering Fylkesmannens arbeid

Fylkesmannens oppvekst- og utdanningsavdeling oppleves som en viktig medspiller for 70 prosent av barnehagemyndigheten i kommunene og dette er på samme nivå som i 2015. Det er fylkesvise forskjeller. I Troms, Oppland, Hedmark og Møre og Romsdal opplever barnehagemyndigheten i størst grad at Fylkesmannen er en medspiller.

Når det gjelder Fylkesmannen sitt arbeid med tilsyn opplyser barnehagemyndighetene i Vestfold samlet å være mest fornøyd, mens når det gjelder klagesaksbehandling er

barnehagemyndighetene i Vestfold og Hordaland mest fornøyd. Oppland fylke har høyest tilfredshet både i vurderingen av Fylkesmannens rollen som veileder og støttende rolle innenfor kompetanseutvikling og innen veiledning om regelverk.

9. BARNEHAGEFAKTA

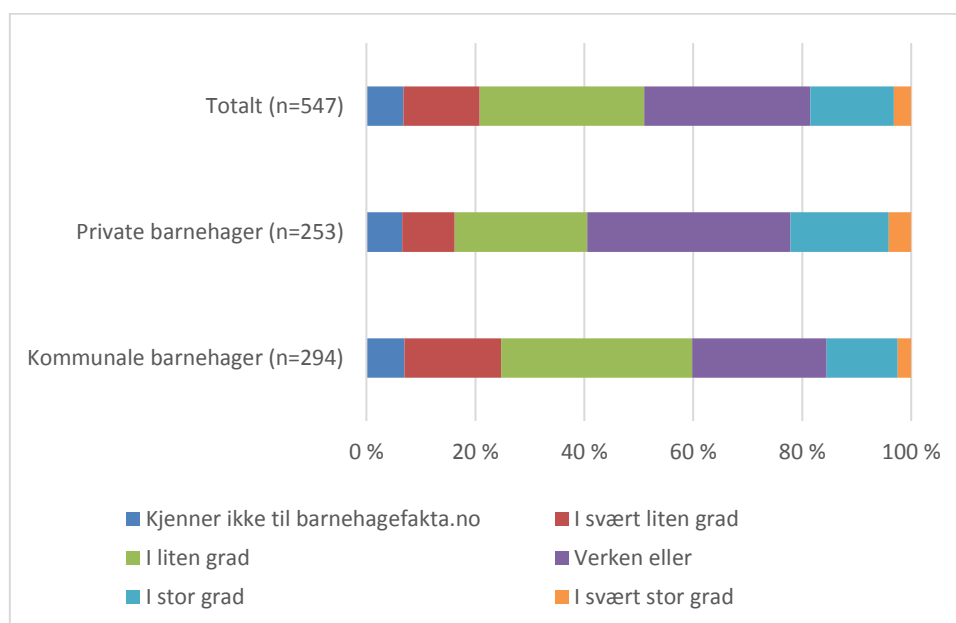
Nettstedet *Barnehagefakta.no* presenterer informasjon om norske barnehager, og er primært rettet mot foreldre som ønsker å orientere seg i barnehagetilbudet.

Utdanningsdirektoratet ønsker å vite om Barnehagefakta er kjent i sektoren – både blant styrerne, eierne og kommunen som lokal barnehagemyndighet. Selv om foreldrene er hovedmålgruppa, er det viktig at Barnehagefakta er kjent for ovennevnte grupper. Det er også av interesse å undersøke hvorvidt Barnehagefakta bidrar til dialog om kvaliteten i barnehagen mellom foreldre og barnehagen.

Spørsmål om barnehagefakta.no er stilt både til **barnehagestyrere**, **barnehageeiere** og kommunen som **lokal barnehagemyndighet**.

9.1 Barnehagestyrers oppfatning av Barnehagefakta

Vi har bedt barnehagestyrerne oppgi i hvilken grad de tror informasjonen på denne nettsiden er viktig når foreldre skal orientere seg i barnehagetilbudet. Svarfordelingen er gjengitt i figur 9.1.

Figur 9.1: Barnehagestyrernes oppfatning av om informasjonen som publiseres på www.barnehagefakta.no er viktig når foreldre skal velge barnehage i sin kommune. I prosent.

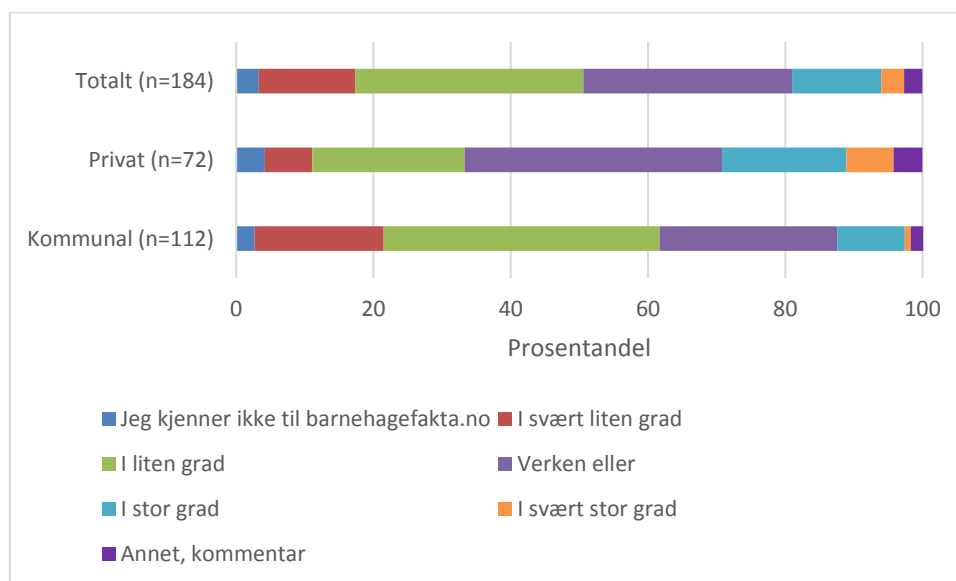
19 prosent av styrerne mener at Barnehagefakta i stor eller svært stor grad er viktig når foreldrene skal velge barnehage. Styrere i private barnehager oppgir i større grad enn styrere i kommunale barnehager at informasjonen på Barnehagefakta er viktig for

foreldre som skal velge barnehage ($p < 0.000$). Styrere i større barnehager mener i større grad enn styrerne i mindre barnehager at barnehagefakta er viktig når foreldrene skal velge barnehage (forskjellen er signifikant, $p < 0,05$).

126 av styrerne har benyttet anledningen til å kommentere spørsmålet. De fleste som svarer har ikke inntrykk av at Barnehagefakta er brukt når foreldre velger barnehage. Selv om noen få uttaler seg positivt om nytten av Barnehagefakta, er det flest kritiske kommentarer. Misnøyen er uttalt der styrere ser at publiserte opplysninger er uriktige og ikke stemmer med realiteten i deres barnehage, spesielt med hensyn til voksen-/pedagogtetthet, noe de ser som svært uheldig både med hensyn til foreldre og offentligheten. Flere peker på at det er et problem med korrigering av uriktige opplysninger og feilrapporteringer på Barnehagefakta.

9.2 Eiers oppfatning av Barnehagefakta

I figur 9.2 presenteres eiernes svar på spørsmål om informasjonen som publiseres på Barnehagefakta er viktig for foreldre.

Figur 9.2: Barnehageeierne oppfatning av om informasjonen som publiseres på www.barnehagefakta.no er viktig når foreldre skal velge barnehage i din kommune. I prosent.

16 prosent av eierne mener at Barnehagefakta i stor eller svært stor grad er viktig for foreldrene når de skal velge barnehage. Det er tydelig at private eiere i større grad enn kommunale eiere tror denne informasjonen har betydning. 25 prosent av de private mot ca. 11 prosent av de kommunale tror informasjonen er av stor eller svært stor betydning. Hovedvekten av respondentene tror altså ikke at informasjonen er av betydning.

Eierne har i tillegg hatt muligheten til å utdype kategorien annet (2,7 prosent). Der kommer det fram at mange velger ut fra andre foreldres erfaringer og jungeltelegrafene, samt at det er noen som ikke har noen valgfrihet på grunn av lange avstander.

Flere eiere hevder at Barnehagefakta er lite kjent blant foreldre og dermed ikke brukes. Flere eiere mener dessuten at Barnehagefakta ikke er relevant for foreldrenes valg og at det er andre forhold som styrer valg av barnehage, hvis de i det hele tatt har et reelt valg. Det kommer også fram at det ikke er alle i barnehagen som kjenner til Barnehagefakta. Flere synes at Barnehagefakta er et bra tiltak, men at det vil ta tid før foreldre tar den i bruk.

Flere eiere er kritiske til at Barnehagefakta ikke har oppdatert informasjon og mange opplever at det som står der ikke stemmer med realiteten. Det påpekes at det er uheldig at det ikke kommer fram et riktig bilde. Noen relaterer feilene til at det rapporteres en gang i året til BASIL og at barnehagene ikke har lik praksis for utfylling. En eier kommenterer:

«Barnehagefakta er et godt eksempel på at når viktige ting ikke kan måles, blir målbare ting tillagt viktighet.»

9.3 Barnehagemyndighetens oppfatninga av barnehagefakta.no

Barnehagemyndigheten er også spurt om hvor viktig de tror opplysningen i Barnehagefakta er for foreldrene. Om lag 9 prosent av barnehagemyndighetene tror informasjonen på barnehagefakta.no er viktig når foreldrene skal velge barnehage. Resultatene er i samsvar med de tilbakemeldingene vi ser hos styrer og eier.

I tabell 9.1 presenterer vi en fylkesvis oversikt over de ulike kommunenes vurdering av viktigheten for foreldre (gjennomsnittlig vurdering og et mål på spredningen internt i hvert fylke). Barnehagemyndigheten i Akershus, Vestfold, Vest-Agder, Rogaland og Nordland skiller seg ut ved å ligge over landsgjennomsnittet på 2.5 Vestfold er det fylket som blant disse har lavest spredning blant respondentene. Det er altså visse fylkesvise forskjeller på hvordan kommunene som barnehagemyndighet oppfatter viktigheten av barnehagefakta.no.

Tabell 9.1: Barnehagemyndighetens oppfatning av om informasjonen som publiseres på www.barnehagefakta.no er viktig når foreldre skal velge barnehage i din kommune. I prosent.

Fylke	Antall svar	Gjennomsnittlig vurdering av viktighet*	VK
Østfold	5	2.4	22.8 %
Akershus	10	2.7	35.1 %
Oslo	7	2.9	54.3 %
Hedmark	8	2.3	45.0 %
Oppland	6	2.3	35.5 %
Buskerud	10	2.3	35.8 %
Vestfold	10	2.8	28.2 %
Telemark	13	2.5	42.0 %
Aust-Agder	4	2	40.8 %
Vest-Agder	9	2.6	33.9 %
Rogaland	10	2.7	35.1 %
Hordaland	16	2.3	41.2 %
Sogn og Fjordane	10	1.7	48.4 %
Møre og Romsdal	17	2.4	25.3 %
Sør-Trøndelag	13	2.3	37.2 %
Nord-Trøndelag	13	2.3	44.9 %
Nordland	16	3.4	42.8 %
Troms	6	2	49.2 %
Finnmark	5	2	35.4 %
Hele landet	188	2.5	40.2 %

*Viktighet er målt på en skala fra 1 (i svært liten grad) til 5 (i svært stor grad).

Barnehagemyndigheten fikk anledning til å kommenter på om barnehagefakta.no bidrar til dialog om kvalitet i barnehagene. Her rapporterer flere at barnehagefakta brukes i begrenset grad og at dette kan skyldes at en ikke kjenner til barnehagefakta. Noen ganger brukes barnehagefakta i kommunale rapporter, planer og i dialog mellom kommunene og barnehagene. Barnehagefakta diskuteres også i styrergrupper og møter med eiere og barnehagemyndigheten.

Noen er opptatt av at informasjonen ikke er oppdatert, mens andre har fokus på at barnehagefakta er bare tall og at kvalitet i barnehagene omfatter langt mer enn struktur-kvalitet som fremkommer i Barnehagefakta.

9.4 Oppsummering barnehagefakta.no

Jevnt over ser vi at verken styrere, eiere eller barnehagemyndigheten er av den oppfatning at informasjonen på barnehagefakta.no er viktig når foreldre skal velge barnehage. Portalen får kritikk for at den oppdateres bare en gang pr år, og flere av respondentene i undersøkelsen peker på at portalen er lite kjent for foreldre.

10. NASJONALE SENTRA

De 10 nasjonale sentrene skal bidra til at sektormålene som er satt for barnehagen og grunnopplæringen nås. Sentrene skal blant annet utvikle, systematisere og formidle gratis nettbaserte ressurser og støttemateriell. Videre skal sentrene bidra med støtte og veiledning overfor primærmålgruppene for å styrke fagdidaktisk virksomhet og utvikling.

Barnehagene ble spurt om bruk av tjenester fra de nasjonale sentrene i 2014 (Aamodt et al., 2014; Sivertsen et al., 2015). Svært få barnehager benyttet seg av sentrene. I 2015 skulle sentrene i tillegg til de generelle tiltakene knyttet til hovedområdene rammeplan- og læreplanrelatert virksomhet og fagdidaktisk virksomhet og kompetanseutvikling, gjennomføre tiltak som skulle bidra til at de ble bedre kjent og brukt i barnehagesektoren. Blant annet skulle sentrene arrangere en konferanse, enten hver for seg eller i samarbeid med ett/flere andre sentre. Spørsmålene er stilt til **barnehagestyrerne**.

10.1 Kjennskap til og bruk av nasjonale sentra

I tabell 10.1 er bruken av de ulike sentrene sammenlignet med tilsvarende spørsmål i 2014. For samtlige sentra har det skjedd en betydelig økning i bruken siste to år. Andelen styreere som benytter seg av de ulike sentrene varierer fra under 10 prosent for Nasjonalt senter for nynorsk i opplæringa til over 30 prosent for de tre sentrene Nasjonalt senter for leseopplæring og leseforskning (41 %), Nasjonalt senter for matematikk i opplæringen (34 %) og Nasjonalt senter for mat, helse og fysisk aktivitet (31%).

Tabell 10.1: Bruk av nasjonale senter i 2014 og 2016.

	2014		2016	
	Antall ja	Andel (n=1024)	Antall ja	Andel (n=582)
Nasjonalt senter for matematikk i opplæringa	91	9.0 %	197	33.8 %
Nasjonalt senter for fleikulturell opplæring	89	8.8 %	128	22.0 %
Nasjonalt senter for leseopplæring og leseforskning	86	8.5 %	240	41.2 %
Nasjonalt senter for mat, helse og fysisk aktivitet	84	8.3 %	181	31.1 %
Nasjonalt senter for læringsmiljø og atferdsforskning	49	4.8 %	138	23.7 %
Nasjonalt senter for naturfag i opplæringa	38	3.7 %	136	23.4 %
Nasjonalt senter for kunst og kultur i opplæringa	29	2.9 %	82	14.1 %
Nasjonalt senter for skriveopplæring og skriveforskning	24	2.4 %	102	17.5 %
Nasjonalt senter for framandspråk i opplæringa	20	2.0 %	117	20.1 %
Nasjonalt senter for nynorsk i opplæringa	12	1.2 %	38	6.5 %

En detaljert oversikt over styrernes svar knyttet til kjennskap og bruk av ulike nasjonale senter svarene finnes i vedlegg 5, tabell 23. Når det gjelder styrenes svar på hvordan

sentrene benyttes er det svaralternativet bruk av nettside/nyhetsbrev og Facebook som er den klart vanligste formen for bruk. For de tre mest benyttede sentrene ligger andelen svar innen dette svaralternativet på mellom 24 og 30 prosent, for de øvrige varierer andelen fra 5 til 19 prosent (se tabell i vedlegg 5).

For øvrige svaralternativer knyttet til bruk er det kun innen to av svaralternativene at andelen barnehager overstiger 5 prosent. Dette gjelder de to alternativene deltakelse på kurs/konferanser i regi av senteret og deltagelse i prosjekter. 10 prosent av styrerne opplyser at deres ansatte har deltatt på kurs eller konferanse og 7 prosent har deltatt på prosjekt i regi av Nasjonalt senter for leseopplæring og leseforskning. 8 prosent opplyser at deres ansatte har deltatt på kurs eller konferanse i regi av Nasjonalt senter for matematikk, mens 5 prosent har deltatt i regi av Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring.

Vi har sett nærmere på hvorvidt det er systematiske forskjeller på hvordan styrerne i private og kommunale barnehager svarer på spørsmålet om bruk av nasjonale sentre. Tabell 10.2 viser hvordan styrerne i private og kommunal barnehager opplyser å benytte sentrene¹⁶. Vi har her valgt å kun presentere de fire nasjonale sentrene der vi finner at det er signifikant forskjeller mellom private og kommunale barnehager¹⁷: Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring ($p < 0.05$), Nasjonalt senter for fremmedspråk i opplæringen ($p < 0.01$), Nasjonalt senter for leseopplæring og leseforskning ($p < 0.001$) og Nasjonalt senter for læringsmiljø ($p < 0.001$).

For disse fire sentrene er det altså en signifikant høyere andel kommunale barnehagestyrere som oppgir å bruke senteret. Vi observerer ikke vesentlige forskjeller i barnehagestørrelse mellom dem som oppgir å bruke og de som oppgir å ikke bruke de nasjonale sentrene.

¹⁶ På dette spørsmålet var det anledning til å krysse av for flere alternativer.

¹⁷ En samletabell med svar knyttet til samtlige sentra er lagt i vedlegg 5 tabell 3.

Tabell 10.2: *Formålet med bruken av den nasjonale sentrene for de som har brukt dem de siste to år, for de sentrene hvor det er signifikant mer bruk blant kommunale barnehager. I prosent.*

	Andel som benytter	Bruk av nettside/ nyhetsbrev / Facebook	Direkte kontakt vedrørende faglig spørsmål	Samarbeid om utvikling i barnehagen	Deltakelse i prosjekter	Deltakelse på kurs/ konferanser i regi av sentret
Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring						
Kommunal	29.1	20.8	1.9	1.6	3.5	7.3
Private	13.8	11.9	1.1	1.1	0.7	2.6
Nasjonalt senter for fremmedspråk i opplæringen						
Kommunal	23.6	16.9	1.9	1.6	1.3	4.2
Private	16.0	11.9	0.7	1.9	0.0	2.2
Nasjonalt senter for leseopplæring og leseforskning						
Kommunal	46.3	32.6	2.6	6.1	8.9	12.5
Private	35.3	26.8	3.0	2.6	4.5	6.7
Nasjonalt senter for læringsmiljø						
Kommunal	29.4	23.0	2.2	4.2	2.2	4.8
Private	17.1	14.1	0.7	0.0	0.7	2.2

10.2 Opplevd nytte av nasjonale sentra

Barnehagestyrerne er spurt om i hvilken grad de opplever at leveransen og samarbeidet med de ulike nasjonale sentrene har vært nyttig. Resultatene er presentert i tabell 10.3.

Blant styrerne som benytter de ulike sentrene oppgir over halvparten at leveransen oppleves som nyttig i stor eller svært stor grad, jfr. tabell 10.4. Denne oppfatningen er svært lik på tvers av de ulike sentrene, dog med noe større forskjeller (spredning) i svarene for Nasjonalt senter for nynorsk i opplæringa. For dette senteret er styrerne i gjennomsnitt også mest fornøyd med leveransen.

Tabell 10.3: De barnehagestyrernes som har bruk sentrene sin oppfatning av i hvilken grad leveransen og samarbeidet med ulike nasjonale sentre har vært nyttig.

	Gjennomsnittlig tilbakemelding	Antall svar	VK
Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring	3.7	128	0.2
Nasjonalt senter for fremmedspråk i opplæringen	3.4	117	0.2
Nasjonalt senter for kunst og kultur i opplæringen	3.6	0	0.2
Nasjonalt senter for leseopplæring og leseforskning	3.7	239	0.2
Nasjonalt senter for matematikk i opplæringen	3.6	196	0.2
Nasjonalt senter for naturfag i opplæringen	3.6	135	0.2
Nasjonalt senter for nynorsk i opplæringa	4.4	38	0.3
Nasjonalt senter for skriveopplæring og skriveforskning	3.5	102	0.2
Nasjonalt senter for læringsmiljø	3.7	137	0.2
Nasjonalt senter for mat, helse og fysisk aktivitet	3.7	181	0.2

* Gjennomsnittlig tilbakemelding representerer gjennomsnittet av alle tilbakemeldinger avgitt på en skala fra 1 til 5, der 1 representerer liten grad av nytt, 3 verken eller og 5 svært høy grad av nytte.

10.3 Bruk av sentrenes nettsteder

Undersøkelsen av barnehagestyrernes bruk av nasjonale sentras nettsteder viser at de brukes i liten grad. Tabell 10.5 gir en samlet oversikt over hvordan barnehagestyrerne svarer for alle 10 sentre.

Tabell 10.4: Barnehagestyrernes bruk av nettstedet til hver av de to nasjonale sentrene. Svar i prosent.

	Aldri	Sjeldnere enn hver måned	En til tre ganger per måned	Ukentlig eller oftere
Nasjonalt senter for leseopplæring og leseforskning	46.6	38.7	13.0	1.7
Nasjonalt senter for naturfag i opplæringen	55.6	35.8	7.6	1.0
Nasjonalt senter for mat, helse og fysisk aktivitet	49.2	41.5	8.3	1.0
Nasjonalt senter for skriveopplæring og skriveforskning	61.1	32.6	5.4	0.9
Nasjonalt senter for læringsmiljø	54.6	36.1	8.5	0.9
Nasjonalt senter for matematikk i opplæringen	49.7	40.8	8.8	0.7
Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring	54.9	38.7	5.9	0.5
Nasjonalt senter for fremmedspråk i opplæringen	57.5	36.1	6.0	0.3
Nasjonalt senter for nynorsk i opplæringa	78.6	18.8	2.2	0.3
Nasjonalt senter for kunst og kultur i opplæringen	62.5	32.3	5.0	0.2

Ca. 2 prosent oppgir å benytte nettsiden til Nasjonalt senter for leseopplæring og leseforskning ukentlig eller oftere og 13 prosent bruker den samme nettsiden en til tre ganger per måned. Tallene er lavere for de andre sentrene, og i den grad nettsidene

brukes oppgis dette hovedsakelig å forekomme sjeldnere enn en gang per måned. En av årsakene til at Nasjonalt senter for leseopplæring og leseforskning brukes mer enn andre kan være Språk-, lese- og skrivestrategien og egen nettressurs for språkløyper.

Svært få styrere (ni) har svart på de åpne spørsmålene om bruken av de nasjonale sentrene. Her kommer det fram at sentrene benyttes til å hente informasjon, tips, ideer, stoff og materiell. Det er også eksempel på at sentrene har hatt innlegg, at man skal ha foreleser fra et senter eller har brukt artikler fra et senter.

10.4 Oppsummering nasjonale sentra

Hovedinntrykket er at andelen barnehager som benytter seg av de ulike sentrene variere mye. De tre sentrene Nasjonalt senter for leseopplæring og leseforskning Nasjonalt senter for matematikk i opplæringen og Nasjonalt senter for mat, helse og fysisk aktivitet er de som benyttes mest av barnehagene i undersøkelsen.

Videre er bruk av digitale tjenester som nettside, nyhetsbrev og Facebook den klart vanligste formen for bruk. Andelen som opplyser om denne formen for bruk ligger på mellom 24 og 30 prosent for de tre nevnte sentrene. For de øvrige varierer andelen fra 5 til 19 prosent. På spørsmål om hyppigheten for bruk av nettstedene variere også svarene mye. Blant de som faktiske benytter nettsidene, så benyttes sidene hovedsakelig sjeldnere enn én gang per måned.

11. BEREDSKAP

Spørsmålene som er stilt i årets undersøkelse omhandler beredskap mot alvorlige hendelser, for eksempel trusler om vold, gisseltaking, våpenbruk og andre alvorlige hendelser. Tilsvarende spørsmål ble stilt i fjorårets undersøkelse (Haugset et al., 2015), og resultatene ses i sammenheng med denne. Spørsmålene om beredskap er stilt til **barnehagestyrerne** og den lokale **barnehagemyndigheten**.

11.1 Barnehagestyrere og beredskapsarbeid

Barnehager har både krav om og ansvar for å forebygge uønskede alvorlige hendelser og for å sikre at alle er trygge i barnehagen. Beredskap betyr å være forberedt på å møte kritiske situasjoner, og beredskapsarbeidet skal ivareta både forebygging, begrensnings og håndtering.

På spørsmål om hvorvidt barnehagen har utarbeidet eller forbedret sine beredskapsplaner for alvorlige hendelser de siste tre årene svarer knappe 92 prosent av styrerne ja, uavhengig av eierskap. I fjorårets undersøkelse svarte 83 prosent av barnehagestyrerne, uavhengig av eierskap, det samme. Det er i liten grad forskjeller mellom private og kommunale barnehager, ei heller i barnehagestørrelse på dette spørsmålet.

Vi har spurt styrerne når barnehagen sist gjennomførte en beredskapsøvelse. Det er stor spredning i svarene som avgis og resultatene er vist i tabell 11.1.

Tabell 11.1: Barnehagestyrernes opplysninger om når de gjennomførte en beredskapsøvelse i barnehagen sist. I prosent.

	2015			2016		
	Kommunal	Privat	Totalt	Kommunal	Privat	Totalt
I løpet av det siste året	13.4	14.7	14.0	24.4	26.5	25.4
Ett til to år siden	8.6	6.9	7.8	9.7	12.3	10.9
To til tre år siden	2.3	3.3	2.8	4.5	2.2	3.5
Over tre år siden	9.5	5.9	7.8	8.0	5.6	6.9
Aldri	56.2	58.1	57.1	42.8	45.2	44
Vet ikke	10.0	11.1	10.5	10.6	8.2	9.5
Total	100 (n=441)	100 (n=389)	100 (n=830)	100 (n=311)	100 (n=268)	100 (n=579)

25 prosent av barnehagestyrerne har hatt en praktisk beredskapsøvelse i barnehagen siste 12 måneder, noe som er en økning fra 14 prosent i 2015. Nærmere 40 prosent opplyser å ha hatt en slik øvelse de siste tre årene.¹⁸

¹⁸ Her er andelen i kategoriene i løpet av siste år, ett til to år siden og to til tre år siden, slått sammen.

Knappe 10 prosent av styrerne vet ikke når siste øvelse ble gjennomført. Hele 44 prosent av barnehagestyrerne opplyser at barnehagen aldri har gjennomført en beredskapsøvelse. I fjorårets undersøkelse lå dette tallet på 57 prosent, mens andelen som ikke visste var tilsvarende som i år.

På spørsmål om hvem som deltok i beredskapsøvelsene som er gjennomført, svarer 84 prosent av barnehagestyrerne at både ledelsen og de ansatte deltok. De resterende svarer at kun ledelsen deltok på øvelsen. Det er en høyere andel private barnehager, 93 prosent, som svarer at både ledelse og ansatte var med, mens 78 prosent av de kommunale barnehagestyrerne svarte dette.

Det er variasjon i hvilke beredskapstiltak barnehagestyrerne oppgir at de har gjennomført, jfr. tabell 11.2.

Tabell 11.2: Barnehagestyrernes opplysninger om ulike former for beredskapsarbeid knyttet til alvorlige hendelser. I prosent.

	Ja	Nei	Vet ikke
Gjort risikovurderinger for å forebygge alvorlige hendelser i barnehagen de siste to årene	90.8	8.3	0.9
Gjort risikovurderinger for å forebygge ulykker i barnehagen de siste to årene	95.9	3.5	0.7
Hatt møte med politiet de siste to årene for å drøfte eller få informasjon om beredskap mot alvorlige hendelser	41.5	57.5	1.0
Planlagt et slikt møte?	13.8	81.2	5.0
Et tilfredsstillende samarbeid med politiet?	48.9	23.1	28.0
En fast kontaktperson i politiet?	14.0	71.7	14.3
Kjennskap til veiledningen på www.udir.no/beredskap "Alvorlige hendelser i barnehager og utdanningsinstitusjoner"	71.2	25.0	3.8

Over 90 prosent av barnehagestyrerne bekrefter at det er gjort risikovurderinger knyttet til alvorlige hendelser og for å forebygge ulykker i barnehagen siste to år. Dette tallet er tilsvarende som i undersøkelsen fra 2015 (Haugset et al., 2015).

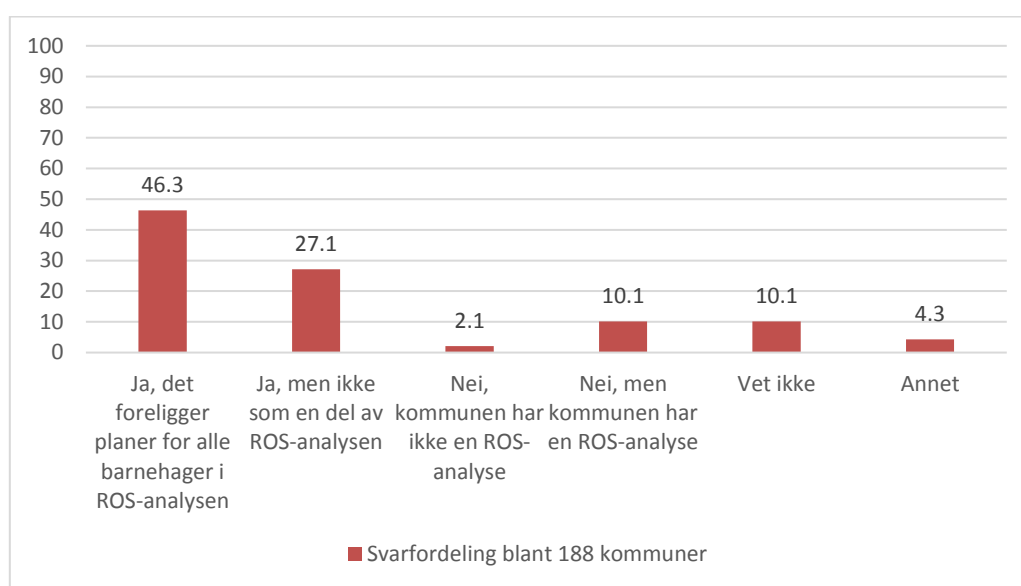
Beredskapstiltakene som omhandler ulike former for kontakt og direkte samarbeid med politiet er ikke like utbredt, men omfanget av samarbeid med politiet har økt fra 2015 til 2016. 42 prosent, mot 17 prosent i 2015 har hatt møte med politiet de siste to årene for å drøfte eller få informasjon om beredskap mot alvorlige hendelser. 19 prosent mot 17 prosent i 2015 har planlagt et slikt møte med politiet og 28 prosent mot 16 prosent i 2015 har fast kontaktperson i politiet.

Samtidig opplyser nærmere 50 prosent å være tilfreds med barnehagens samarbeid med politiet. Dette tallet lå på 37 prosent i fjorårets undersøkelse. Over 1 av 4 barnehager svarer vet ikke på spørsmål om de har et tilfredsstillende samarbeid med politiet. Dette var også tilfelle i 2015. Totalt sett er kontakten og samarbeidet med politiet forbedret fra 2015 til 2016.

Omkring 70 prosent av barnehagestyrere kjenner til veilederen om alvorlige hendelser i barnehager og utdanningsinstitusjoner som finnes på www.udir.no/beredskap. Av de som kjenner til veilederen opplyser 71 prosent at de er godt fornøyd med denne informasjonen, mot 2 av 3 i 2015.

11.2 Barnehagemyndighet og beredskapsarbeid

I undersøkelse av barnehagemyndighetens beredskapsarbeid er det spurt om barnehagens rolle i forhold til kommunens ROS-analyse og barnehagenes deltakelse i øvelser. Barnehagemyndighetens svar på spørsmål om barnehagens rolle i ROS-analysen er presentert i figur 11.1.

Figur 11.1: Om kommunen har tatt høyde for alvorlige hendelser i barnehager i sin risiko- og sårbarhetsanalyse (ROS). I prosent.

46 prosent av de lokale barnehagemyndighetene har tatt høyde for alvorlige hendelser i barnehager i sin risiko- og sårbarhetsanalyse. I 2015 fant vi at 48 prosent av kommunene hadde risiko- og sårbarhetsanalyser som omfattet alvorlige hendelser i barnehager. 27 prosent oppgir at det har tatt høyde for slike hendelser uten at de er en del av ROS-analysen, mens tilsvarende andel var 20 prosent i 2015. I 10 prosent av kommunene har de en ROS-analyse, men alvorlige hendelser i barnehagene er ikke en del av denne.

Åtte prosent av kommunene oppgir at de har hatt fullskalaøvelser for alvorlige hendelser i barnehagene. Dette er tilsvarende tall som i 2015. Cirka en av tre kommuner har hatt henholdsvis skrivebordøvelser (37 prosent), krisestabsøvelser (35 prosent) eller øvelser for andre ansatte (29 prosent). Disse tallene er også tilsvarende som i 2015.

Tabell 11.3: Barnehagemyndighetens svar på om en eller flere barnehager har gjennomført øvelser for alvorlige hendelser siste tre år. I prosent.

	Ja	Nei	Vet ikke
Fullskalaøvelser	8,0	77,7	14,4
Skrivebordsøvelser	36,7	49,5	13,8
Øvelse for krisestab	34,6	48,4	17,0
Øvelser for andre ansatte	29,3	51,6	19,1
Antall	204	427	121

11.3 Oppsummering beredskap

Knappe 92 prosent av styrerne svarer bekreftende på spørsmål om barnehagen har utarbeidet eller forbedret sin beredskapsplan i løpet av siste tre år, og 90 prosent av barnehagestyrerne svarer at det er gjort risikovurderinger knyttet til alvorlige hendelser og for å forebygge ulykker i barnehagen siste to år.

Samtidig opplyser om lag ti prosent at de ikke vet når siste øvelse ble gjennomført.

Hele 44 prosent opplyser at barnehagen aldri har gjennomført en beredskapsøvelse. I 84 prosent av barnehagene som har gjennomført øvelse, deltok både ledelse og ansatte i øvelsen. Dette tallet er høyere i private enn i kommunal barnehager.

46 prosent av de lokale barnehagemyndighetene opplyser at de har tatt høyde for alvorlige hendelser i barnehager i sin risiko- og sårbarhetsanalyse, og ytterligere 27 prosent oppgir at det har tatt høyde for slike hendelser uten at de er en del av ROS-analysen (20 prosent i 2015). I ti prosent av kommunene har de en ROS-analyse, uten at alvorlige hendelser i barnehagene er en del av denne. Åtte prosent av kommunene oppgir at de har hatt fullskalaøvelser for alvorlige hendelser i barnehagene (tilsvarende tall som i 2015), og cirka en av tre kommuner har hatt henholdsvis skrivebordøvelser (37 prosent), krisestabsøvelser (35 prosent) og øvelser for andre ansatte (29 prosent).

LITTERATURLISTE

- Aamodt, P. O, I. Seland, V. Opheim, T. S. Carlsen, B. Lødding, og T. Røsdal. 2014. *Evaluering av de nasjonale sentrene i opplæringen*. NIFU-rapport 49:2014. Oslo: Nordisk Institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning.
- Bjørnestad, E. og Os, E. (2015) (upublisert): Presentasjon av foreløpige resultater fra GoBaN-prosjektet på Høgskolen i Oslo og Akershus. <https://blogg.hioa.no/better-provision/2015/10/27/bra-nok-konferanse-pa-kvalitet-26-27-oktober/>.
- Haugset, A. S, M. Haugum og R. D. Nilsen. 2015. *Spørsmål til barnehage-Norge 2015*. TFoU-rapport 2015:19. Steinkjer: Trøndelag Forskning og Utvikling AS.
- Kunnskapsdepartementet (2015). *Tid for lek og læring, Bedre innhold i barnehagen*, (St.meld. nr 19 (2015-2016)), <https://www.regjeringen.no/contentassets/cae152ecc6f9450a819ae2a9896d7cf5/no/pdfs/stm201520160019000dddpdfs.pdf>
- Di Nascimento Silva, P. L. 2005. Reporting and compensating for non-sampling errors for surveys in Brazil: current practices and future challenges. I T.U.N The department of Economic and Social Affairs (red.): *Household Sampling Surveys in Developing and Transition Countries* (side 231-248). New York: United Nations Publications.
- Rambøll, 2012. *Sluttrapport. Undersøkelse om kommuner som barnehagemyndighet*. Oslo: Rambøll
- Sivertsen, H., M. Haugum, A. S. Haugset, E. Carlsson, R. D. Nilsen og G. Nossun. 2015. *Spørsmål til barnehage-Norge 2014*. TFoU-rapport 2015:1. Steinkjer: Trøndelag Forskning og Utvikling AS.

VEDLEGG 1 – Spørreskjema til styrere

1. Spørsmål til Barnehage-Norge 2016

Spørsmål til Barnehage-Norge er en spørreundersøkelse som går årlig til barnehagestyrere, kommuner som barnehagemyndighet og barnehageeiere.

Det er Utdanningsdirektoratet som stiller spørsmålene på vegne av flere avdelinger i direktoratet og Kunnskapsdepartementet. Trøndelag Forskning og Utvikling gjennomfører undersøkelsene på oppdrag fra Utdanningsdirektoratet.

I 2016 er temaene for undersøkelsen som går til styrerne:

- Definisjon av når et barn regnes som treåring
- Rutiner for å sikre god hygiene
- Kompetanse for ansatte i barnehage
- Rutiner for å forebygge og oppdage vold og seksuelle overgrep
- Bruk av BASIL
- Barnehagefakta.no
- Bruk av nasjonale sentre
- Beredskap

Lykke til med besvarelsene.

2. Tema: Definisjon av når et barn regnes som treåring, jfr pedagognormen

Her kommer spørsmål om når barnehagen definerer barn som 3 år gamle (store barn), og om barnehagen har endret praksis rundt dette de siste årene.

3. Når ble barn født i 2013 regnet som 3 år (store barn), jf. forskrift om pedagogisk bemanning?

(Oppgi kun ett svar)

Fra den måneden det enkelte barn fylte 3 år

☐

Fra det halvåret det enkelte barn fylte 3 år

☐

Alle barn ble regnet som 3 år fra januar

☐

Alle barn ble regnet som 3 år fra august eller senere

☐

Annet

4. Når ble barn født i 2011 regnet som 3 år (store barn), jf. forskrift om pedagogisk bemanning?

(Oppgi kun ett svar)

Fra den måneden det enkelte barn fylte 3 år

☐

Fra det halvåret det enkelte barn fylte 3 år

☐

Alle barn ble regnet som 3 år fra januar

☐

Alle barn ble regnet som 3 år fra august eller senere

☐

Annet

5. Tema: Rutiner for å sikre god hygiene

Vi ønsker mer kunnskap om barnehagens hygienerutiner, for å vurdere om det er behov for tiltak for å sikre god hygiene.

6. Har barnehagen nedskrevne rutiner for:

(Oppgi kun ett svar pr. spørsmål)

	Ja, har nedskrevne rutiner som barnehagen følger	Ja, har rutiner, men de følges ikke helt	Nei, ingen nedskrevne rutiner, men har fokus på dette likevel	Nei, ingen nedskrevne rutiner og lite eller ingen fokus på dette
Håndvask og hygiene for personalet	☐	☐	☐	☐
Håndvask og hygiene for barn	☐	☐	☐	☐
Vask av leker	☐	☐	☐	☐
Regjøring av møbler	☐	☐	☐	☐
Daglig rengjøring av lokalene	☐	☐	☐	☐
Årlig storrengjøring	☐	☐	☐	☐
Rengjøring og hygiene i forbindelse med måltider	☐	☐	☐	☐

7. Tema: Kompetanse for ansatte i barnehagene

Det er viktig for Utdanningsdirektoratet å få mer kunnskap om hvordan barnehagene arbeider med kompetanseutvikling, og i hvilken grad strategien "Kompetanse for fremtidens barnehage. Strategi for kompetanse og rekruttering 2014-2020" er kjent.

8. Kjenner du de tematiske satsingsområdene i "Kompetanse for fremtidens barnehage 2014-2020"?

(Oppgi kun ett svar pr. spørsmål)

	Nei, kjenner ikke til det	Ja, kjenner til det	Ja, arbeider litt med området	Ja, arbeider mye med området
Pedagogisk ledelse	☐	☐	☐	☐
Danning og kulturelt mangfold	☐	☐	☐	☐
Godt språkmiljø for alle barn	☐	☐	☐	☐
Barn med særskilte behov	☐	☐	☐	☐

9. Det finnes flere kompetanseutviklingstiltak i "Kompetanse for fremtidens barnehage 2014-2020". Kjenner du til tiltakene?

(Oppgi kun ett svar pr. spørsmål)

	Nei, kjenner ikke til det	Ja, kjenner til det	Ja, ansatte i barnehagen deltar nå	Ja, ansatte har deltatt i løpet av siste to år	Ja, ansatte har planer om å delta
Barnehage-faglig grunnkompetanse (innføring i barnehagens samfunnsmandat, ansvar og innhold)	☐	☐	☐	☐	☐
Barnehage-baserte kompetanseutviklingstiltak (utviklingsarbeid som involverer hele personalet og som foregår i den enkelte barnehage, noen ganger omtalt som	☐	☐	☐	☐	☐

«kompetanse
midler»)

Kompetanseh
evingsstudier
for assistenter
og
fagarbeidere
(universitets-
og
høgskoletilbud
)

☐☐☐☐☐

Barnehagebas
ert fagbrev
(praksiskandid
at)

☐☐☐☐☐

Fagskoleutdan
ning i
oppvekstfag

☐☐☐☐☐

Arbeidsplassb
asert
barnehagelær
erutdanning
(ABLU)

☐☐☐☐☐

Tilleggsutdann
ing i
barnehageped
agogikk (TIB)

☐☐☐☐☐

Veiledning av
nytilsatte
nyutdannede
barnehagelær
ere

☐☐☐☐☐

Veilederutdan
ning

☐☐☐☐☐

Videreutdanni
ng for
pedagoger og
barnehagelær
ere (tidligere
PUB)

☐☐☐☐☐

Lederutdannin
g for styrere

☐☐☐☐☐

Mastergrad

☐☐☐☐☐

PhD

☐☐☐☐☐

10. Har din barnehage en kompetanseplan?

(Oppgi kun ett svar)

Ja

☐

Nei - Gå til 13

☐

11. Er den en del av barnehageeiers kompetanseplan?

(Oppgi kun ett svar)

Ja

☐

Nei

☐

12. I hvilken grad er barnehagens kompetanseplan i samsvar med den nasjonale strategien "Kompetanse for fremtidens barnehage 2014-2020"?

(Oppgi kun ett svar)

I liten grad

☐

I noen grad

☐

I stor grad

☐

I svært stor grad

☐

Vet ikke

☐

13. Barnehagebasert kompetanseutviklingstiltak

Et av tiltakene i strategien er «Barnehagebaserte kompetanseutviklingstiltak», også kjent som kompetansemidler.

Dette er utviklingsarbeid som involverer hele personalet og som foregår i den enkelte barnehage. Barnehageeier har ansvar for tiltakene som utvikles lokalt, gjerne i samarbeid med relevante kompetansemiljøer, kommunen som myndighet eller andre barnehager.

I hovedsak skal kommunen fordele midler til barnehagebaserte kompetanseutviklingstiltak.

14. Har du/dere fått informasjon om disse midlene?

(Oppgi kun ett svar)

Ja

☐

Nei

☐

Annet/kommentar:

15. Har du/dere søkt om slike kompetansemidler?

(Oppgi kun ett svar)

Ja, søkt men fått avslag - Gå til 18

☐

Ja, søkt og fått tildelt

☐

Nei, ikke søkt - Gå til 18

☐

16. Hva har vært fokus/tema for dette utviklingsarbeidet?

(Oppgi gjerne flere svar)

Pedagogisk
ledelse

☐

Danning og
kulturelt
mangfold

☐

Godt språkmiljø
for alle barn

☐

Barn med
særskilte behov

☐

Realfag i
barnehagen

☐

De yngste barna

☐

Annet

17. Hvem har stått for det faglige innholdet i kompetanseutviklingstiltaket?

(Oppgi gjerne flere svar)

☐

Egne ansatte

☐

Eksterne private aktører

☐

Kommunale aktører

☐

Høgskole/universitet

Annet

18. Tema: Rutiner for å forebygge og oppdage vold og seksuelle overgrep

Barn skal være trygge i barnehagene. Vold og seksuelle overgrep mot barn er svært alvorlig. Vi vil nå stille noen spørsmål om forebygging og oppdaging av overgrep mot barn.

19. Har seksuelle overgrep blitt diskutert i personalgruppen i løpet av de siste 12 måneder?

(Oppgi kun ett svar)

Ja

☐

Nei

☐

20. På hvilken måte behandler dere temaet "seksuelle overgrep" i personalgruppen?

(Oppgi kun ett svar)

Vi har faste rutiner for å ta opp temaet i personalgruppen

☐

Vi tar opp temaet fra tid til annen

☐

Vi har aldri tatt opp temaet i personalgruppen

☐

Annet

☐

21. På hvilken måte behandler barnehagen tematikken rundt at ansatte kan begå overgrep eller bli mistenkt for overgrep i barnehagen?

(Oppgi kun ett svar)

Vi har faste rutiner for å ta opp temaet i personalgruppen

☐

Vi tar opp temaet fra tid til annen

☐

Vi har aldri tatt opp temaet i personalgruppen

☐

Annet

22. Hvordan arbeider barnehagen for å forebygge overgrep i barnehagen?

(Oppgi gjerne flere svar)

Har ingen faste rutiner eller tiltak

☐

Ingen voksne er alene med barn

☐

Vindusglass i dører til toalett/stellerm/garderobe

☐

Handlingsplan ved mistanke om overgrep

☐

Bakgrunnssjekker ved rekruttering

☐

Krever politiattest fra alle ansatte og vikarer

☐

Stellerom med dør åpen

☐

Andre tiltak/kommentar:

23. Hvordan arbeider barnehagen for å oppdage om barn er utsatt for vold/overgrep/omsorgssvikt?
(Oppgi gjerne flere svar)

Ingen faste rutiner eller tiltak	Foreldresamtale om temaet	Barnesamtaler	Observerer	Holder oss faglig oppdatert	Sender bekymringsmelding til barnevernet ved mistanke
☐	☐	☐	☐	☐	☐

Annet/kommentar:

24. Hva er de største utfordringene i barnehagens arbeid med å forebygge vold og seksuelle overgrep?

25. Hva er de største utfordringene i barnehagens arbeid med å oppdage vold og seksuelle overgrep?

26. Sett kryss dersom barnehagen har behov for mer eller bedre veiledningsmateriell innen følgende områder:

(Oppgi gjerne flere svar)

Barnesamtaler	Foreldresamtaler om omsorgssvikt mm.	Observasjon av barns adferd	Fysisk innredning av barnehagen	Rutiner for å forebygge overgrep i barnehagen
☐	☐	☐	☐	☐

Annet

27. Tema: BASIL

BASIL er barnehagenes innsamlings- og rapportportal for årsmeldinger og resultatregnskap.

28. Hvilke funksjoner har du brukt i BASIL?

(Oppgi gjerne flere svar)

Årsmeldingsrapportering	Resultatregnskapsrapportering	Hentet ut rapporter	Har aldri brukt BASIL
☐	☐	☐	☐

29. Har du selv helt eller delvis ansvar for å levere eller kontrollere opplysninger i BASIL?

(Oppgi gjerne flere svar)

Ja, ansvar for å innrapportere	Ja, ansvar for å kontrollere	Nei
☐	☐	☐

30. I hvilken grad opplever du BASIL som brukervennlig når du skal utføre følgende oppgaver?

(Oppgi kun ett svar pr. spørsmål)

	I svært liten grad	I liten grad	Verken eller	I stor grad	I svært stor grad
Innrapportere opplysninger	☐	☐	☐	☐	☐
Kontrollere opplysninger	☐	☐	☐	☐	☐
Hente ut rapporter og nøkkeltall	☐	☐	☐	☐	☐

31. I hvilken grad er du fornøyd med veiledningen du får av kommunen i forbindelse med innlevering av årsmeldingskjema i BASIL?

(Oppgi kun ett svar)

Ikke fornøyd

☐

Litt fornøyd

☐

Verken eller

☐

Fornøyd

☐

Svært fornøyd

☐

32. Har du noen kommentar eller forbedringsforslag til BASIL?

33. Tema: Barnehagefakta

Barnehagefakta.no presenterer informasjon om norske barnehager, og er primært rettet mot foreldre som ønsker å orientere seg i barnehagetilbudet.

34. I hvilken grad tror du informasjonen som publiseres på www.barnehagefakta.no er viktig når foreldre skal velge barnehage i din kommune?

(Oppgi kun ett svar)

I svært liten grad

☐

I liten grad

☐

Verken eller

☐

I stor grad

☐

I svært stor grad

☐

Jeg kjenner ikke til barnehagefakta.no

☐

35. Har du noen kommentarer til Barnehagefakta?

36. Tema: Bruk av nasjonale sentre

Ti nasjonale senter skal bidra med støtte og veiledning til barnehagene. Sentrene skal blant annet utvikle, systematisere og formidle gratis nettbaserte ressurser og støttemateriell.

37. Dersom barnehagen har benyttet Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring de siste to årene, hva var formålet?

(Oppgi gjerne flere svar)

Ikke benyttet siste to år	Bruk av nettside/nyhetsbrev/facebook	Direkte kontakt vedrørende faglig spørsmål	Samarbeid om utvikling i barnehagen	Deltakelse i prosjekter	Deltakelse på kurs/konferanser i regi av sentret
☐	☐	☐	☐	☐	☐

Annet

38. Dersom barnehagen har benyttet Nasjonalt senter for fremmedspråk i opplæringen de siste to årene, hva var formålet?

(Oppgi gjerne flere svar)

Ikke benyttet siste to år	Bruk av nettside/nyhetsbrev/facebook	Direkte kontakt vedrørende faglige spørsmål	Samarbeid om utvikling i barnehagen	Deltakelse i prosjekter	Deltakelse på kurs/konferanser i regi av sentret
☐	☐	☐	☐	☐	☐

Annet

39. Dersom barnehagen har benyttet Nasjonalt senter for kunst og kultur i opplæringen de siste to årene, hva var formålet?

(Oppgi gjerne flere svar)

Ikke benyttet siste to år	Bruk av nettside/nyhetsbrev/facebook	Direkte kontakt vedrørende faglige spørsmål	Samarbeid om utvikling i barnehagen	Deltakelse i prosjekter	Deltakelse på kurs/konferanser i regi av sentret
☐	☐	☐	☐	☐	☐

Annet

40. Dersom barnehagen har benyttet Nasjonalt senter for leseopplæring og leseforskning de siste to årene, hva var formålet?
(Oppgi gjerne flere svar)

Ikke benyttet siste to år	Bruk av nettside/nyhetsbrev/facebook	Direkte kontakt vedrørende faglige spørsmål	Samarbeid om utvikling i barnehagen	Deltakelse i prosjekter	Deltakelse på kurs/konferanser i regi av sentret
☐	☐	☐	☐	☐	☐

Annet

41. Dersom barnehagen har benyttet Nasjonalt senter for matematikk i opplæringen de siste to årene, hva var formålet?
(Oppgi gjerne flere svar)

Ikke benyttet siste to år	Bruk av nettside/nyhetsbrev/facebook	Direkte kontakt vedrørende faglige spørsmål	Samarbeid om utvikling i barnehagen	Deltakelse i prosjekter	Deltakelse på kurs/konferanser i regi av sentret
☐	☐	☐	☐	☐	☐

Annet

42. Dersom barnehagen har benyttet Nasjonalt senter for naturfag i opplæringen de siste to årene, hva var formålet?
(Oppgi gjerne flere svar)

Ikke benyttet siste to år	Bruk av nettside/nyhetsbrev/facebook	Direkte kontakt vedrørende faglige spørsmål	Samarbeid om utvikling i barnehagen	Deltakelse i prosjekter	Deltakelse på kurs/konferanser i regi av sentret
☐	☐	☐	☐	☐	☐

Annet

43. Dersom barnehagen har benyttet Nasjonalt senter for nynorsk i opplæringa de siste to årene, hva var formålet?

(Oppgi gjerne flere svar)

Ikke benyttet siste to år	Bruk av nettside/nyhetsbrev/facebook	Direkte kontakt vedrørende faglige spørsmål	Samarbeid om utvikling i barnehagen	Deltakelse i prosjekter	Deltakelse på kurs/konferanser i regi av sentret
☐	☐	☐	☐	☐	☐

Annet

44. Dersom barnehagen har benyttet Nasjonalt senter for skriveopplæring og skriveforskning de siste to årene, hva var formålet?

(Oppgi gjerne flere svar)

Ikke benyttet siste to år	Bruk av nettside/nyhetsbrev/facebook	Direkte kontakt vedrørende faglige spørsmål	Samarbeid om utvikling i barnehagen	Deltakelse i prosjekter	Deltakelse på kurs/konferanser i regi av sentret
☐	☐	☐	☐	☐	☐

Annet

45. Dersom barnehagen har benyttet Nasjonalt senter for læringsmiljø de siste to årene, hva var formålet?

(Oppgi gjerne flere svar)

Ikke benyttet siste to år	Bruk av nettside/nyhetsbrev/facebook	Direkte kontakt vedrørende faglige spørsmål	Samarbeid om utvikling i barnehagen	Deltakelse i prosjekter	Deltakelse på kurs/konferanser i regi av sentret
☐	☐	☐	☐	☐	☐

Annet

46. Dersom barnehagen har benyttet Nasjonalt senter for mat, helse og fysisk aktivitet de siste to årene, hva var formålet? (Oppgi gjerne flere svar)

Ikke benyttet siste to år	Bruk av nettside/nyhetsbrev/facebook	Direkte kontakt vedrørende faglig spørsmål	Samarbeid om utvikling i barnehagen	Deltakelse i prosjekter	Deltakelse på kurs/konferanser i regi av sentret
☐	☐	☐	☐	☐	☐

Annet

47. I hvilken grad har leveransene og samarbeidet med Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring vært nyttig? (Oppgi kun ett svar)

I svært liten grad	I liten grad	Verken eller	I stor grad	I svært stor grad
☐	☐	☐	☐	☐

48. I hvilken grad har leveransene og samarbeidet med Nasjonalt senter for fremmedspråk i opplæringen vært nyttig? (Oppgi kun ett svar)

I svært liten grad	I liten grad	Verken eller	I stor grad	I svært stor grad
☐	☐	☐	☐	☐

49. I hvilken grad har leveransene og samarbeidet med Nasjonalt senter for kunst og kultur i opplæringen vært nyttig? (Oppgi kun ett svar)

I svært liten grad	I liten grad	Verken eller	I stor grad	I svært stor grad
☐	☐	☐	☐	☐

50. I hvilken grad har leveransene og samarbeidet med Nasjonalt senter for leseopplæring og leseforskning vært nyttig? (Oppgi kun ett svar)

I svært liten grad	I liten grad	Verken eller	I stor grad	I svært stor grad
☐	☐	☐	☐	☐

51. I hvilken grad har leveransene og samarbeidet med Nasjonalt senter for matematikk i opplæringen vært nyttig? (Oppgi kun ett svar)

I svært liten grad	I liten grad	Verken eller	I stor grad	I svært stor grad
☐	☐	☐	☐	☐

52. I hvilken grad har leveransene og samarbeidet med Nasjonalt senter for naturfag i opplæringen vært nyttig?
(Oppgi kun ett svar)

I svært liten grad	I liten grad	Verken eller	I stor grad	I svært stor grad
☐	☐	☐	☐	☐

53. I hvilken grad har leveransene og samarbeidet med Nasjonalt senter for nynorsk i opplæringa vært nyttig?
(Oppgi kun ett svar)

Ja	I svært liten grad	I liten grad	Verken eller	I stor grad	I svært stor grad
☐	☐	☐	☐	☐	☐

54. I hvilken grad har leveransene og samarbeidet med Nasjonalt senter for skriveopplæring og skriveforskning vært nyttig?
(Oppgi kun ett svar)

I svært liten grad	I liten grad	Verken eller	I stor grad	I svært stor grad
☐	☐	☐	☐	☐

55. I hvilken grad har leveransene og samarbeidet med Nasjonalt senter for læringsmiljø vært nyttig?
(Oppgi kun ett svar)

I svært liten grad	I liten grad	Verken eller	I stor grad	I svært stor grad
☐	☐	☐	☐	☐

56. I hvilken grad har leveransene og samarbeidet med Nasjonalt senter for mat, helse og fysisk aktivitet vært nyttig?
(Oppgi kun ett svar)

I svært liten grad	I liten grad	Verken eller	I stor grad	I svært stor grad
☐	☐	☐	☐	☐

57. Hvor ofte bruker barnehagen nettstedet til hvert av de ti nasjonale sentrene?
(Oppgi kun ett svar pr. spørsmål)

	Aldri	Sjeldnere enn hver måned	En til tre ganger per måned	Ukentlig eller oftere
Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring	☐	☐	☐	☐
Nasjonalt senter for fremmedspråk i opplæringen	☐	☐	☐	☐
Nasjonalt senter for kunst og kultur i opplæringen	☐	☐	☐	☐

Nasjonalt senter for leseopplæring og leseforskning	☐	☐	☐	☐
Nasjonalt senter for matematikk i opplæringen	☐	☐	☐	☐
Nasjonalt senter for naturfag i opplæringen	☐	☐	☐	☐
Nasjonalt senter for nynorsk i opplæringa	☐	☐	☐	☐
Nasjonalt senter for skriveopplæring og skriveforskning	☐	☐	☐	☐
Nasjonalt senter for læringsmiljø	☐	☐	☐	☐
Nasjonalt senter for mat, helse og fysisk aktivitet	☐	☐	☐	☐

58. Tema: Beredskap

Barnehager har både krav om og ansvar for å forebygge uønskede alvorlige hendelser og for å sikre at alle er trygge i barnehagen. Beredskap betyr å være forberedt på å møte kritiske situasjoner, og beredskapsarbeidet skal ivareta både forebygging, begrensnig og håndtering. De følgende spørsmålene gjelder beredskap mot alvorlige hendelser, for eksempel trusler om vold, gisseltaking, våpenbruk og andre alvorlige hendelser.

Alvorlig hendelse forstås her som en tilsiktet hendelse der våpen eller annen form for vold brukes eller trues med å tas i bruk, ved gisselsituasjoner eller alvorlige ulykker.

59. Har barnehagen utarbeidet eller forbedret sine beredskapsplaner for alvorlige hendelser de siste tre årene?

(Oppgi kun ett svar)

Ja

☐

Nei

☐

Vet ikke

☐

60. Når gjennomførte dere i barnehagen en beredskapsøvelse sist? (NB: Dette omfatter ikke ordinære brannøvelser)

(Oppgi kun ett svar)

I løpet av det siste året

☐

Ett til to år siden

☐

To til tre år siden

☐

Over tre år siden

☐

Aldri

☐

Vet ikke

☐

61. Hvem deltok på siste øvelse?
(Oppgi kun ett svar)

Bare ledelsen deltok

☐

Både ledelsen og de ansatte deltok

☐

62. Har barnehagen:
(Oppgi kun ett svar pr. spørsmål)

	Ja	Nei	Vet ikke
Gjort risikovurderinger for å forebygge alvorlige hendelser i barnehagen de siste to årene?	☐	☐	☐
Gjort risikovurderinger for å forebygge ulykker i barnehagen de siste to årene?	☐	☐	☐
Hatt møte med politiet de siste to årene for å drøfte eller få informasjon om beredskap mot alvorlige hendelser?	☐	☐	☐
Planlagt et slikt møte?	☐	☐	☐
Et tilfredsstillende samarbeid med politiet?	☐	☐	☐
En fast kontaktperson i politiet?	☐	☐	☐
Kjennskap til veiledningen på www.udir.no/beredskap om beredskap mot alvorlige hendelser "Alvorlige hendelser i barnehager og utdanningsinstitusjoner".	☐	☐	☐

63. Hvor fornøyd er barnehagen med veiledningen om beredskap mot alvorlige hendelser som ligger på www.udir.no/beredskap?

(Oppgi kun ett svar)

Svært misfornøyd

☐

Misfornøyd

☐

Verken eller

☐

Fornøyd

☐

Svært fornøyd

☐

Kjenner ikke til veiledningen

☐

VEDLEGG 2 – Spørreskjema til barnehageeiere

1. Spørsmål til Barnehage-Norge 2016

Spørsmål til Barnehage-Norge er en spørreundersøkelse som går årlig til barnehagestyrere, kommuner som barnehagemyndighet og barnehageeiere.

I 2016 er temaene for undersøkelsene for deg som barnehageeier:

- Rutiner for å sikre god hygiene
- Kompetanse for ansatte i barnehager
- Barnehegefakta.no

Lykke til med besvarelsene.

2. Tema: Rutiner for å sikre god hygiene

Vi ønsker mer kunnskap om barnehagens hygienerutiner, for å vurdere om det er behov for tiltak for å sikre god hygiene.

3. Har barnehagen(e) du/dere eier nedskrevne rutiner for: (Oppgi kun ett svar pr. spørsmål)

	Ja, har nedskrevne rutiner som barnehagen følger	Ja, har rutiner, men de følges ikke helt	Nei, ingen nedskrevne rutiner, men har fokus på dette likevel	Nei, ingen nedskrevne rutiner og lite eller ingen fokus på dette	Vet ikke
Håndvask og hygiene for personalet	☐	☐	☐	☐	☐
Håndvask og hygiene for barn	☐	☐	☐	☐	☐
Vask av leker	☐	☐	☐	☐	☐
Regjøring av møbler	☐	☐	☐	☐	☐
Daglig rengjøring av lokalene	☐	☐	☐	☐	☐
Årlig storrengjøring	☐	☐	☐	☐	☐
Rengjøring og hygiene i forbindelse med måltider	☐	☐	☐	☐	☐

4. Har du noen kommentar til hvordan du/dere som eier følger opp rutiner for hygiene i barnehagen(e)?

5. Tema: Kompetanse for ansatte i barnehagene

Det er viktig for Utdanningsdirektoratet å få mer kunnskap om hvordan barnehageneeierne arbeider med kompetanseutvikling, og i hvilken grad strategien "Kompetanse for fremtidens barnehage. Strategi for kompetanse og rekruttering 2014-2020" er kjent.

6. Kjenner du satsingsområdene i "Kompetanse for fremtidens barnehage 2014-2020"? (Oppgi kun ett svar pr. spørsmål)

	Kjenner ikke til det	Kjenner til det	Ja, arbeider litt med området	Ja, arbeider mye med området
Pedagogisk ledelse	☐	☐	☐	☐
Danning og kulturelt mangfold	☐	☐	☐	☐
Godt språkmiljø for alle barn	☐	☐	☐	☐
Barn med særskilte behov	☐	☐	☐	☐

7. Det finnes flere kompetanseutviklingstiltak i "Kompetanse for fremtidens barnehage 2014-2020". Kjenner du til de følgende tiltakene? (Oppgi kun ett svar pr. spørsmål)

	Kjenner ikke til det	Kjenner til det	Ja, ansatte har planer om å delta	Ja, ansatte deltar nå	Ja, ansatte har deltatt i løpet av siste to år
Barnehagefaglig grunnkompetanse (innføring i barnehagens samfunnsmandat, ansvar og innhold)	☐	☐	☐	☐	☐
Barnehagebasert kompetanseutviklingstiltak (utviklingsarbeid som involverer hele personalet og som foregår i den enkelte barnehage, noen ganger omtalt som «kompetansemidler»)	☐	☐	☐	☐	☐
Kompetansehevingstudier for assistenter og fagarbeidere (universitets- og høyskoletilbud)	☐	☐	☐	☐	☐

Barnehagebasert fagbrev (praksiskandidat)	☐	☐	☐	☐	☐
Fagskoleutdanning i oppvekstfag	☐	☐	☐	☐	☐
Arbeidsplassbasert barnehagelærerutdanning (ABLU)	☐	☐	☐	☐	☐
Tilleggsutdanning i barnehagepedagogikk (TIB)	☐	☐	☐	☐	☐
Veiledning av nytilsatte nyutdannede barnehagelærere	☐	☐	☐	☐	☐
Veilederutdanning	☐	☐	☐	☐	☐
Videreutdanning for pedagoger og barnehagelærere (tidligere PUB)	☐	☐	☐	☐	☐
Lederutdanning for styrere	☐	☐	☐	☐	☐
Mastergrad	☐	☐	☐	☐	☐
PhD	☐	☐	☐	☐	☐

**8. Hvordan var dette hovedsaklig finansiert?
(Oppgi kun ett svar)**

Barnehageeierens midler	Barnehagemyndighetens (kommunale) midler	Fylkesmannens midler	Statlige midler	Vet ikke
☐	☐	☐	☐	☐

9. Har du kommentar til finansieringen av tiltakene i kompetansestrategien?

**10. Har du laget kompetanseplan til din(e) barnehage(r)?
(Oppgi kun ett svar)**

Ja

☐

Nei

☐

Annet, beskriv kort:

11. I hvilken grad er kompetanseplanen i samsvar med den nasjonale strategien "Kompetanse for fremtidens barnehage 2014-2020"?
(Oppgi kun ett svar)

I liten grad	I noen grad	I stor grad	I svært stor grad	Vet ikke
☐	☐	☐	☐	☐

12. Barnehagebasert kompetanseutviklingstiltak

Et av tiltakene i strategien er «Barnehagebaserte kompetanseutviklingstiltak», også kjent som kompetansemidler.
Dette er utviklingsarbeid som involverer hele personalet og som foregår i den enkelte barnehage. Barnehageeier har ansvar for tiltakene som utvikles lokalt, gjerne i samarbeid med relevante kompetansemiljøer, kommunen som myndighet eller andre barnehager. Kommunen skal fordele midler til barnehagebaserte kompetanseutviklingstiltak.

13. Har du som eier søkt om å få slike kompetansemidler?
(Oppgi kun ett svar)

Ja, fullfinansiering	Ja, delfinansiering	Nei	Vet ikke
☐	☐	☐	☐

14. Har du som eier fått tildelt kompetansemidler?
(Oppgi kun ett svar)

Ja, fullfinansiering	Ja, delfinansiering	Nei - Gå til 16	Vet ikke - Gå til 16
☐	☐	☐	☐

15. Hvordan har din(e) barnehage(r) brukt disse midlene?

16. På hvilken måte har du som eier vært involvert i utvikling av tiltaket barnehagebasert kompetanseutvikling?

(Oppgi gjerne flere svar)

Ingen involvering	Samarbeid med universitet/høgskole	Samarbeid med privat kompetanseaktør	Samarbeid med andre barnehager	Samarbeid med kommunen	Utviklet eget tiltak
☐	☐	☐	☐	☐	☐

Annet - beskriv her

17. Hvem har bistått med faglig innhold i barnehagebasert kompetanseutvikling?

(Oppgi gjerne flere svar)

Egne ansatte	Eksterne private aktører	Kommunale aktører	Andre offentlige aktører	Høgskole/universitet
☐	☐	☐	☐	☐

Annet

18. Tenk på det siste kompetanseutviklingstiltaket som er gjennomført i din(e) barnehage(r) - hvem var målgruppen for tiltaket?

(Oppgi gjerne flere svar)

Alle ansatte	Barnehagelærere	Assistenten	Barne- og ungdomsarbeider/fagarbeider	Styrere
☐	☐	☐	☐	☐

Annet

19. Tema: Barnehagefakta.no

Barnehagefakta.no presenterer informasjon om norske barnehager, og er primært rettet mot foreldre som ønsker å orientere seg i barnehage tilbudet.

20. I hvilken grad tror du informasjonen som publiseres på www.barnehagefakta.no er viktig når foreldre skal velge barnehage i din kommune? (Oppgi kun ett svar)

I svært liten grad	I liten grad	Verken eller	I stor grad	I svært stor grad	Jeg kjenner ikke til barnehagefakta.no
☐	☐	☐	☐	☐	☐

Annet, kommentar

21. Har du noen kommentarer til Barnehagefakta?

22. Takk!

Dette var siste spørsmål i undersøkelsen. Trykk på neste for å sende inn. Takk for ditt bidrag.

VEDLEGG 3 – Spørreskjema til barnehagemyndigheten

1. Spørsmål til Barnehage-Norge 2016

Spørsmål til Barnehage-Norge er en spørreundersøkelse til barnehagestyrere, kommuner som barnehagemyndighet og barnehageeiere.

I 2016 er temaene for undersøkelsene til kommunen som barnehagemyndighet:

- Kompetanse for ansatte i barnehage
- Bruk av BASIL
- Barnehagefakta.no
- Vurdering av fylkesmannens arbeid
- Beredskap

Lykke til med besvarelsene.

2. Tema: Kompetanse for ansatte i barnehagene

Det er viktig for Utdanningsdirektoratet å få mer kunnskap om hvordan barnehagemyndighetene arbeider med kompetanseutvikling, og i hvilken grad strategien "Kompetanse for framtidens barnehage. Kompetanse og rekruttering 2014-2020" er kjent.

3. Kjenner du satsingsområdene i "Kompetanse for framtidens barnehage"? (Oppgi kun ett svar pr. spørsmål)

	Kjenner ikke til det	Kjenner til det	Ja, arbeider litt med området	Ja, arbeider mye med området
Pedagogiske ledelse	☐	☐	☐	☐
Danning og kulturelt mangfold	☐	☐	☐	☐
Godt språkmiljø for alle barn	☐	☐	☐	☐
Barn med særskilte behov	☐	☐	☐	☐

4. Det finnes flere kompetanseutviklingstiltak i "Kompetanse for fremtidens barnehage". Kjenner du til de følgende utvalgte tiltakene? (Oppgi kun ett svar pr. spørsmål)

	Kjenner ikke til det	Kjenner til det	Ja, det er i bruk i en eller flere barnehager i min kommune
Barnehagefaglig grunnkompetanse (innføring i barnehagens samfunnsmandat, ansvar og innhold)	☐	☐	☐
Barnehagebasert kompetanseutviklingstiltak ("kompetansemidler")	☐	☐	☐
Kompetansehevingsstudier for assistenter og fagarbeidere (universitets- og høgskeletilbud)	☐	☐	☐
Barnehagebasert fagbrev (praksiskandidat)	☐	☐	☐
Fagskoleutdanning i oppvekstfag	☐	☐	☐
Arbeidsplassbasert barnehagelærerutdanning (ABLU)	☐	☐	☐
Tilleggsutdanning i barnehagepedagogikk (TIB)	☐	☐	☐
Veiledning av nytilsatte nyutdannede barnehagelærere	☐	☐	☐
Veilederutdanning	☐	☐	☐
Videreutdanning for pedagoger og barnehagelærere (tidligere PUB)	☐	☐	☐
Lederutdanning for styrere	☐	☐	☐
Mastergrad	☐	☐	☐
PhD	☐	☐	☐

5. Har kommunen som barnehagemyndighet kompetanseplan for barnehagene i kommunen? (Oppgi kun ett svar)

Ja

☐

Nei

☐

Ja, men kun for de kommunale barnehagene

☐

Annet - kommenter her

**6. I hvilken grad er barnehagens kompetanseplan i samsvar med den nasjonale strategien "Kompetanse for fremtidens barnehage 2014-2020"?
(Oppgi kun ett svar)**

I liten grad

☐

I noen grad

☐

I stor grad

☐

I svært stor grad

☐

Vet ikke

☐

**7. Hvordan forvalter kommunen som barnehagemyndighet kompetansemidler fra Fylkesmannen?
(Oppgi kun ett svar)**

Alle midlene tildeles barnehager eller grupper av barnehager etter søknad

☐

Noe av midlene går til felles tiltak for alle barnehager i kommunen, og noe går til barnehager/grupper av barnehager etter søknad

☐

Midlene benyttes i sin helhet til felles tiltak for alle barnehagene i kommunen

☐

Benytter ikke kompetansemidler fra Fylkesmannen - Gå til 9

☐

Annet

**8. Gjør kommunen som barnehagemyndighet egne prioriteringer (f. eks foretrukne tema/fagområder eller arbeidsmåter) i tildelingen av kompetansemidler til barnehager/grupper av barnehager?
(Oppgi kun ett svar)**

Nei

☐

Ja, -spesifiser hvilke/hva som prioriteres?

9. Tema: BASIL

BASIL er barnehagenes innsamlings- og rapportportal for årsmeldinger og resultatregnskap.

10. Hvilke funksjoner har du brukt i BASIL?
(Oppgi gjerne flere svar)

Årsmeldingsrapportering	Resultatregnskapsrapportering	Hentet ut rapporter	Har aldri brukt BASIL
☐	☐	☐	☐

11. Har du selv helt eller delvis ansvar for å levere eller kontrollere opplysninger i BASIL?
(Oppgi gjerne flere svar)

Ja, ansvar for å innrapportere	Ja, ansvar for å kontrollere	Nei
☐	☐	☐

12. I hvilken grad opplever du BASIL som brukervennlig når du skal utføre følgende oppgaver?
(Oppgi kun ett svar pr. spørsmål)

	I svært liten grad	I liten grad	Verken eller	I stor grad	I svært stor grad	vet ikke/ikke relevant
Innrapportere opplysninger	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kontrollere opplysninger	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Hente ut rapporter og nøkkeltall	☐	☐	☐	☐	☐	☐

13. I hvilken grad er du fornøyd med veiledningen du får av fylkesmannen i forbindelse med innlevering av årsmeldingskjema i BASIL?
(Oppgi kun ett svar)

Ikke fornøyd	Litt fornøyd	Verken eller	Fornøyd	Svært fornøyd
☐	☐	☐	☐	☐

14. Har du kommentarer eller forbedringer til BASIL?

15. Tema: Barnehagefakta

Barnehagefakta.no presenterer informasjon om norske barnehager, og er primært rettet mot foreldre som ønsker å orientere seg i barnehage tilbudet.

16. I hvilken grad tror du informasjonen som publiseres på barnehagefakta.no er viktig når foreldre skal velge barnehage i din kommune? (Oppgi kun ett svar)

I svært liten grad	I liten grad	Verken eller	I stor grad	I svært stor grad	Jeg kjenner ikke til barnehagefakta.no
☐	☐	☐	☐	☐	☐

17. Utdanningsdirektoratet lurer på om Barnehagefakta.no bidrar til dialog om kvalitet i barnehagene. Har du noen kommentarer til dette?

18. Tema: Fylkesmannens arbeid

Fylkesmannens virkemidler og tiltak skal samlet sett være med på å øke kvaliteten, kompetansen og regelverksetterlevelsen i barnehagene og grunnopplæringen. Utdanningsdirektoratet har ansvar for styringen av Fylkesmannen på barnehage- og grunnopplæringsområdet. Utdanningsdirektoratet har behov for kunnskap om lokale barnehagemyndigheters tilfredshet med og opplevelse av fylkesmennenes arbeid på barnehageområdet. Svar fra undersøkelsen vil bli brukt som indikatorer i mål- og resultatstyringen av Fylkesmannen.

19. I hvilken grad opplever du at Oppvekst- og utdanningsavdelingen hos Fylkesmannen er en viktig medspiller for kommunen for å sikre utvikling og god kvalitet på barnehageområdet? (Oppgi kun ett svar)

I svært liten grad	I liten grad	Verken eller	I stor grad	I svært stor grad
☐	☐	☐	☐	☐

20. I hvilken grad er dere tilfreds med følgende funksjoner i Oppvekst- og utdanningsavdeling hos Fylkesmannen i arbeidet med å sikre utvikling og god kvalitet i barnehagen? (Oppgi kun ett svar pr. spørsmål)

	I svært liten grad	I liten grad	Verken eller	I stor grad	I svært stor grad
Klagesaksbehandling	☐	☐	☐	☐	☐

Tilsyn	☐	☐	☐	☐	☐
Veiledning om regelverk	☐	☐	☐	☐	☐
Veileder og støtterolle innenfor kompetanseutviklingstiltak	☐	☐	☐	☐	☐

21. Tema: Beredskap

Barnehager har både krav om og ansvar for å forebygge uønskede alvorlige hendelser og for å sikre at alle er trygge i barnehagen. Beredskap betyr å være forberedt på å møte kritiske situasjoner, og beredskapsarbeidet skal ivareta både forebygging, begrensnig og håndtering. De følgende spørsmålene gjelder beredskap mot alvorlige hendelser, for eksempel trusler om vold, gisseltaking, våpenbruk og andre alvorlige hendelser.

Alvorlig hendelse forstås her som en tilsiktet hendelse der våpen eller annen form for vold brukes eller trues med å tas i bruk, ved gisselsituasjoner eller alvorlige ulykker.

22. Har kommunen tatt høyde for alvorlige hendelser i barnehager i sin risiko- og sårbarhetsanalyse (ROS)?

(Oppgi kun ett svar)

Ja, det foreligger planer for alle barnehager i ROS-analysen	Ja, men ikke som en del av ROS-analysen	Nei, kommunen har ikke en ROS-analyse	Nei, men kommunen har en ROS-analyse	Vet ikke	Annet
☐	☐	☐	☐	☐	☐

23. Har kommunen sammen med en eller flere barnehager gjennomført øvelser for alvorlige hendelser i løpet av de siste tre år?

(Oppgi kun ett svar pr. spørsmål)

	Ja	Nei	Vet ikke
Fullskalaøvelser	☐	☐	☐
Skrivebordsøvelser	☐	☐	☐
Øvelse for krisestab	☐	☐	☐
Øvelser for andre ansatte	☐	☐	☐

24. Takk!

Takk for ditt bidrag til Spørsmål til Barnehage-Norge 2016. Trykk "neste" for å avslutte.

VEDLEGG 4: FRAFALLSANALYSE

I arbeidet med frafallsanalyser har vi, i tillegg til å undersøke kvaliteten til de foreliggende datasettene, vært opptatt av å lære mest mulig om atferden til respondentene med tanke på å kunne forbedre neste års undersøkelse. Vi er spesielt opptatt av de som åpner lenken med invitasjonen, men som likevel ender opp med å falle fra før skjemaet er ferdig utfylt, bare svare på noen få spørsmål eller rett og slett velger bort hele undersøkelsen etter de har sett på den. Det er i møte med disse vi kan forbedre selve framstillingen av spørreskjemaet for neste undersøkelse.

Derfor har vi sett nærmere på følgende grupper:

- De som enten nektet å delta eller bare unnlot å åpne invitasjonslenken
- De som åpnet lenken, men likevel ikke fullførte skjemaet (Hvor falt de fra? Er det enkelte spørsmål som «skremmer bort» mange, for eksempel det første?)
- De som har hoppet over enkeltspørsmål, men likevel fortsatt å fylle ut skjemaet (Har enkelte spørsmål vært vanskelig å svare på, eller vanskelige å forstå?).

Vi har delt respondentene i hver målgruppe i to: Besvart og frafall, for å kunne se etter ulikheter i bakgrunnsvariabler mellom disse. Det er flere måter å beregne dette på, blant annet når det gjelder hvilken gruppe en skal legge de som har svart på få eller ingen spørsmål i. Vi har valgt å la skillet gå mellom de som har åpnet undersøkelsen, og de som bare har valgt den bort usett. Det innebærer at noen i «besvart»-kategorien har svart på få og noen sågar ingen av spørsmålene. Vi har beregnet frafallsraten også uten disse som ikke svarte på et eneste spørsmål, og satt den i fotnoter i denne teksten (dette gjelder 64 styrere og 97 eiere).

1. BARNEHAGESTYRERNE

Av de 1760 barnehagestyrerne som fikk tilsendt spørreundersøkelsen, har (42,2 prosent) avgitt en fullstendig eller delvis besvarelse. 57,8 prosent har valgt å ikke åpne spørreskjemaet de fikk tilsendt¹.

¹ De 64 som åpnet lenken, men som ikke svarte på noen spørsmål utgjør 3,6 prosent av de inviterte. I frafallsanalysen gjennomført i avsnitt 1.1 undersøkes de, sammen med de øvrige som ikke fullførte undersøkelsen, for skjevheter uten at vi finner dette. Det har ingen praktisk betydning for resultatene i rapporten om man legger de 64 som ikke startet på skjemaet til besvart eller frafall-gruppen. Svarraten for styrere om de 64 legges til frafall ville vært 38,6 prosent.

Tabell 1: Oversikt over svarstatus fra barnehagestyrerne.

	Svarstatus	Antall	Andel
Fullført hele skjemaet	Besvart (42,2%)	579	32,9%
Påbegynt svar, men ikke fullført		164	9,3%
Ikke åpnet skjemaet	Frafall (57,8%)	978	55,6%
Gitt melding om at man ikke ønsker å delta		39	2,2%
Total	100%	1760	100,0%

En grundig gjennomgang for å se etter skjevheter mellom de som har svart og de som valgte bort undersøkelsen er en viktig del av datakvalitetsvurderingen. Vi tar i det videre for oss eventuelle skjevheter eller systematiske forskjeller mellom barnehagestyrere som har svart på undersøkelsen, og de som har valgte den bort (frafallsanalyse). Videre ser vi på gruppen som valgte å besvare undersøkelsen, men som ikke fortsatte helt til slutten av spørreskjemaet (frafall undervegs). Til slutt undersøker vi om det er problematisk stort frafall på enkeltspørsmål, og ser etter eventuelle skjevheter som dette kan forårsake i datamaterialet og analysene.

Vi definerer responsen fra en invitert barnehagestyrer til å være «besvart» dersom vedkommende har åpnet og startet utfyllingen av spørreskjemaet, og «frafall» dersom spørreskjemaet aldri ble åpnet. Slik det er vist i tabell 1 definerer vi også de som startet, men ikke fullførte besvarelsen som «besvart», og de som ga beskjed om at de ikke ville delta som «frafall»².

Frafallsanalysene forklares enklest som å se etter systematiske ulikheter mellom gruppen som har besvart og gruppen som har frafall på relevante bakgrunnsvariabler som vi kjenner for begge gruppene. Vi har konsentrert oss om barnehagens eierforhold (privat/kommunal eier), størrelse (antall barn/ ansatte) og regionale tilhørighet (fylke).

Tabell 2: Svarrate etter barnehagens eierform.

	Kommunal	Privat	Totalt
Frafall	502	515	1017
	56.5 %	59.1 %	57.8 %
Besvart	386	357	743
	43.5 %	40.9 %	42.2 %
Totalt	888	872	1760
	100 %	100 %	100 %

Vi har gjennomført en test av forskjell i svarrate for private og kommunal barnehagestyrere. Denne testen forkaster en hypotese om at det er signifikant forskjell på svarprosent i disse to gruppene. Til forskjell fra fjorårets undersøkelse er det altså i år ikke slik at de private barnehagestyrere har i større grad besvarer undersøkelsen enn

² Man kunne alternativt valgt å trekke de respondentene som gir beskjed om at de ikke ønsket å delta ut av det opprinnelige utvalget. I dette tilfellet ville svarprosenten vært 43,2 prosent. Hvordan man velger å beregne svarprosenten har for så vidt ingen praktisk betydning da kvaliteten på data uansett er den samme.

styrere i kommunale barnehager. Svarraten blant private barnehager er 40,9 prosent, mens den er 43,5 prosent blant kommunale barnehager. Én barnehage som eies av andre offentlige virksomheter enn kommuner (stat, fylker og helseforetak), er her behandlet sammen med de kommunale barnehagene.

Barnehagene der styrer har valgt å ikke delta i undersøkelsen har i gjennomsnitt noe færre barn (48,2 barn) enn barnehagene der styrer deltar (54,8 barn) ($p < .000$). Barnehagene som ikke deltar i undersøkelsen har dermed også litt færre årsverk som styrer og pedagogisk leder i forhold til de som deltar (tabell 3).

Tabell 3: Gjennomsnittlig antall årsverk, styrerårsverk og barn i barnehager etter deres svarstatus i undersøkelsen.

	Årsverk totalt (gjennomsnitt)	Årsverk styrer (gjennomsnitt)	Antall barn (gjennomsnitt)
Frafall	11,8	0,79	48,2
Besvart	13,2	0,91	54,8
<i>t-verdi</i>	<i>14,47</i>	<i>38,88</i>	<i>18,76</i>
<i>Eta kvadrert</i>	<i>0,008</i>	<i>0,023</i>	<i>0,011</i>

n=1751 (må gjøre noen manuelle rettelser i data for å få inn resterende data på årsverk, liten praktisk betydning)

Det er visse forskjeller mellom fylkene i svarrater. Lavest er svarraten i Finnmark og Buskerud med henholdsvis 29 og 31 prosent, mens Nord-Trøndelag og Sogn og Fjordane har høyest svarrate med henholdsvis 49 og 52 prosent.

Det er interessant å merke seg forskjellene i svarrater fra tidligere undersøkelser: I 2014 hadde Finnmark høyest svarrate med 68,3 prosent, mens fylket har ligget lavest både i 2015 og i årets undersøkelse. Buskerud som ligger lavest i år, lå lavest også i 2014 med 47,2 prosent, men fylket hadde høyeste svarprosent i fjorårets undersøkelse. Buskerud er det fylket som har størst endring i svarprosent fra 2015 til 2016, en reduksjon på hele 30 prosentpoeng.

I fjorårets undersøkelse ble det pekt på at fravær av familiebarnehager kunne ha en viss betydning for svarprosenten i fylker som Buskerud og Vest-Agder der andelen av slike barnehager er relativt høy. Undersøkelsen i 2014 viste at svarprosenten for disse barnehagene var markant lavere svarrate ordinære barnehager. At utvalget i fjor kun bestod av ordinære barnehager vil da ha påvirket svarraten positivt i disse fylkene. Vest-Agder har også en markant reduksjon i svarprosent i årets undersøkelse.

Med unntak Oppland og Aust-Agder som har en beskjeden økning i sine svarrater, faller svarratene i samtlige fylker. Dette henger rimeligvis noe sammen med en generell lavere svarprosent i årets undersøkelse.

Tabell 4: Svarrater i fylkene med fylket med lavest svarrate først.

	Antall inviterte barnehagestyrere	Svarrate
Finmark	41	29.3 %
Buskerud	101	30.7 %
Troms	68	35.3 %
Sør-Trøndelag	88	38.6 %
Vest-Agder	49	38.8 %
Oslo	209	38.9 %
Vestfold	74	39.2 %
Hedmark	53	39.6 %
Aust-Agder	40	40.0 %
Telemark	59	44.1 %
Akershus	182	44.2 %
Østfold	76	44.7 %
Hordaland	165	44.8 %
Møre og Romsdal	98	44.9 %
Oppland	74	45.9 %
Rogaland	143	46.8 %
Nordland	111	46.8 %
Nord-Trøndelag	75	49.3 %
Sogn og Fjordane	54	51.9 %
Totalt	1760	41.8 % (uvektet snitt)

1.1 Frafall undervegs

I alt har 164 personer falt fra undervegs i spørreundersøkelsen, det vil si at de har klikket på invitasjonslenken, men ikke fullført skjemaet. Disse respondentene utgjør 9,3 prosent av alle inviterte, og 22,1 prosent av de som tok imot invitasjonen og åpnet spørreundersøkelsen.

Det er liten forskjell mellom private og kommunale barnehagestyrere i tilbøyeligheten til å falle fra undervegs. Det er heller ingen signifikant forskjell i størrelse mellom disse barnehagene og barnehagene til styrerne som har fullført undersøkelsen.

Frafallet ser ut til å skje spredt ut over hele spørreskjemaet (tabell 5), men med en overvekt av frafall i første del av skjemaet (nærmere 46 prosent faller fra før spørsmål 13 og 82 prosent før spørsmål 18). 64 personer har åpnet spørreskjemaet, men ikke svart på en eneste spørsmål.

Tabell 5: Oversikt over hvor i spørreskjemaet respondentene slutter å svare.

	Antall frafall undervegs	Kumulert antall
Før spørsmål 1:	64	64
Spørsmål 7-12:	11	75
Spørsmål 13-17:	60	135
Spørsmål 18-26:	5	140
Spørsmål 27-35:	1	141
Spørsmål 36-63:	23	164
Svart på siste spørsmål, men ikke trykket på «fullfør-knappen»	0	164

1.2 Frafall på enkeltspørsmål

Frafall på enkeltspørsmål vil si at respondenten har hoppet over spørsmål underveis i utfyllingen av skjemaet, fordi han eller hun ikke kan eller ønsker å svare på dem. Det er vanlig å anse frafall underveis som lite problematisk dersom andelen manglende svar ikke overstiger 5 prosent. Vi har beregnet andelen frafall på enkeltspørsmål blant de som har besvart hele spørreskjemaet (n=579). Med unntak av enkeltspørsmål der respondentene naturlig og pga. svar tidligere i skjemaet kan unnlate å besvare (eksempelvis spørsmål 26 eller spørsmål 31), er det ingen enkeltspørsmål som har svarrate lavere enn det antall respondenter som har fullført undersøkelsen.

1.3 Oppsummering frafall

42,3 prosent av de i alt 1760 inviterte barnehagestyrene i undersøkelsen har valgt å åpne invitasjonen til spørreundersøkelsen. Det betyr at 57,7 prosent av ulike grunner valgte bort deltakelse før de åpnet lenken og så spørreskjemaet. Denne frafallsraten er betydelig, og en trussel mot datakvaliteten dersom det er systematikk i at bestemte grupper ikke ønsker å delta.

Det er en tendens til at større barnehager er mer tilbøyelig til å svare på undersøkelsen enn mindre. Vi finner ikke støtte for at private barnehager i større grad enn kommunale velger å besvare undersøkelsen. Dette har vært tilfelle tidligere år. Det er videre en del variasjon mellom fylkene i svarrater. Presentert samlet vil dermed datasettet til en viss grad overrepresenterte større barnehager, og enkelte fylker.

28,3 prosent av de som åpnet invitasjonslenken, fullførte ikke hele undersøkelsen. Det er ingen systematikk i hvilke respondenter det er som faller fra underveis når det gjelder barnehagens eierskap, størrelse eller fylkestilhørighet. Frafallet skjer gjennom hele det relativt lange spørreskjemaet, men er sterkest i den første halvdel av skjemaet.

2. BARNEHAGEEIERNE

Utvalget av barnehageeiere består av 313 kommuner, ett helseforetak og 435 eiere av private barnehager. Barnehagen som eies av regionalt helseforetak er her lagt sammen med kommunale barnehager. I alt har vi fått 304 komplette eller ikke fullførte svar.

De som har levert en komplett eller ikke fullført besvarelsen regnes her som besvart, mens de som har sagt nei til å delta eller ikke svart i det hele tatt regnes som ikke besvart. Svarratene blir dermed

- 29,4 prosent for eiere av private barnehager
- 55,8 prosent for kommuner
- 40,6 prosent samlet sett for hele utvalget

Tabell 6: Svarstatus for eiere av henholdsvis private og kommunale barnehager.

	Svarstatus	Privat eier	Kommune	Alle samlet
Fullført hele skjemaet	Besvart (40,6%)	16.3 %	35.2 %	24.3 %
Påbegynt svar, men ikke fullført		13.1 %	20.6 %	16.3 %
Ikke åpnet skjemaet	Frafall (59,4%)	67.1 %	41.6 %	56.3 %
Gitt melding om at man ikke ønsker å delta		3.4 %	2.5 %	3.1 %
Sum	100%	100.0 % (n=435)	100.0 % (n=315)	100.0 % (n=749)

Det store frafallet blant eiere av private barnehager er utfordrende fordi vi har lite bakgrunnsdata om disse eierne for å se etter eventuelle skjevheter i frafall. Svrraten variere noe mellom fylker, men basert på statistiske tester av svrraten i de ulike fylkene finner vi ikke at disse forskjellene er signifikante. Vi har også testet betydningen av fylkestilhørighet for kun private barnehageeiere: frafallsprosenten variere heller ikke systematisk mellom fylker når vi ser alene på de privat eide barnehagene.

Når det gjelder kommunene, så viser enkle tester av forskjeller i gjennomsnitt for de som har besvart og de som ikke har besvart, at innbyggertallet og andelen private barnehager er signifikant høyere blant de barnehageeierne som har besvart undersøkelsen. Variasjonen i svarprosent ligger altså på kommunenivå og ikke på fylkesnivå.

57 private og 65 kommunale barnehageeiere (i alt 122 respondenter), eller 16,3 prosent av de som åpnet invitasjonslenken til spørreundersøkelsen, har falt fra undervegs og ikke besvart alle spørsmålene. Blant disse var det hele 97 respondenter som ikke svarte på et eneste spørsmål, de åpnet invitasjonen og valgte deretter å ikke besvare undersøkelsen. Av de 122 som faller fra var det 35 som besvarte spørsmål 3 og 4. Ytterligere 6 falt fra etter spørsmål 6³. Deretter faller resterende respondenter gradvis fra utover i spørreskjemaet. Omtrent like mange private som kommunale barnehageeiere falt fra undervegs, regnet som andel av de som faktisk åpnet undersøkelsen.

Ut over at det er en såpass stor andel av respondentene som åpnet spørreskjemaet uten å ha fullført utfyllingen, så er det ikke problemer med at respondentene har hoppet over spørsmål.

3. BARNEHAGEMYNDIGHETEN

For kommunene som barnehagemyndighet er det ikke gjort noe utvalg, alle kommunene er spurt og dessuten alle bydelene i Oslo kommune. I bruttoutvalget (de som ble invitert til undersøkelsen) befinner det seg 441 enheter, fordelt på 18 bydeler og 423 kommuner. Respondentene er personene som har rollen som lokal barnehagemyndighet i kommunene/bydelene. Tabell 7 viser svarstatus for disse kommunene.

³ De 97 som ikke svarte på et eneste spørsmål utgjør 12,9 prosent av alle de spurte. Svrraten dersom en setter disse til frafall i stedet for besvart slik vi har gjort, er 27,6 prosent.

Tabell 7: Svarstatus for barnehagemyndigheten.

	Svarstatus	Antall	Andel
Fullført hele skjemaet	Besvart (56,0%)	187	42,4%
Påbegynt svar, men ikke fullført		60	13,6%
Ikke åpnet skjemaet	Frafall (44,0%)	184	41,7%
Gitt melding om at man ikke ønsker å delta		10	2,3%
Total	100%	441	100,0%

Det er ingen systematisk sammenheng mellom størrelsen (antall innbyggere og antall barnehager) for de kommunene som har svart på undersøkelsen og de som har latt være å svare. Det er heller ingen forskjell etter andelen private barnehager i kommunene. Forskjellene i svarrater mellom fylker er relativt små, men Telemark skiller seg ut med svarrater over 80 prosent. I den andre enden av skalaen ligger de fem fylkene Oppland, Østfold, Hedmark, Finnmark og Rogaland med under 50 prosent svar.

60 respondenter (24,3 prosent av de som startet utfyllingen) har falt fra undervegs, en hovedvekten av frafall har skjedd helt innledningsvis i undersøkelsen. Halvparten av de som har påbegynt, men ikke fullført falt fra allerede på spørsmål 3, resterende falt gradvis av utover i undersøkelsen. Vi har undersøkt den gruppen som har falt fra undervegs med tanke på kommunestørrelse og antall barnehager. Gruppen skiller seg ikke fra resten av respondentene i undersøkelsen.

Det er svært lite frafall på enkeltspørsmål ut over det som skyldes at en del respondenter ikke har fullført undersøkelsen. Ingen enkeltspørsmål skiller seg ut med spesielt høyt frafall.

VEDLEGG 5 - TABELLER OG FIGURER

Tabell 1: Svarprosent for barnehagestyrer per fylke – sortert etter svarprosent.

	Antall inviterte	Svarrate
Finmark	41	29.3 %
Buskerud	101	30.7 %
Troms	68	35.3 %
Sør-Trøndelag	88	38.6 %
Vest-Agder	49	38.8 %
Oslo	209	38.9 %
Vestfold	74	39.2 %
Hedmark	53	39.6 %
Aust-Agder	40	40.0 %
Telemark	59	44.1 %
Akershus	182	44.2 %
Østfold	76	44.7 %
Hordaland	165	44.8 %
Møre og Romsdal	98	44.9 %
Oppland	74	45.9 %
Rogaland	143	46.8 %
Nordland	111	46.8 %
Nord-Trøndelag	75	49.3 %
Sogn og Fjordane	54	51.9 %
<i>Totalt</i>	<i>1760</i>	<i>41.8% (uveid)</i>
		<i>42.2% (veid)</i>

Tabell 2: Styrernes svar på spørsmål om praksis for når barn født i 2013 regnes som 3 år i forhold til barnehagens størrelse målt som antall barn. (Figur 3.1)

	Antall barn				
Svaralternativ	<26 barn	26-50 barn	51-75 barn	>75 barn	Totalt
Fra den måneden det enkelte barn fylte 3 år	13.9 %	6.8 %	2.7 %	4.7 %	6.2 %
Fra det halvåret det enkelte barn fylte 3 år	16.7 %	17.3 %	7.1 %	12.6 %	13.0 %
Alle barn ble regnet som 3 år fra januar	23.1 %	22.7 %	17.4 %	17.3 %	20.0 %
Alle barn ble regnet som 3 år fra august eller senere	40.7 %	49.1 %	70.1 %	60.6 %	56.8 %
Annet	5.6 %	4.1 %	2.7 %	4.7 %	4.0 %
Antall	108	220	224	127	679/ 100 %

Tabell 3: Fylkesvise forskjeller i styrernes svar på barnehagens praksis for å regne barn født i 2013 som 3 år. (Figur 3.2)

	Fra den måneden det enkelte barn fylte 3 år	Fra det halvåret det enkelte barn fylte 3 år	Alle barn ble regnet som 3 år fra januar	Alle barn ble regnet som 3 år fra august eller senere	Annet	Total
Østfold	3.1	12.5	21.9	62.5	0	100
Akershus	1.5	20.6	27.9	50	0	100
Oslo	6.7	8	22.7	58.7	4	100
Hedmark	0	20	30	50	0	100
Oppland	9.1	6.1	18.2	60.6	6.1	100
Buskerud	4.2	4.2	37.5	50	4.2	100
Vestfold	0	4	8	84	4	100
Telemark	17.4	4.3	21.7	52.2	4.3	100
Aust-Agder	30.8	7.7	15.4	38.5	7.7	100
Vest-Agder	0	23.5	0	70.6	5.9	100
Rogaland	3.2	8.1	27.4	58.1	3.2	100
Hordaland	4.5	19.4	17.9	55.2	3	100
Sogn og Fjordane	3.8	7.7	15.4	65.4	7.7	100
Møre og Romsdal	2.3	16.3	20.9	46.5	14	100
Sør-Trøndelag	9.4	15.6	9.4	62.5	3.1	100
Nord-Trøndelag	8.6	20	20	48.6	2.9	100
Nordland	16.3	8.2	6.1	67.3	2	100
Troms	8.7	21.7	26.1	39.1	4.3	100
Finnmark	0	16.7	16.7	58.3	8.3	100
Totalt	6.2	13	20	56.8	4	100

Tabell 4: Nedskrevne rutiner om hygiene i kommunale barnehager.(Figur 4.1)

	Ja, har nedskrevne rutiner som barnehagen følger	Ja, har rutiner, men de følges ikke helt	Nei, ingen nedskrevne rutiner, men har fokus på dette likevel	Nei, ingen nedskrevne rutiner og lite eller ingen fokus på dette
Håndvask og hygiene for personalet	70.7	5.1	24.2	0.0
Håndvask og hygiene for barn	70.7	6.6	22.8	0.0
Vask av leker	51.6	26.5	21.7	0.3
Regjøring av møbler	46.2	20.5	29.9	3.4
Daglig rengjøring av lokalene	88.3	8.5	3.1	0.0
Årlig storrengjøring	76.4	10.0	10.8	2.8
Rengjøring og hygiene i forbindelse med måltider	74.6	7.7	17.7	0.0

Tabell 5: Nedskrevne rutiner om hygiene i private barnehager. (Figur 4.2)

	Ja, har nedskrevne rutiner som barnehagen følger	Ja, har rutiner, men de følges ikke helt	Nei, ingen nedskrevne rutiner, men har fokus på dette likevel	Nei, ingen nedskrevne rutiner og lite eller ingen fokus på dette
Håndvask og hygiene for personalet	81.7	7.3	10.7	0.3
Håndvask og hygiene for barn	83.6	6.9	9.5	0.0
Vask av leker	58.7	33.8	7.6	0.0
Regjøring av møbler	50.5	24.0	23.7	1.9
Daglig rengjøring av lokalene	96.8	1.9	1.3	0.0
Årlig storrengjøring	88.3	5.4	6.3	0.0
Rengjøring og hygiene i forbindelse med måltider	88.3	4.4	7.3	0.0

Tabell 6: Kommunale og private styreres kjennskap til satsingsområdene i Kompetanse for fremtidens barnehager. (Figur 5.1)

	Pedagogisk ledelse		Danning og kulturelt mangfold		Godt språkmiljø for alle barn		Barn med særskilte behov	
	Kom	Priv	Kom	Priv	Kom	Priv	Kom	Priv
Nei, kjenner ikke til det	5.8	8.7	6.1	9.1	3.2	5.2	5.2	8.4
Ja, kjenner til det	23.6	32.0	26.5	37.2	18.2	21.4	24.2	33.7
Ja, arbeider litt med området	21.0	24.9	40.1	35.0	8.4	19.7	25.6	28.2
Ja, arbeider mye med området	49.6	34.3	27.4	18.8	70.3	53.7	45.0	29.8

Tabell 7: Styrernes kjennskap til satsingsområdene i Kompetanse for fremtidens barnehage fordelt på antall barn i barnehagene. (Figur 5.2)

	<26 barn	26-50 barn	51-75 barn	>75 barn	Totalt
Antall	106	213	214	123	656
Pedagogiske ledelse					
Nei, kjenner ikke til det	10.4	4.7	8.9	5.7	7.2
Ja, kjenner til det	39.6	27.2	23.4	25.2	27.6
Ja, arbeider litt med området	19.8	28.2	21.0	19.5	22.9
Ja, arbeider mye med området	30.2	39.9	46.7	49.6	42.4
Danning og kulturelt mangfold					
Nei, kjenner ikke til det	8.5	6.6	7.0	8.9	7.5
Ja, kjenner til det	39.6	30.0	31.8	26.8	31.6
Ja, arbeider litt med området	33.0	41.3	36.0	38.2	37.7
Ja, arbeider mye med området	18.9	22.1	25.2	26.0	23.3
Godt språkmiljø for alle barn					
Nei, kjenner ikke til det	8.5	3.3	4.2	1.6	4.1
Ja, kjenner til det	20.8	18.8	18.7	22.0	19.7
Ja, arbeider litt med området	19.8	12.2	11.7	14.6	13.7
Ja, arbeider mye med området	50.9	65.7	65.4	61.8	62.5
Barn med særskilt behov					
Nei, kjenner ikke til det	9.4	7.5	6.1	4.1	6.7
Ja, kjenner til det	42.5	27.7	25.7	23.6	28.7
Ja, arbeider litt med området	20.8	26.3	32.2	23.6	26.8
Ja, arbeider mye med området	27.4	38.5	36.0	48.8	37.8

Tabell 8: Kommunale og private styreres svar på i hvilken grad barnehagens kompetanseplan er i samsvar med den nasjonale strategien i Kompetanse for fremtidens barnehage. (Figur 5-3)

	Kommunal	Privat	Totalt
I liten grad	0.0	0.5	0.2
I noen grad	14.6	18.0	16.1
I stor grad	50.8	53.0	51.7
I svært stor grad	32.1	23.0	28.2
Vet ikke	2.4	5.5	3.7
Total	100.0	100.0	100.0
	(n=246)	(n=183)	(n=429)

Tabell 9: Eierne svar på i hvilken grad eiernes kompetanseplan er i samsvar med den nasjonale strategien Kompetanse for fremtidens barnehage. (Figur 5.4)

	Kommunal	Privat	Totalt
I liten grad	1.7	5.3	3.1
I noen grad	9.5	15.8	12
I stor grad	38.8	43.4	40.6
I svært stor grad	47.4	13.2	33.9
Vet ikke	2.6	22.4	10.4
Total	100	100	100
	(n=116)	(n=76)	(n=192)

Tabell 10: Fylkesvis fordeling over om barnehagestyrerne har søkt og fått tildelt kompetansemidler. I prosent. (Figur 5.5)

	Ja, søkt men fått avslag	Ja, søkt og fått tildelt	Nei, ikke søkt
Nord-Trøndelag	0	73.5	26.5
Hedmark	0	52.6	47.4
Aust-Agder	8.3	50	41.7
Telemark	4.8	47.6	47.6
Akershus	3.4	43.1	53.4
Finmark	8.3	41.7	50
Troms	5	40	55
Vestfold	4.3	39.1	56.5
Oslo	6.7	35	58.3
Sør-Trøndelag	3.3	33.3	63.3
Buskerud	9.1	31.8	59.1
Hordaland	1.8	31.6	66.7
Rogaland	1.8	30.9	67.3
Sogn og Fjordane	8	28	64
Møre og Romsdal	2.4	26.8	70.7
Vest-Agder	6.3	25	68.8
Oppland	17.9	21.4	60.7
Østfold	0	20.7	79.3
Nordland	4.7	14	81.4

Tabell 11: Prosentvis oversikt over hva barnehagen opplyser som tema for utviklingsarbeid finansiert av kompetansemidler. (Figur 5.6)

	Antall	Prosent
Pedagogisk ledelse	105	50 %
Danning og kulturelt mangfold	37	18 %
Godt språkmiljø for alle barn	103	49 %
Barn med særskilte behov	26	12 %
Realfag i barnehagen	42	20 %
De yngste barna	35	17 %
Annet	37	18 %

Tabell 12: Barnehagestyrernes svar på hvem som har stått for det faglige innholdet i utviklingsarbeidet. (Figur 5.7)

	Kommunale barnehager (n=137)	Private barnehager (n=73)	Totalt (n=210)
Egne ansatte	51 %	48 %	50 %
Ekstrne private aktører	51 %	60 %	54 %
Kommunale aktører	37 %	36 %	37 %
Høgskole/universitet	50 %	32 %	43 %
Annet	7 %	7 %	7 %
	(n=137)	(n=73)	(n=210)

Tabell 13: Kommunal og privat barnehageeiers involvering i utvikling av tiltakene i barnehagebasert kompetanseutvikling. Svar i prosent for hvert alternativ. (Figur 5.8)

	Kommunal	Privat	Totalt
Ingen involvering	9.7	23.6	15.1
Samarbeid med universitet/høgskole	42.5	13.9	31.4
Samarbeid med privat kompetanseaktør	30.1	11.1	22.7
Samarbeid med andre barnehager	36.3	31.9	34.6
Samarbeid med kommunen	40.7	48.6	43.8
Utviklet eget tiltak	27.4	29.2	28.1
	(n=113)	(n=51)	(n=185)

Tabell 14: *Hvordan forvalter kommunen som barnehagemyndighet kompetansemidler fra Fylkesmannen. (Figur5.9)*

	Alle midlene tildeles barnehager eller grupper av barnehager etter søknad	Noe av midlene går til felles tiltak for alle barnehager i kommunen, og noe går til bhg /grupper av bhg etter søknad	Midlene benyttes i sin helhet til felles tiltak for alle barnehagene i kommunen	Annet	Total
Vestfold	0	0	100	0	100
Finmark	0	0	100	0	100
Buskerud	0	10	90	0	100
Oppland	0	14.3	85.7	0	100
Møre og Romsdal	0	17.6	82.4	0	100
Rogaland	10	10	80	0	100
Sogn og Fjordane	0	0	80	20	100
Akershus	0	18.2	72.7	9.1	100
Nord-Trøndelag	7.1	14.3	71.4	7.1	100
Hordaland	5.9	23.5	70.6	0	100
Telemark	0	23.1	69.2	7.7	100
Hedmark	0	11.1	66.7	22.2	100
Sør-Trøndelag	0	14.3	64.3	21.4	100
Oslo	0	28.6	57.1	14.3	100
Vest-Agder	0	33.3	55.6	11.1	100
Nordland	11.8	17.6	52.9	17.6	100
Aust-Agder	25	0	50	25	100
Østfold	0	40	40	20	100
Troms	16.7	50	16.7	16.7	100

Tabell 15: Barnehagemyndighetens svar på om kommunen gjør egne prioriteringer i tildelingen av kompetansemidler. (Figur5.10)

	Nei	Ja
Aust-Agder	100	0
Vestfold	80	20
Nord-Trøndelag	78.6	21.4
Hordaland	75	25
Møre og Romsdal	70.6	29.4
Oppland	66.7	33.3
Sør-Trøndelag	61.5	38.5
Rogaland	60	40
Hedmark	55.6	44.4
Buskerud	50	50
Sogn og Fjordane	50	50
Nordland	50	50
Telemark	46.2	53.8
Oslo	42.9	57.1
Finmark	40	60
Vest-Agder	33.3	66.7
Akershus	30	70
Østfold	20	80
Troms	16.7	83.3
Samlet	56.3	43.7

Tabell 16: Barnehagestyrernes svar på hvordan barnehagen arbeider for å forebygge overgrep i barnehagen. (Figur 6.1)

	Kommunale	Private	Samlet
Har ingen faste rutiner eller tiltak	0.6	1.1	0.8
Annet	8.6	11.9	10.1
Ingen voksne er alene med barn	18.8	23.1	20.8
Vindusglass i dører til toalett/stellerom/garderobe	38.5	38.3	38.4
Bakgrunnssjekk ved rekruttering	39.7	42.2	40.9
Stellerom med åpen dør	50.5	55.2	52.7
Handlingsplan ved mistanke om overgrep	67.7	70.4	68.9
Krever politiattest fra alle ansatte og vikarer	97.8	98.2	98.0
Antall	325	277	602

Tabell 17: Barnehagestyrerens vurdering av brukervennligheten i BASIL. I prosent. (Figur 7.1)

	Innrapportere opplysninger	Kontrollere opplysninger	Hente ut rapporter og nøkkeltall
Kommunale barnehager			
I svært liten grad	1.6	1.6	2.3
I liten grad	6.6	4.3	6.2
Verken eller	25.2	43	54.8
I stor grad	53.4	41.6	30.5
I svært stor grad	13.1	9.5	6.2
<i>Totalt</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>
Private barnehager			
I svært liten grad	0	0.4	2.4
I liten grad	2.4	2.4	4.7
Verken eller	18.5	25.4	54.6
I stor grad	64.1	58.9	32.5
I svært stor grad	14.9	12.9	5.8
<i>Totalt</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>

Tabell 18: Barnehagemyndighetens opplevelse av brukervennligheten i BASIL. I prosent. (Figur 7.3)

	Innrapportere opplysninger	Kontrollere opplysninger	Hente ut rapporter og nøkkeltall
I svært liten grad			0.6
I liten grad	4.4	2.8	5
Verken eller	15.6	16.7	25.6
I stor grad	46.7	48.9	44.4
I svært stor grad	23.3	26.7	15.6
vet ikke/ikke relevant	10	5	8.9
Total	100	100	100

Tabell 19: Barnehagemyndighetenes tilfredshet med følgende funksjoner hos Fylkesmannens oppvekst- og utdanningsavdeling. Svar rapportert som gjennomsnittlig vurdering av området fra 1(I svært liten grad) til 5 (I svært stor grad). (Utvidet tabell 8.3)

	Klagesak	Tilsyn	Veiledning om regelverk	Veileder/ støttekompetanseutvikling	n
Østfold	3.0 (23.6)	3.2 (26.1)	3.6 (24.8)	3.6 (24.8)	5
Akershus	3.2 (32.3)	3.6 (26.8)	3.5 (33.7)	3.1 (41.5)	10
Oslo	3.4 (15.6)	3.9 (17.9)	4.1 (16.7)	3.6 (15.0)	7
Hedmark	3.4 (15.3)	3.6 (14.3)	3.9 (9.1)	4.0 (13.4)	8
Oppland	3.0 (36.5)	4.0 (15.8)	4.5 (12.2)	4.3 (18.8)	6
Buskerud	3.3 (20.5)	3.8 (20.8)	4.1 (13.8)	3.2 (38.4)	10
Vestfold	3.5 (15.1)	4.2 (15.1)	4.2 (29.3)	4.0 (11.8)	10
Telemark	3.2 (33.8)	3.3 (35.7)	3.6 (28.9)	3.6 (24.1)	13
Aust-Agder	3.3 (15.4)	3.3 (29.5)	3.5 (28.6)	3.8 (13.3)	4
Vest-Agder	3.1 (29.8)	3.7 (13.6)	3.6 (14.8)	3.4 (15.3)	9
Rogaland	3.2 (24.7)	3.7 (25.6)	3.6 (29.9)	4.0 (23.6)	10
Hordaland	3.5 (18.1)	3.5 (18.1)	4.1 (19.0)	3.9 (21.7)	16
Sogn og Fjordane	3.3 (14.6)	3.9 (14.6)	3.7 (28.6)	3.6 (26.8)	10
Møre og Romsdal	3.0 (20.4)	3.6 (16.6)	3.8 (22.1)	4.0 (15.3)	17
Sør-Trøndelag	3.3 (22.7)	3.7 (17.1)	3.9 (16.3)	3.5 (31.8)	13
Nord-Trøndelag	3.1 (36.2)	3.6 (31.0)	3.8 (31.6)	3.9 (32.0)	13
Nordland	3.2 (23.5)	3.2 (20.6)	3.8 (24.8)	3.3 (21.3)	16
Troms	3.2 (12.9)	3.8 (19.6)	4.3 (11.9)	4.0 (27.4)	6
Finnmark	2.4 (37.3)	3.2 (40.7)	3.4 (26.3)	3.0 (33.3)	5

*Korrelasjonskoeffisient i prosent (standardavvik/gjennomsnitt) er lagt i parentes som mål på spredningen i hvert fylke.

Tabell 20: Barnehagestyrernes oppfatning av om informasjonen som publiseres på www.barnehagefakta.no er viktig når foreldre skal velge barnehage i din kommune? Svar gitt fra 1(I svært liten grad) til 5(I svært stor grad). Tabell viser antall og prosent. (Figur 9.1)

	Kommunale		Private		Totalt	
	Ant.	%	Ant.	%	Ant.	%
I svært liten grad	56	17.7	26	9.6	82	14.0
I liten grad	111	35.1	66	24.4	177	30.2
Verken eller	78	24.7	101	37.3	179	30.5
I stor grad	41	13.0	49	18.1	90	15.3
I svært stor grad	8	2.5	11	4.1	19	3.2
Kjenner ikke til barnehagefakta.no	22	7.0	18	6.6	40	6.8
Total	316	100	271	100	587	100

Tabell 21: Barnehageeierens oppfatning av om informasjonen som publiseres på www.barnehagefakta.no er viktig når foreldre skal velge barnehage i din kommune? Svar gitt fra 1(I svært liten grad) til 5(I svært stor grad). Tabell viser antall og prosent. (Figur 9.2)

	Kommunal		Privat		Totalt	
	Ant.	%	Ant.	%	Ant.	%
I svært liten grad	21	18.8	5	6.9	26	14.1
I liten grad	45	40.2	16	22.2	61	33.2
Verken eller	29	25.9	27	37.5	56	30.4
I stor grad	11	9.8	13	18.1	24	13
I svært stor grad	1	0.9	5	6.9	6	3.3
Jeg kjenner ikke til barnehagefakta.no	3	2.7	3	4.2	6	3.3
Annet, kommentar	2	1.8	3	4.2	5	2.7
Total	112	100.1	72	100	184	100

Tabell 23: Spørsmål 37-46 til barnehagestyrere: Dersom barnehagene har benyttet følgende nasjonale sentra de siste to årene, hva var formålet? Svar i prosent.

	Ikke benyttet	Digitale Tjenester	Direkte kontakt faglig spørsmål	Samarbeid Utvikling	Prosjekter	Kurs Konferanser	Annet	Nytte
Nasjonalt senter for leseopplæring og leseforskning	59	30	3	5	7	10	2	3.7
Nasjonalt senter for matematikk i opplæringen	66	24	1	2	3	8	1	3.6
Nasjonalt senter for mat, helse og fysisk aktivitet	69	24	2	3	3	4	1	3.7
Nasjonalt senter for læringsmiljø	76	19	2	2	2	4	1	3.7
Nasjonalt senter for naturfag i opplæringen	77	19	1	2	2	5	1	3.6
Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring	78	17	2	1	2	5	1	3.7
Nasjonalt senter for fremmedspråk i opplæringen	80	15	1	2	1	3	1	3.4
Nasjonalt senter for skriveopplæring og skriveforskning	83	13	1	2	2	4	1	3.5
Nasjonalt senter for kunst og kultur i opplæringen	86	11	1	1	1	3	1	3.6
Nasjonalt senter for nynorsk i opplæringa	94	5	1	1	1	1	0	4.4

*Siste kolonne viser gjennomsnittlig vurdering av nytte av kontakt/leveranse (skala 1 til 5) i spørsmål 47-56 til barnehagestyrere

Vedlegg 6: Utdypende analyse av utfordringer med å forebygge og oppdage vold og seksuelle overgrep

Dette vedlegget inneholder en mer detaljert analyse og utdyping av innholdet i de åpne spørsmålene knyttet til temaet overgrep i kapittel 6.

Utfordringer knyttet til forebygging av overgrep

I svarene på de åpen spørsmålene og forebygging og oppdaging av vold og seksuelle overgrep kommer det fram at det er store utfordringer knyttet til selve temaet vold og seksuelle overgrep mot barn. Dette er en viktig bakgrunn for barnehagepersonalets arbeid både med å forebygge og oppdage vold og seksuelle overgrep. Og hvorfor og hvordan dette området oppleves som vanskelig.

Selv om enkelte uttrykker at de ikke ser store utfordringer i dette arbeidet, beskrives temaet vold og seksuelle overgrep mot barn i ordelag som: følelsesmessig vanskelig, sårbart, svært følsomt og vondt å snakke om. Det nevnes at *Seksualitet er så privat at det føles ukomfortabelt å snakke om*. Vold og seksuelle overgrep beskrives gjentakende som et *Tabubelagt område, som oppleves vanskelig å snakke åpent om*. Holdninger og tanker om at dette kan skje skaper ubehag og en kan lett tenke at *det skjer ikke hos oss*. Temaet kan vekke frykt, og utfordringer knyttes også til det å *unngå å skape frykt både i personalgruppa og hos foresatte*. De som arbeider i barnehagen har også sin egen historie, og en av styrerne minner om at personalet kan ha en historikk med traumatiske hendelser. Erfaringer fra denne barnehagen er: *Det er faktisk overraskende mange som har en historikk som må bearbeides. Dette har vært til hinder*. Menn i barnehagen kan være spesielt utsatt og en av styrerne tar opp *følelsen av mistenkeliggjøring - særlig av mennene i personalet, gjør temaet sårbart og vondt*.

Det vanskelige temaet lett kan bli nedprioritert i forhold til å arbeide med tema som er uproblematisk. Spørsmål styrere stiller seg i den forbindelse er: *Kanskje vi er redde for å såre/skremme barn? - Hvordan reagerer foreldre, omverden på at man satser på et slikt tema?* Det kan være spesielt ubehagelig i små bygder.

Åpenhet og trygghet rundt tema vold og seksuelle overgrep er både en stor utfordring og 'medisin' for å bryte tabu og overkomme ubehag med å ta opp tema. At man tør å ta tak i det og være åpen, og det å sette av tid er utfordrende. *Åpenhet og trygghet i HELE personalgruppen - Trygghet i forhold til egne holdninger og til å tørre snakke høyt*. Samtidig kommer det fram advarsler: *Vi må passe på å ikke rote til, for ikke å si skade barns naturlige seksualitet. Vi må også snakke om og tillate barnas egen seksualitet, at det er en ok ting*. Videre, *at vi skal prøve å være naturlige og ikke se spøkelser ved høylys dag*.

Følgende refleksjon oppsummerer viktige utfordringer barnehagepersonale står i med tanke på at det handler om et vanskelig og følsomt tema. Styreren framhever at tillit er grunnleggende i arbeidet i barnehagen, og ser det i sammenheng med rutiner og samtaler i personalgruppen.

Temaet er svært følsomt, og man må ha grundige og gode samtaler innad i personalgruppen som et utgangspunkt for det videre arbeidet. Dette danner grunnlag for gode rutiner der man ikke har spesiell mistanke til enkelte ansatte, men at rutiner er der for å sikre oss selv og vise utad at vi har fokus på dette. Arbeidet i barnehagen handler om tillit. Dersom man ikke har grunntankene i arbeidet på plass, kan ansatte føle det som en mangel på tillit når man har strenge rutiner på ulike situasjoner.

Som svar på hva som er de største utfordringene svarer en av styrerne kort og konsist: *Eit personale med nok kompetanse om vold og seksuelle overgrep.* Dette reflekterer hovedtendensen i materialet når vi tolker spørsmålet om hva de største utfordringene som det de aller fleste har svart. Det er en klar tendens mot at det handler om kompetanse. Med bakgrunn i beskrivelsen av tema over og de store utfordringer det beforder, er det kanskje ikke så overraskende. Med utgangspunkt i kommentarer fra styrerne skal vi gi noen utdypede eksempler på utfordringer med kompetanse i arbeidet med å forebygge vold og seksuelle overgrep.

Kompetansespørsmålet bør altså sees i sammenheng med at det er et sensitivt tema og at personale blir usikre. Kompetanse på dette område aktualiserer også at barnehagen er en institusjon der de ansattes utdanningsbakgrunn varierer, slik er det utfordringer med:

Å sikre tilstrekkelig kunnskap og ferdigheter som gir god nok praksis hos samtlige ansatte i en organisasjon der 2/3 er uten pedagogisk utdanning.

Opplæring og utvikling av voksenrollen på dette tema, på et sammensatt personalet (høyskole utdannet/faglært/ufaglært).

Videre kan høyt sykefravær og vikarer føre til ustabilitet i personalgruppen og at man ikke får kontinuitet i det forebyggende arbeidet.

Det kan være varierende kompetanse i personalgruppen i forhold til å ta opp temaet med barn og foreldre, og det uttrykkes behov for kompetanse slik at de blir tryggere i rollen sin. Ha kunnskap til å formidle temaet i barnegruppa og foreldregruppa.

En rekke kommentarer setter også kompetansespørsmålet i sammenheng med tid og ressurser til å arbeide med forebygging: *Tid og økonomi, det er så mye vi skal ha fokus på/kurses i. Tid nok til faglig refleksjon og kompetanseutvikling, oppfølging av handlingsveileder m.m. Tid til å oppdatere seg faglig og tid til å gjennomgå dette tema på personalmøter.* Flere tar også opp at vold og seksuelle overgrep er et stort og vanskelig tema som kjemper om fokus fra alt det andre viktige vi må gjøre/snakke om.

Det trengs evne og mot å snakke om temaet vold og seksuelle overgrep også i forebyggingssammenheng. Det uttrykkes behov for kunnskap om hvordan jobbe med dette i barnegruppa, kunnskap om å gå inn i samtaler med barn om temaet.

Det er vanskelig å vite om barna forstår budskapet når man har samtaler/samlinger om kropp, gode og vonde hemmeligheter, sette grenser (hva er lov og hva er ikke lov).

Hvordan arbeide opp mot barna med tema kroppen, kroppsbevissthet, rett og galt, sette grenser for seg og hvor tidlig starte dette arbeidet? Hvordan systematisere arbeidet?

Barnas alder kan bekymre med særlig referanse til de yngste. Videre er det uansett en utfordring å: *Tilpasse stoffet godt nok, slik at det ikke blir seksualundervisning, men naturlige samtaler.*

Legge til rette for at alle barn får et så godt ordforråd at de kan sette ord på hva de opplever og sine følelser. Tid til å se og snakke med barn som prøver å åpne seg for deg. Finne gode verktøy som kan brukes sammen med barna.

Vi kan bli flinkere til å sette ord på tidligare tabuområder slik at barna meir veit kva som er lov og ikkje lov av andre å gjere. Slik at dei lettare veit at det er greit å sei i frå når dei opplever ting som er vonde. Og at borna blir tatt på alvor og respektert og hørt på det dei seier.

Utfordringen er å ta opp temaene på en slik måte at barn ikke blir utrygge, men kjenner på mestring fordi de får verktøy de har tro på vil fungere hvis de skulle bli utsatt for overgrep.

Videre rapporterer styrerne om utfordringer og kompetanse i forhold til foreldre når det gjelder forebygging av vold og seksuelle overgrep. Det er viktig å ha dialog, men også utfordrende å ha åpne samtaler med foreldre om dette temaet. Det kan være et problem å nå ut til alle foreldrene/ foresatte:

Det er ikke alle som kommer på foreldremøter og hva som blir lest når man sender ut referat, har vi ikke kontroll på.

Er redd for at dei foreldra som det er viktig å treffe når slike tema er oppe, ikkje kjem på møta.

Vi snakker om hvor mye vi skal gå inn på privatlivet til foreldrene.

Problematikken rundt mangfold og ulike syn på barn og kropp aktualiseres også i forbindelse med personalets kompetanse. *Kulturforskjeller kan være en utfordring.*

I svarene på hva som er de største utfordringene i barnehagens arbeid med å forebygge vold og seksuelle overgrep, nevnes også at det kan være utfordrende å *overhold nedfelte rutiner som personalet har blitt enige om*. Tiltak som går på gjennomsiktighet og

regulering av at voksne er alene med barn kan være vanskelig å gjennomføre i praksis. En av styrerne uttrykker at det er:

En stor utfordring er at man i små barnehager har vaktordninger der en ansatt er alene først og sist på dagen. Hva hjelper det da med rutiner og åpne stellerom eller vindu inn til stellerom. Dersom det hadde vært midler nok til at man alltid var minst to ansatte tilstede, ville dette kunne unngås.

Problematikken rundt for lav bemanningstetthet tas opp av flere som hindringer for å følge opp forebyggingstiltak.

Utfordringer knyttet til oppdaging av overgrep

På det åpne spørsmålet om hva som er de største utfordringene i barnehagens arbeid med å oppdage vold og seksuelle overgrep finner vi igjen mange av de samme utfordringene som er knyttet til å forebygge, jf. 6.2, men med en litt annen vinkling. Det er et klart mønster i svarene fra styrerne på at det er store utfordringer knyttet til kompetanse når det gjelder barnehagens arbeid med å oppdage vold og seksuelle overgrep. Igjen har dette sammenheng med at dette er et vanskelig tema som er krevende på flere plan. Det oppleves som vanskelig følelsesmessig, tabubelagt og utenkelig, og det griper inn i relasjoner både i og utenfor barnehagen. Vi skal nedenfor gi et lite innblikk i dette. En av styrerne som har erfaring fra temaet sier følgende:

Utfordringen her er vel at alle syntes det er et vanskelig tema - hva skal vi se etter - hvordan skal vi tolke det vi ser/hører. I de tilfellen jeg har vært borti - har vi og søkt hjelp og råd hos eksterne samtidig som vi har forholdt oss til vår egen beredskapsplan.

En styrer sier at selv om de har hatt kompetanseheving i tema, må det hele tiden holdes varmt, noe som kan være krevende å skape nok tid til. Det er utfordringer med *tid nok til faglig refleksjon og kompetanseutvikling, oppfølging av handlingsveileder m.m.*

For dårlig, manglende eller varierende kunnskap hos de ansatte om temaet generelt er gjentakende i materialet fra styrerne, og tilsvarende at det er en utfordring å *kunne nok om temaet, å ha nok kunnskap og innsikt for å avdekke tilfeller*. Mer spesifikt etterlyses kunnskap om *hva vi skal se etter - hvordan barn reagerer, å vite hvilke signaler og tegn man skal se etter hos barna*. Selv med kunnskap om dette er det utfordringer, som å *tolke tegnene riktig, man blir i tvil om hva symptomene viser, seksuelle overgrep eller er det noe annet?*

Styrernes kommentarer viser viktig innsikt i hvordan det å oppdage om barn et utsatt for vold eller seksuelle overgrep i praksis er komplisert. Eksempelvis pekes det på:

At barn som opplever overgrep gjerne tror at det er normalt og dermed ikke alltid viser spesielle tegn.

At symptomer kan være ulike, og at barn blir fortalt av overgriper at dette er vanlig, slik at det ikke framkommer atferd/uttalelser fra barn som vi greier å fange opp.

Travle hverdager og tegn kan være utydelige og ha ulike årsaker.

At vi kan komme til å overse de forsiktige prøveballongene barna sender opp.

Symptomer på seksuelle overgrep er lik mange andre symptomer på at barn ikke har det bra. Personalet må våge å tenke at seksuelle overgrep kan være årsak hvis et barn eller en familie sliter.

I tillegg til kunnskap om faresignaler og tegn på at barn kan være utsatt for vold og seksuelle overgrep understreker en rekke svar fra styrerne nødvendigheten av relasjonskompetanse hos personalet i forhold til barna. Dette illustreres i følgende eksempler:

Personalets kompetanse er avgjørende. Vi arbeider hele tiden med kompetansedeling innad, for å øke bevisstheten i personalgruppa (særlig blant ufaglærte), om faresignaler og symptomer/atferd hos barn som kan være tegn på vold og/eller overgrep. Barna må ha en god nok relasjon til barnehagens ansatte til at de tør å fortelle, denne relasjonen kommer ikke av seg selv - og derfor arbeider barnehagen kontinuerlig med å styrke relasjonskompetansen blant de ansatte.

Utfordringen her blir å bygge «personalets relasjonskompetanse i forhold til å være sensitive voksne som barn forteller hemmelighetene sine til.

Barn er veldig lojale mot foreldrene, så vi kan ikke regne med at de forteller ting med ord. Det er derfor viktig at de som jobber i barnehage evner å lese barna. Mange er ikke gode på det.

Det etterlyses videre mere kunnskap om å snakke om vanskelige tema. Såvel barnesamtaler som foreldresamtaler blir nevnt. Det er utfordrende å *fange opp/få med seg hva barn sier/forteller, og få i gang en samtale*. De minste barna, som har lite språk generelt sett er en særlig utfordring:

At små barn ikke har ordene og heller ikke forutsetninger for å vite at det livet de lever ikke er som alle de andre sine liv, og at det ikke er riktig hos dem selv.

Arbeid med å oppdage vold og seksuelle overgrep i barnehagen legger et stort ansvar på personalet.

Den største utfordringen med å oppdage vold og seksuelle overgrep er at man føler at man må være så sikker før man går videre til eksterne instanser. Dette er så alvorlige beskyldninger, så man føler at man må være sikker, selv om jeg vet at det ikke er vår oppgave å undersøke. Det kan også være en utfordring at man har så godt forhold til foreldrene at det er vanskelig å tørre å se det man hører og ser.

Flere kommentarene fra styrerne understreker det alvorlige i temaet som er omkranset med usikkerhet på flere måter. En kan være redd for å ta feil, og konsekvensene enten det går den ene eller den andre veien, er alvorlige for alle impliserte parter. *Belastningen for barn, foreldre og barnehagens ansatte* nevnes som en generell utfordring. Dette kan eksempelvis handle om:

at vi lett kan tolke signaler feil eller overtolke dem, i tillegg til at vi selvsagt er i fare for å ikke se dem. Sette i gang noe som familiene tar stor skade av og kan stemple dem for all fremtid er også noe vi er nødt å tenke på. Vi har dessverre ikke stor tillit til barnevernet.

Videre er det en *utfordring i å stole på at det man har sett/hørt er riktig, vondt og vanskelig å snakke om. Tror ikke at noen kan gjøre dette.*

En stor del av svarene på de største utfordringene med å oppdage vold og seksuelle overgrep tar utgangspunkt i utfordringer med å være åpen og tørre å tenke og tro at også barna i deres barnehage kan være utsatt for vold og seksuelle overgrep – og å våge og handle ved mistanke. *For mange virker det usannsynlig at det kan skje. Å ha villighet til å erkjenne at dette skjer er utfordrende, noe som kan vanskeliggjøres på små steder der alle kjenner alle. Det er vanskelig å oppdage, alle ansatte må våge å se.* En frase som går igjen i svarene fra styrerne er: *Du ser det ikke før du tror det.* En erkjennelse av at barna de jobber med, og at sågar foreldre og kollegaer de kjenner kan være involvert er smertefullt.

Man har kanskje en tendens til å tenke det beste om alle, og derfor ikke tørr å stå i det hvis man får mistanker om det. Det kan være en utfordring med voksne som ikke tar barns hemmeligheter på alvor, voksne som ikke tørr stå i det når barn tester ut om vi tåler høre om dette. Og, å være tøff nok eller våken nok til å tenke at det kan skje i vår barnehage. Tørre å være profesjonelle i jobben vår. Det kreves at alle må tørre å sette de riktige brillene på seg og virkelig gå i seg selv å innrømme at man er oppi en slik situasjon. Det kreves kompetanse og mot der en legg til side vent å sjå - ta opp ved mistanke. Det er utfordrende å ikke la seg overvelde av smerten tankene på vold og overgrep mot barn medfører slik at man blir handlingslammet eller bagatelliserer.

I forlengelsen av dette å leve med usikkerhet, bryte tabu og å våge og se og erkjenne at barna i deres barnehage kan være utsatt for vold og seksuelle overgrep aktualiseres forholdet til foreldrene. En av styrerne sier det slik:

En stor utfordring at vi kan havne i en situasjon hvor vi begynner å vurdere om de signaler barna viser er knyttet til dette tema. I og med at dette er et så sensitivt og alvorlig tema, mener vi at barnehagen kan stå i fare for å ikke ta tak i de signalene som barn viser og gå videre med dette. Vi tror dette kan ha en sammenheng med personalet kan være redd for å komme i en konfliktsituasjon med foreldre.

En rekke styrere tar fram at det er gode og til dels tette relasjoner mellom personalet og foreldrene. Det er generelt sett et viktig trekk ved barnehagen, men problematiseres i forhold til det å oppdage vold og seksuelle overgrep.

Vi har en nær relasjon til foreldre, noe som i noen tilfeller gjør det mer utfordrende å ta opp vanskelige temaer. Det stiller krav til dokumentasjon og gode rutiner som blir gjennomført.

Et for nært forhold til foreldrene kan:

Skape et problem ved at man ikke får mistanke eller at mistanken blir tilbakevist fordi man føler at man kjenner foreldrene og derfor ikke tror at overgrep skjer. Dette aspektet vil jo også være gjeldende overfor personalet.

Gode sosiale relasjoner mellom de voksne er en forutsetning for et godt samarbeid også innad i barnehagen. Personalet i barnehagen arbeider tett sammen og blir gjerne godt kjent med hverandre. Å tenke det utenkelige i en slik sammenheng tas opp både i forhold til personalet og foreldrene i følgende utsagn:

Når det gjelder barnehageansattes overgrep/vold, vil man jo helst ikke tro at trivelige arbeidskollegaer som man jobber tett sammen med hver dag, skal kunne så bak overgrep på barna i barnehagen. I forhold til foreldre gjelder litt det samme tror jeg. Vi vil helst ikke tro det. Er nok noe i at: Du ser det ikke før du tror det.

Barn er veldig lojale mot foreldrene, så vi kan ikke regne med at de forteller ting med ord. Det er derfor viktig at de som jobber i barnehage evner å lese barna. Mange er ikke gode på det.

Ved vold i hjemmet kan det være at synlige tegn på dette (hos mor/far) ikke observeres av personalet fordi den andre parten leverer/henter barnet. I tillegg er det slik at vold ofte utøves der det ikke er synlig.

I arbeidet med oppdaging meldes det om tiltak i barnehagen som regulerer personalets alenetid med barn ikke er så lett å gjennomføre, spesielt på morgen og ettermiddagen, og i mindre barnehager.

Forholdet til andre etater som barnevernet blir trekkes også fram.

Vanntette skott mellom ulike etater er også et problem. Vi har erfart at det har vært vanskelig å samarbeide med andre etater med tanke på å trekke lasset i lag innenfor dette emnet.

Det er utfordrende å stå i tunge saker. Ønsker tettere oppfølging og veiledning fra Barnevernet.

De færreste av styrere referer til egne erfaringer, slik som følgende eksempel som også tar opp at personalet trenger et etterarbeid når saken er avsluttet, og hvordan de jevnlig setter temaet på dagsorden. I denne styrerens barnehage ble en sak der barnet hadde alvorlig atferdsavvik meldt til barnevernet, og det viste seg å være en alvorlig sak.

I etterkant blei heile personalgruppa kursa i 'den vanskelege samtalen' eit kurs som gir personalet kunnskap om kva ein skal sjå etter. I dag er kurset tema med

jevne mellomrom, litt for å få avstand til det vi opplevde og litt for å friske opp vårt ansvar. To ganger i året på planleggingsdagar går vi gjennom casar og lovverket for å vera i forkant i slike vanskelege saker. Lite tilbod for personalet i etterarbeidstilbod. Vi må klare å komma oss gjennom vanskelege periodar på godt og vondt.

Også i forhold til å oppdage vold og seksuelle overgrep er tid og bemanningsressurser momenter flere av styrerne tar opp. *Tid, nok bemanning til å være tett nok på barn slik at vi tidlig kan fange opp barn som ikke har det bra. Kunnskap og for lav personaltetthet som ikke gir rom for nok tid til hvert barn og observasjoner. At tid og bemanning er for knapp ansees som et problem. Nedenfor beskrives utfordringene i en barnehage med god pedagogdekning og normal bemanning. Dette til tross, tar denne styreren fram at det for ofte blir den generelle oppfølging av alle fremfor tid til å fordype seg i hvert enkelt barn. Utfordringene blir:*

Nok tid og tilstrekkelig bemanning for å kunne ha mulighet til å følge opp så tett som vi ønsker. Når et barn uttrykker på en eller annen måte ett eller annet som gjør oss bekymret, tar vi selvfølgelig tak med en gang. Men de stille og tause barna som aldri utfordrer men bare føyer seg inn i barnehagehverdagen er spesielt de som man føler man har for liten tid til. Hverdagen i barnehagen er altfor travle med store barnegrupper og med for liten voksantetthet. Det er ofte de utagerende barna eller de med sosiale vansker som opptar personalet for mye.